

JUTRANJE NOVOSTI

NARODNO RADIKALNI DNEVNIK

Izhaja vsak dan zjutraj, izvenredni ponedeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 20.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/L — Telefon št. 213
Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“
Upravništvo: Marjini trg št. 8. — Telefon št. 44.

Oglasi po tarifu. Sprejemajo se le do 15. ure.
Pisanim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštne črke uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 10 strani.

Današnja številka vsebuje med drugim:
Dopisniki v Bolgarski, naša kraljevina iz
velesile. — Izjava novega bolgarskega po-
slanca v Parizu. — Pred reparacijsko kon-
ferenco. — Fr. Veber: Etnika in problem
svobodne volje. — Tristoletnica Pasko-
vega rojstva. — Literarni škandal v Pa-
rizu. — Pismo prijatelju v Parizu. —
Dvojna epidemija. — Pokojniške rente. —
Telepatija. — Mariborsko pismo itd.

Bolgarska in mi.

V Bolgarski se dogajajo čudne stvari. Brzojavna telegrafna agentura, ki je sedaj v rokah revolucionarjev, boga inozemstvo z netočnimi poročili, privatne vesti pa pridejo le nekontrolirano preko meje. Zunanji minister revolucionarne vlade zagotavlja, da Stambolijskega ni več med živimi, po drugi verziji pa se nahaja vodja zemljoradnikov neke v bližini Plevne, kjer organizira odpor seljaških mas. Tu pričena in se končuje zagonetka, zato je najbolje, da naša javnost počaka na razvoji dogodkov, ki se trenutno še ne morejo točno orisati. To se tiče predvsem notranjega kaosa v Bolgarski.

Medtem pa ruje Ferdinand Koburg očito proti novemu stanju na Balkanu. Nemški listi poročajo, da se je bivši car odpeljal iz Mergentheima preko Dunaja v Budimpešto, kjer ga že čaka njegov verni sluga in eden izmed najhujših reakcionarjev: general Protogerov. V spremstvu Ferdinanda se nahaja tudi princ Ciril, da bo v kratkem zbrazila v Sofiji kompletna dinastija. Reakcionarna Budimpešta je prva postaja, na kateri opazuje predzadnji Koburžan situacijo v Bolgarski. Koburški krog se očitno pripravlja na pot, ki pomeni juridično utemeljeno kršitev neulyske mirovne pogodbe. Ker se revolucionarna vlada Ferdinandovega povratu ne upira in ga celo omogoča, se je postavil g. Cankov sam na laž, ki je ne more popraviti noben oficijelni dement: prevrat v Bolgarski torej ni bil insceniran samo iz notranje-političnih in zunanje-političnih razlogov, temveč zato, da se bolgarskemu narodu vsili ona dinastija, ki ga je bila pahnila v nesrečo in pogubo. Sofija manifestira čanes brez sramu za kronano propalico in izdajico slovanske misli.

Brzko se varata posredujoča italijanska politika in pa »business«-nagibom sledeča kramarska politika Velike Britanije, ako mislite, da bo naš narod mirno gledal restavracijo enega izmed njegovih vrhovnih krvnikov. Mi smo dosegli z energičnim nastopom Male antante, da je porazgubila nevarnost Habsburgovcev. Naj nam oprostijo velikodušni prijatelji novega bolgarskega režima onstran Soče in Kanala, da se z naše strani pod nobenim pogojem ne bo pripustila kakršnakoli vpostavitve protizavezniške politike, ki bi jo izvesti krogi hoteli kronati s povratom Ferdinanda Koburga.

Spominjamo se, da je g. Cankov po izvršenem preobratu — torej v trenutku, ko je bil postavljen svet pred navaden fait accompli — cinično izjavil, da bo nova bolgarska vlada respektirala vse mednarodne obveznosti bolgarske države, v prvi vrsti neulysko mirovno pogodbo. V svojem sovraštvu do prave slovanske mentalitete pa je g. Cankov z enim samim ukrepom desavuiral ves kabinet: zahteval je v imenu novega režima od češkoslovske vlade, da naj takoj izroči Sofiji bivšega notranjega ministra in sedanjega poslanika Stambolijskega vlade v Pragi, gosp. Rajka Daskalova. Sofijska gospoda je žejna krvi in bi najraje vračala mlo za drago. Mudi se ji, odstraniti neljube predstavnik bolgarskega naroda v inozemstvu, zlasti pa na eksponiranih postojankah. Mi vemo, da je to pobožna želja sofijskih revolucionarjev. Gosp. Daskalov je drugi idejni vodja bolgarskih zemljoradnikov, zato bi ga hoteli uničiti ali pa spraviti na varno. Praga se je izjavila v vseh konsekvencah za ono stališče, ki ga bo zavzela naša vlada. Uverjeni smo, da Mala antanta ne bo izročila nobenega predstavnika edino legalne in zakonite vlade g. Stambolijskega. Provokatorično zahtevo Sofije, da naj podeli češkoslovska vlada Radoslavovu eksekvatur, bo znala Praga znano odločnostjo zavrniti.

Vesti o usodi Stambolijskega nezanesljive? Zaščita naših interesov.

Demarša v Sofiji se opusti?

Beograd, 16. junija. (Z) »Politika« poroča: Včera dopoldne, ko je skupščina diskutirala o naknadnih in izrednih kreditih, se je v ministrski sobi vršila ministrska seja. Na tej se je razpravljalo o situaciji. Kakor se trdi, je vlada dobila prepričanje, da nekateri zopet označujejo kot presio, češ, da nova bolgarska vlada ni kršila mirovne pogodbe in da potemtakem demarša ni umestna. Svojo naredbo v tej smeri je vlada umaknila. Med tem pa je na našo zahtevo medzavezniška kontrolna komisija protestirala proti zbiranju rezervnih častnikov in bolgarska vlada je ukazala jih razkropiti. V poučenih krogih se trdi, da je na podlagi prejetih poročil vlada prišla do zaključka, da je moment za intervencijo že minul. Vsi tedga se nameravana demarša opusti. Nova bolgarska vlada še vedno zatrjuje, da ji je precej lažje na tem, da ohrani dobre odnose s sosednimi državami in da bo spoštovala mirovno pogodbo. Smatra se, da je celokupna situacija preokročila krizo. Vlada Cankova je postala čvrsta in gre sedaj na konsolidacijo razmer. Vsi tedga bo naša vlada nadaljevala politiko zbiranja podatkov ter bo budno pazila, vedno pripravljena, da zaščiti z efektivnimi merami naše interese.

Zagreb, 16. junija. (Z) »Rječa« poroča iz Beograda: Danes popoldne je pomočnik ministra zunanjih zadev in pooblaščen minister g. Gavrilović na vprašanje vašega dopisnika, da-li je vlada obveščena o življenju ali smrti Stambolijskega izjavil, da je vlada še včeraj prejela obvestilo od našega poslanika iz Sofije, v katerem se pravi, da je Stambolijski v borbi z vladinimi četami usmrčen. Po tej vesti je sledila druga, istotako od našega poslanika v Sofiji g. Rakića, v kateri priobčuje, da je pri poslednjem razgovoru z bolgarskim ministrom zunanjih zadev imel priliko, da se razgovarja tudi z bolgarskim vojnim ministrom, ki mu je izjavil, da v spopadu, o katerem govori prva vest, Stambolijski ni poginil, temveč, da se mu je posrečilo pobegniti. Naše

ministrstvo zunanjih del pa do danes popoldne ni dobilo nikake nadaljnje vesti o tem.

Na vprašanje vašega dopisnika, kako stališče bo zavzela vlada napram dogodkom v Bolgarski, je g. Gavrilović izjavil, da ne bi hotel posegati v kompetenco ministra zunanjih del, vendar pa da s svoje strani lahko reče, da vlada sprejema na znanje dogodke, ki se odigravajo od 8. t. m. pa do danes in da hoče videti, da-li bo vlada Cankova pogazila neulysko pogodbo ali jo spoštovala. S Stambolijskim smo sklenili v Nišu sporazum, ki je nam konveniral in bomo zahtevali tudi nadalje, da se ta sporazum izvršuje.

Na vprašanje, kakšen kriterij vodi vlado pri presoji vprašanja o kršenju neulyske pogodbe, je minister odgovoril, da vlada tekst te pogodbe dnevno primerja s poročili, ki jih prejema od svojega poslanika v Sofiji. Minister je odklonil izjavo o mišljenju naše vlade in naših zaveznikov glede kršenja neulyskega dogovora. V pogledu kršenja neulyske pogodbe pravi, da je bolgarska vlada v vprašanju klavzule o kontingentu vojske, ki ga predvideva pogodba, zelo večje operirala. Vladi Cankova se je posrečilo, da prepriča inozemstvo, da ona ne mobilizira vojske, temveč, da jo demobilizira. Vlada Cankova je glasom poročila našega poslanika odpustila del vojske, s katerim je neke operirala ter to odpuščenje objavila vsem tujim poslanikom in vojnim atašejem, kakor sploh celemu inozemstvu. Izgleda pa, da ima naša vlada o tem, o čemur g. Gavrilović ni hotel govoriti, zanesljiva poročila, da se na drugi strani zopet vojska mobilizira. Končno je g. Gavrilović izjavil, da upa, da bo časopisje zadovoljno z izjavo, ki jo bo dal zunanji minister g. dr. Ninčić v ponedeljek pred skupščino.

Beograd, 16. junija. (Z) Danes popoldne je imel minister zunanjih zadev g. dr. Ninčić sestanek s češkoslovaškim in poljskim poslanikom in nato z opravnikom poslov avstrijskega poslanstva.

Makedonstvujušči — gospodarji položaja?

Bivši car Ferdinand v Budimpešti.

Beograd, 16. junija. (Z) »Politika« poroča iz Caribroda: Po poslednjih vestih iz Sofije sta se pojavili med revolucionarji dve struji, in sicer ena vojaško-makedonstvujušča in ta ima v tem trenutku vso oblast v rokah, ker ji je uspelo, da postavijo na važna mesta svoje ljudi iz vrst bivših in sedanjih častnikov. Druga struja predstavlja opozicijski blok, ki se boji, da je prva struja ne bo samo potisnila v stran, temveč, da jo bo sčasoma popolnoma uničila. Ta druga struja (opozicijski blok) se drži umerjeno, dočim prva vojaška makedonstvujušča energično dela na popolni vzpostavitvi prejšnjega Ferdinandovega režima.

Dunaj, 16. junija. (Z) »Wiener Morgen Zeitung« doznava, da je bivši car Ferdinand v spremstvu dvornega maršala Weissa, ki je med vojno zastopal Bolgarsko v avstrijski vrhovni komandi, odpotoval iz kopališča Mergentheim preko Dunaja v Budimpešto, da bi tam čakal na nadaljni razvoj situacije. Pomudil se je nekaj časa tudi na Dunaju in stanoval v takozvani koburški palači. Dan pozneje je odšel v Bu-

dimpešto in tudi njegov drugi sin Ciril. Po nasvetu Ferdinandovem je ostal tu general Protogerov, ki je prišel za kratko dobo v Budimpešto, da vodi dalje akcijo makedonstvujuščih, da ne bi desavuiral vladine izjave, da je revolucija narodna stvar, v katero niso vpletene makedonske organizacije. S tem se želi odvzeti sosednim državam vsak izgovor za intervencijo. V Ferdinandovem spremstvu se nahaja tudi zet bivšega ministrskega predsednika Radoslavova Anastazov.

BOLGARSKO UTRJEVANJE NA NAŠI MEJLI

Beograd, 16. junija. (Z) Dopisnik »Politike« doznava, da glasom vesti iz Caribroda, bolgarska oficirska liga in makedonstvujušči delajo zelo živahno na ureditvi obrambe meje, ne samo s tem, da nadaljujejo z dovozom orožja v smeri proti sami mejli, ampak tudi s tem, da kopljejo rove in jih utrjujejo.

nasprotnem učinku njenih ukrepov, v kolikor se nanašajo na vojaške odredbe. Vprašanje: Kaj je s Stambolijskim? Je trenutno v opredelu vsega interesa. V plohi brzotjav, ki so se vsipale v redakcije našega časopisa in tudi v inozemstvo, se ni mogoče sigurno orientirati. Porajajo se le domneve in ugibanja, ki se bodo izkristalizirala šele v par dnevih. Glede usode Stambolijskega sta zelo verjetni samo dve verziji: vest o njegovi smrti je ali manever revolucionarjev, ali pa se je morda še živeči ministrski predsednik sam poslužil zvijače, ki naj mu pomore do revanše nad izdajsko Sofijo.

Sofijska vlada zahteva izročitev praškega poslanika Daskalova.

Beograd, 16. junija. (Z) Naše ministrstvo zunanjih del je dobilo danes dopoldne depešo, da je Stambolijski živ. Za njega ne ve nihče, razven dveh ali treh intimnih prijateljev, kje se nahaja. Stambolijski izvršuje svoje operacije izključno po kurirju. Vesti o usodi Stambolijskega so še vedno nezanesljive, dočim službene vesti bolgarske vlade trde, da je ubit. Poslednje vesti, katere je prejelo naše ministrstvo zunanjih del iz Bolgarske, si nasprotujejo. Bolgarski minister zunanjih del je izjavil, da je Stambolijski ubit, dočim sta izjavila bolgarski vojni minister in pa šef generalnega štaba, da je pobegnil. Naš poslanik v Sofiji je javil danes iz zanesljivega vira, da se je Stambolijskemu posrečilo pobegniti.

Sofija, 16. junija. (Z) Vest o usmrtni Stambolijskega je dospela sem včeraj ob 4. uri. Ob 6. uri je potrdil vest generalni štab vojske. Njegov brat je padel nekoliko prej v borbi. Stambolijski sam je bil najprej ujet in odpeljan v Slavovico. Med potom so ga skušali neke zvesti seljaki osvoboditi. Pri tej priliki je skušal Stambolijski pobegniti, a takrat je bil ubit. To se je dogodilo v terek popoldne. Stambolijski bi bil moral biti doveden v Sofijo, postavljen pred sodišče radi umora političnih protivnikov.

Pariz, 16. junija. (Z) Vesti o umoru Stambolijskega so izzvale najgloblji utis v pariških političnih krogih. V Franciji mislijo, da gre za politični umor in smatrajo, da bo imelo to dejanje zelo težke in dalekosežne posledice za Bolgarsko.

Sofija, 16. junija. (Z) Truplo bivšega ministrskega predsednika Stambolijskega, ki je bil ustreljen med poskusom poba, bo bržkone prenešeno v njegov rojstni kraj Slavovico in tam pokopano. Rodbina Stambolijskega je odšla v inozemstvo. Ena njegovih hčera je že od prej bivala v Monakovem. Preiskava pri bivšem ministru pravde Duparinovu je odkrila nov obtežilni material zoper bivšo vlado. Nova vlada Cankova zahteva od češkoslovske vlade, da ji izroči dosedanjega poslanika v Pragi in bivšega ministra notranjih del Daskalova. Stambolijskega policijski šef, Stojanov, ki ga

je spremljal na begu, je bil ujet v neki bitki in nato ubit.

Beograd, 16. junija. (Z) Bolgarski odpravnik poslov g. Ljudskanov je prejel danes dopoldne brzojavno poročilo, da je Stambolijski v borbi z revolucionarnimi četami namenoma ubit, da bi se nova vlada takoj s početka rešila osebe, ki ji je bila tako opasna. Gospod Ljudskanov je posetil danes dopoldne pooblaščenega ministra g. Nešića, in ga obvestil o vsebini te brzojavke. V političnih krogih se misli, da se z ozirom na vesti, katere so v protislovju, odkar traja revolucija v Bolgarski, ne sme polagati mnogo vere v take depeše. Ako je res, da je Stambolijski ubit, potem je s tem končana stvar revolucije v Bolgarski.

Beograd, 16. junija. (B) »Vreme« poroča iz Sofije: Ujeti Stambolijski je poslal po časnikaških vesteh vladi sledečo brzojavko: Želim uspeha novi vladi, prosim, da se mi ohrani življenje, ker sem lahko še koristen Bolgarski. Meščanstvo pričakuje nestrapno, da se privede Stambolijski v Sofijo. Aretacije se vrše v Sofiji v velikem številu. Sinoči sta bili aretirani dve osebi, ki sta govorili, da novo stanje še ni končno utrjeno. Aretiran je tudi ravatelj glavne kaznilnice. Vsak dan dovajajo iz notranjosti nove ujetnike, med temi je tudi bivši mestni načelnik (župan) Sofije Ilija Stojanov.

Praga, 16. junija. (K) Češkoslovaški dopisni urad javlja iz Beograda, da je od sinoči brzojavna zveza s Sofijo prekinjena. Vzrok, zakaj je zveza prekinjena, ni znan.

Caribrod, 16. junija. (Z) Ministrski svet v Sofiji je sklenil, da se pri češkoslovaški vladi zaprosi izročitev bivšega ministra notranjih del poslanika Daskalova, ravnotako bo zaprosila romunsko vlado za ekstradicijo ministra Obova, ki je ušel v Romunijo s motivacijo, da je on zaslužil velike zločine v državnih skladiščih, da ga ne zahteva kot političnega krivca, nego kot krivca v civilni stvari.

London, 16. junija. (K) Kakor doznava Reuterjev urad, bo odpotovala diplomatska misija iz Bolgarske v London, kjer bo razpravljala z angleško vlado o politiki nove bolgarske vlade.

Političen proces v Zagrebu

Zagreb, 16. junija. (Z) Danes se pred sodbenim stolom nadaljuje čitanje inkriminiranih člankov in izpraševanje obtožencev o njih. G. J. Matošić ne priznava, da jih je pisal, a za članek: »Pad prestola, zlom jugoslovenstva, jedinstvena fronta vseh Hrvatov«, pa pravi, da ga je napisal tisti, komur je Nj. Vel. kralj te besede govoril, in nadaljuje: »Članek je pisan brez temperamenta. Nizajo se sama dejstva; konstatira, da je on, t. j. kralj govoril s pokojnim Francetom Bantićem, baje eksistirajo žive in verodostojne priče, katerim je pokojnik o tem govoril in da so dotični pripravljeni nastopiti dokaz resnice. Obramba predlaga, da sodišče sklene, da se imajo le-ti zaslišati kot priče, in da naj obtoženez navede osebe; državni pravdnik se protivi, ker ta razgovor s kraljem ni inkriminiran. V teku te razprave se je stavilo več predlogov, da se zaslišijo kot priče bivši minister dr. Drinković in Ilica Kovačević, da se votan g. Germanović zamenja v senatu, da se pribavi volilni rezultat krajev, kjer stanujejo Hrvati itd. Sodišče je zavrnilo vse te predloge kot neutemeljene ali pa kot nepotrebne. Razprava se nadaljuje v ponedeljek ob pol 9. uri dopoldne.

Erupcija Etne.

Pariz, 16. junija. (K) »Intransigant« poroča, da je vulkan Etna po kratkem presledku zopet začel bruhati. Kakor se zd. je bruhanje dosedaj omejeno na severno-zahodni bljuvalnik in se lava razteka na več strani ter se občutijo tudi močni potresni sunki.

Ali ste že obnovili naročnino za Jutranje Novosti?

Proces proti grofu Karolyju.

Budimpešta, 16. junija. (Z) O nadaljevanju procesa proti grofu Karolyju, ki se vodi v Budimpešti, javljajo, da je državni pravdnik postavil trditve, da je zlom na avstro-ogrski fronti nastopil vsled agitacije grofa Karolyja, ki je subvencioniral prevrat. Nato so Karolyjevi branitelji odgovorili, da je slabi izid vojne za centralne oblasti nemogoče smatrati kot posledica agitacije grofa Karolyja in madžarske radikalne stranke, nego da je vzrok takemu izidu vojne iskati v vstopu Amerike v vojno, a ta je vstopila v vojno vsled brezobzirne podmorske vojne s strani Nemčije. Branitelji so citirali več mest iz memoarjev Karolyjevih, glasom katerih je očitno, da Karoly ni zakrivil hudodelstva veleizdaje. Razprava se nadaljuje ob največjem interesu javnosti.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Drama: »Kar hočete.« Izv.
Opera: »Gorenjski slavček.« Izv. Vloga Franja polje g. Banovec. Začetek ob 8. uri zvečer.

Kino Ideal: »Gospodar pustinja.«
Kino Tivoli: »Hrepenenje.«

V Mariboru:

Narodno gledališče: »George Dandin.« Izv. Kuponi. Premiera.

V ponedeljek 18. junija v Ljubljani:

Drama: »2 X 2 = 5.« Red C.

Opera: »Luitza.« Red D. Začetek ob pol 8. uri zvečer.

Kino Ideal: »Po k soincu.«

Kino Tivoli: »Serge Banin.«

Nočna lekarniška služba v Ljubljani.
Tekoči teden: lekarna Sunkin na M. rjanev trgu in Kurat na Gosposvetskem cesti.

Narodna skupščina.

DOGODKI V BOLGARSKI — ZUNANJI MINISTER DR. NINČIČ BO POROČAL V PONDELJEK.

Beograd, 16. junija. (Z) Današnja seja narodne skupščine se je začela ob 9. uri 20 minut. Ob 10. uri je bila seja prekinjena ter se je v času od 10. do 11. ure vršila tajna konferenca načelnikov skupin. Ob 11. uri se seja nadaljuje. Gospod Joca Jovanović vpraša predsednika skupščine, dali bo minister zunanjih zadev poročal o dogodkih v Bolgarski. Predsednik skupščine g. Ljuba Jovanović je odgovoril, da bo to storil g. dr. Ninčič v ponedeljek povodom debate o izrednih kreditih za ministrstvo zunanjih del. Gospod Joca Jovanović se ni zadovoljil s tem odgovorom. S prevratom v Bolgarski je kršena neulluska pogodba. Ta prevrat pomeni povratek stanja v letih od 1913 do 1918 v Bolgarski, to je tistega stanja, radi katerega smo imeli toliko spopadov z Bolgari. Vlada Cankova stoji samo formalno, za njo pa stoji naš zunanji in notranji sovražnik. Notranji sovražnik so makedonstvušči, zunanji pa vsi oni, ki žele spremembe stanja, ustvarjenega z neullusko pogodbo. Po pisavi nemškega, italijanskega in madžarskega časopisa, ki je pozdravilo prevrat v Bolgarski, izgleda, da je bolgarski

prevrat bil izvršen v sporazumu z njimi. Razven tega se je kršil tudi niški sporazum. Stambolijski se je spri z vsemi nasprotnimi strankami v Bolgarski, z vsemi našimi sovražniki in napovedal vojno makedonstvuščin. Ti so ga obsojili na smrt, on pa je vendarle imel pogum, da podpiše niški sporazum, in da se odpoje Makedoniji. Mi nismo ničesar storili, da tega človeka podpremo, da podpremo vlado, ki je iskreno hotela mir in slovo med Srbi in Bolgari in da podpremo vlado zemlioradnikov, ki niso marali naših sovražnikov. Vsa črna odlašanja sklepa, da se napravi energična gesta napram dogodka v Bolgarski, ni samo velika napaka, nego celo zločin proti naši državi. Napravili smo zločin proti naši državi, ker bomo morali to, kar smo mogli dobiti mirno od strani Stambolijskega, morali nekoč doseči z vojno. (Ploskanje cele opozicije.) Za tem je bil izvoljen odbor za proučevanje predloga g. Voje Lazića o zakonu za nujno pomoč onim, ki so po toči oškodovani. Seja se je zaključila ob 12. uri 15 minut. prihodnja pa se je določila za ponedeljek.

Politična tragikomedija.

(Dopis iz dijaških krogov.)

Demokratska partija si je pri nas izbrala za objekt izkoriščenja tudi visokoločsko dijaštvo. »Jutra«, kadar je v sili, — in v sili je permanentno, — naznanja strmečemu svetu, da je v nevarnosti obstoj nekega meglenega demokratskega »jugoslovenstva« in kliče na pomoč dijaštvo. Pri tem pa pozablja glasilo »Slavenske banke«, da dijaštvo klub splošnem mizernemu stanju še ni tako potrebno njegove »vsestranske« pomoči, da bi drlo za njim čez drn in strn. Slovenski akademiki uvidevajo vedno bolj, kje je politična resnica in kje je demokratska laž. Najlepša prilika za presojo demokratskih načel v praksi in teoriji so bile ravno zadnje volitve v narodno skupščino. Demokraci so izkorenili Slovence na ljubo zmešanji teoriji o jugoslovenstvu naciji, ki je še ni, češim so radikalci odprto in javno izpovedali, da naj ostane Srb to, kar je, Hrvat naj ostane Hrvat in Slovenec, tudi Slovenec. To načelo so uveljavili radikalci tudi v državno-političnem nazivu naše države, ki vsebuje de jure

in de facto popolno enakopravnost Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kar se pa tiče narodnosti, naj demokraci okoli »Jutra« lepo molčijo, kajti slovenski javnosti so dovolj znana razna nacionalistična podjetja demokratskih voditeljev. NRS očitati v tem oziru grehe, se pravi, očitati poštenjaku njegovo poštenost. Gospodje naj si vzamejo toliko časa, da preučiširajo zgodovino radikalne stranke, njeno delovanje in uspehe v nacionalno-političnem oziru, potem pa naj pridejo na dan z dokazi!

Gospodje okoli »Jutra« naj pazijo, da jih naša javnost prekmalu ne pošlje v politično blaznico. Po dejanjih se sodi stranka Slovenska inteligenca si bo pridobila velike zasluge, ako razkrinka v vseh posameznostih in do tedaj še neznanih »nacionalističnih« junaštvih jutrovske demokrate. Politična tragikomedija slovenskih demokratov se bliža svojemu naravnemu koncu. To dokazujejo naši demokraci sami, kajti kdor v praksi zanika načela, ni in ne more biti — značaj!

ČEŠKOSLOVAŠKO - BELGIJSKI CARINSKI KONFLIKT.

Praga, 16. junija. (K) Kakor domneva »Tribuna«, je odpotoval pooblaščen minister Dvoraček v Bruselj, da se pogaja z belgijsko vlado o tem, kako bi se dal odstraniti češkoslovaško-belgijski carinski konflikt. Kakor ta list nadalje doznava, zadevajo češkoslovaško-francoske razprave o trgovinski pogodbi na francoski strani na skoro nepremostljive težkoče.

ZAUPNICA FRANCOSKI VLADI.

Pariz, 16. junija. (Agence Havas) Zbornica je ob 3 jutraj glasovala in je s 380 proti 200 glasovi odklonila prednost socialističnega dnevnega reda, proti kateremu je ministrski predsednik Poincaré stavil vprašanje zaupnice. Na to je bilo vladi s 375 proti 207 glasovom izrečena zaupnica.

Darujte knjige za koruško mladino! Nabiralnik pred Prešernovim spomenikom

Pismo prijatelju v Paradiž.

Ljubi moj, dragi moj! Spet imamo v Ljubljani nekaj za pouk in kratek čas. Saj veš, Slovenci smo ljudje, prve vrste ljudje, ki nam nihče ne more reči nič hudega. Smo pa tudi svobodoljubni, zlasti kar nas je demokratov iz »Jutro« dežele. Vraga, nam svobodnim na ne v glavo, kako morejo biti ljubljanski študentje tako nesramni, da nam na lepem kažejo — fige. Veš kaj so ti fige? Za soboto so sklicali shod priobčnega odbora nekega radikalnega dijaškega društva, ki mu pravijo »Slovenski jug«.

Zdaj pa pomisli in preglej to nesramnost! Radikalci, pa ustanovljajo »Slovenski jug«! Kdo jim daje to pravo? Saj so radikalci vendar Srbi. Ali Pašić Srb? Kaj hočejo torej s Slovenci?!

»Ali to še ni najhujše!« Radikalci so se vrgli celo na naš demokratski monopol, na »Orjuno«. Kaj je »Orjuna«? Ali ni to specialno demokratska ustanova, ki naj dobiva na svoj hrbet vse batine, kolikor jih demokratski starni ne preneso? Čemu smo jo ustanovili? Zato vendar, da bi za nas hodila po kostanj v žerjavico, da bi se mladina opekla tam, kjer taktika nam stari naraka prevladnost. To je »Orjuna«!

Zdaj boš šele lahko presodil nesramnost! »Orjuna«, naše dete, naših bolečin iskreni sad, nam je pokazala — fige. Veš, kaj se to pravi? Veš, kako nas to boli? Šla je »Orjuna«, poptevala je vse demokratske tradicije, pohodila je vse naše diktate — in sprejema v svojo sredo somišljenike vseh narodno čutečih strank.

Toda, kaj stranke, saj nam ni do strank, ampak radikalci, ti prekletri radikalci! Radikalci je sprejela »Orjuna«

medse, — ali pa radikalci »Orjuno« — to je še problem. Vsekakor je v tem mnogo zločnosti. In sploh — akademska mladina!... Ali ima po akademski svobodi pravico vstopati v radikalno partijo? Ali je mladina toliko zrela, da... Mi smo sicer demokracije in svobodoljubni ljudje, toda... Konec! Mi hočemo »Orjuno« zase, to je eno; drugo pa je: mi, demokratski veliki deželni stolnega mesta Ljubljane, brez milosti božje in brez volje naroda, prepovedujemo študentom vstop v radikalno partijo...

Torej čuješ, tako je v Ljubljani. Ko sem vse to slišal in bral, sem kihnil, stopil v radikale in ti napisal tole kratko pisemce, ki ti ga pošiljam z narodno radikalnim pozdravom

vedno tvoj

Tone Zemljan.

Iz prosvetnega življenja.

»GLASBENA MATICA« V MARIBORU.

Dne 14. t. m. se je vršil 5. redni občni zbor »Glasbene Matice« v Mariboru, ki je bil prav dobro obiskan. Posamezni funkcionarji so podali poročila o delovanju v minulem društvenem letu. »Glasbena Matica« v Mariboru šteje 110 ustanovnih članov, in je prirastlo tekom minulega društvenega leta 9 ustanovnih članov, 59 podpornih in 48 rednih članov. Na glasbeni šoli je bilo koncem letošnjega šolskega leta 188 gojenec, katerim so dajali pod vzornim in marljivim vodstvom g. ravnatelja Franjo Topića pouk 4 redni in 2 pomožna učitelja. Tudi glasbeni material se je v minulem društvenem letu pomnožil in dosegel 120 moskih, mešanich in pevskih zborov. Pevski zbor »Glasbene Matice« pa šteje sedaj okroglo 95 izvršujočih članov.

S posebno pohvalo se je omenilo delovanje pevskega zbora, ki se je udeležil vseh večjih sprejemov in prireditev in sodeloval pri 80 letnici skladatelja Parme, ob posetu srbskih kmetovalcev, ob sprejemu »Judenburških žrtev« in še pri mnogih drugih pozornostih in sodelovanjih vrednih prilikah.

Pred reparacijsko konferenco.

(Razgovor našega dopisnika z ameriškim finančnikom.)

REŠITEV »SREDNJE LINIJE«. — TIHA BORBA MED PARIZOM IN LONDONOM. — KREDITNA AKCIJA AMERIŠKEGA KAPITALA V SVRHO OBNOVE SREDNJEVROPSKIH DRŽAV.

Dr. A. P. Pariz, dne 14. junija.

Kdor je pazljivo opazoval razvoj velikih reparacijskih problemov po izročitvi zadnje dopolnilne note nemške vlade, se je lahko v sedanjem stadiju uveril, da ni bil opravičen na prvotni optimizem, niti sedanjí pesimizem. Tir, po katerem se približuje rešitev srednje linije, je odprt, in nova baza ne zahteva od Nemčije samoumora. Glavno pa je: ona ne zahteva Poincarévega umika. Tisti, ki so pričakovali naglo rešitev, bodisi v tem ali onem smislu, so bili prevarani. Tiha borba med Parizom in Londonom še ni ponehala, vendar pa je gotovo, da je ekstremizem na obeh straneh odstranjen. Med narzori tu in onstran kanala zeva velik prepad, ki ga ne bo mogoče z lahkoto premostiti...

Medtem se je slučajno vrnil v ospredje diskusije nov problem, ki so ga svojčas radi dozevnih težkoč položili na stran! Vprašanje ameriških posojil za Srednjo Evropo. Slučaj je kulminiral v dejstvu, da je bilo avstrijsko posojilo pri njujorški bančni hiši Morgan v petnajstih minutah subskribirano preko določene mere. To je znak, da namerava ameriški velekapital investirati v srednji Evropi izdatne vsote, ki bi se uporabile v prvi vrsti za obnovo dotičnih dežel.

Vaš dopisnik se je v tej zadevi dalje časa razgovarjal z znanim ameriškim finančnikom C. Kahn-om, ki je izjavil sledeče: »V sedanjih razmerah, o katerih je vsak poznavalec Amerike dobro poučen, ni izključeno, da bo kapital v Zedinjenih državah posvetil — v zvezi z realno pomočjo — obnovi Evrope več pozornosti. Seveda se more to zgoditi le v obliki, ki nima nič skupnega s sedanjim načinom kreditiranja. Če

bodo zavezniki — Amerika danes ne spada več v to skupino — delali tako, da bodo na bodoči reparacijski konferenci naložili Nemčiji fiksna bremena, obenem pa nas prosili, naj mobiliziramo ta odplačila na zastavščine in gola jamstva, potem ne bo imel ta predlog nobenega uspeha. Moti se, kdor pri tem misli na vzgled Avstrije. Tam stoji cela zadeva povsem drugače, saj je ni mogoče primerjati niti s položajem Nemčije. Ameriški denarni trg je rade volje pripravljen, dobaviš plačilnih in finančnih sredstev tudi za ostalo srednjo Evropo, toda le pod pogojem, da se tam ustvari stanje, ki bi bilo podobno sedanjí Avstriji. Zamotani reparacijski problem bi trebal temeljito razčistiti. Postaviti ga je treba na popolnoma gospodarsko bazo. Gospodu Baldwinu zaupamo zelo veliko, ali trenutno ni mogoče, kako intervencijo Zedinjenih držav.

V tujakšnjih krogih se govori, da je Belgija nagovorila Anglijo, naj sondira teren v Zedinjenih državah. Anglija je nato vprašala, pod katerimi pogoji bi bili njujorški finančniki pripravljeni, udeležiti se nemških gotovinskih plačil. G. Baldwin da je ponovno predlagal, naj se amortizacijska služba Anglije napram Ameriki prepusti Nemčiji, ker bi potemtakem London lahko črtal zahteve, ki tarejo danes Francijo. Ako bi Amerika pokazala le nekoliko smisla za to transakcijo, bi bil finančni problem v ožjem smislu besede že rešen. Z angleške strani še vedno povdarjajo, da bi utegnla nemška vlada, ako se ji podari le nekoliko zaupanja, morda sprejeti plačilni načrt Bonar Lawa, kar bi mahoma spremenilo celo situacijo.

Nizke klevete opozicijskega tiska.

Na seji narodne skupščine 15. t. m. je podal prometni minister dr. Velizar Janković sledečo izjavo:

Gospodje narodni poslanci! V današnjem Cicvaričevem »Dnevniku« je priobčen uvodnik, ki obsega polno klevet proti moji osebi. Jaz za svojo osebo bi šel preko teh klevet, kakor gredo vsi politiki preko obrekovanj, ki se žal vsak dan objavljajo v naših listih. Toda, gospoda moja, to stvar spravljam pred narodno skupščino zato, ker se v tem uvodniku na neljub način operira tudi z višjim imenom Njegovega Velčanstva kralja. Smatram, da je moja, kakor tudi dolžnost narodne skupščine, da o tej stvari čim prej razpravlja, ker se ponavlja. Gospodje! Dolžni smo zaradi moje razmerja do N. Vel. kralja, da se z zadevo tukaj bavimo. Uvodnik »Dnevnik« pravi, da sem rekel, da so samo radikalci vodili vojno in da se kralju ne more nič pripisati na uspehu v vojni. Gospodje, napačno se citira moj govor celo pod navodnicami: »Par-

don, gospodje, ako bi izgubili vojno, se ne bi reklo, da jo je izgubil kralj, ampak da so jo izgubili radikalci.« Gospodje! Vi vsi ste bili prisotni, ko sem tukaj govoril. Vi ste pričali, da je citiranje urednika »Dnevnik« popolnoma neresnično in da je to gola laž. (Vzkliki: »Tako je!«) Lahko bi še več povedal. Dolžan sem, da se o stvari govorim v narodni skupščini, ker se v zadevo vladni vzvišena oseba N. Vel. kralja. In jaz ugotavljam, da stenografske beleške, ki so v izvirniku pri g. načelniku stenografov, neusmiljeno dokazujejo, kako nizek so klevete, ki jih uporabljajo opozicijski listi proti vladi. (Odobrovanje v centru.)

Minister dr. Janković je vložil pri sodišču tožbo zoper uredništvo Cicvaričevega »Dnevnik«.

Izjava novega pariškega bolgarskega poslanika.

G. Vasilev, novi bolgarski poslanik, je poročevalcu Matina odgovoril med drugim tudi na sledeča vprašanja:

Kakšne so politične smeri nove vlade? — Naša inozemska politika ima za podlago mirovne pogodbe, ki jih je sklenila Bolgarska, predvsem ono v Neuilly-ju.

In dogovor v Nišu?

Ta dogovor bomo izvršili dobesedno. Živeti hočemo v priateljskih odnosih z vsemi svojimi sosedi: naravno je, da je Jugoslavija prva država, kateri bomo pomudili svoje prijateljstvo. Sicer je bil pa novi ministrski predsednik Aleksandrov Cankov z menoj vred organizator prvega saborja bolgarskih in srbskih dijakov v Beogradu leta 1904. Njega namen je bil pripravljati antanto vseh balkanskih Slovanov. Taka preteklost se pač ne da pozginiti.

Ali je res, da so novi ministri germanofilni?

— To nikakor ni res. Vsi novi ministri so mladi in vsi brez izleme so študirali v antantnih državah: Molov je študiral v Orignonu, Boboševski v Grenoblu, Stojančev v Parizu, Kazasov v Bruxellesu, Ištovan Smilov; volni minister Volkov se je bil izobrazil v ruski vojaški akademiji in se je poročil z Rusinjo. Istotam je študiral notranji minister Rusev. Ministrski predsednik Cankov je vodil l. 1918 boj zoper Radoslavova in slednjištrmoglavil tega navdušenega germanofila. Mnenje, da so samo med agrarci antantofil, bi bila najhujša krivica za Bolgarsko.

Zanimivo je, da praški »Narodni Listy« pišejo, da uživa Cankov pri Rusih in med Slovani sploh mnogo ugleda in da je za časa vsesokolskega zleta v Prago l. 1920, obiskal Prago. Takrat je bil rektor sofijske univerze. Njegov prvi proglas pravi, da bo vstajal na dosedanj zunanji politiki, katero je vodil Stambolijski...

Zaenkrat moramo biti le zelo skeptični napram vsem tem lepim govoricam. Sele bodočnost bo pokazala, v kakli smeri plove bolgarska politika.

Mariborsko pismo

Torej naši čevljarški pomočniki so dosegli 25 odstotno zvišanje svojih mezd brez stavke med tem, ko se stavljučim pekrom še vedno cedijo sline po krških zemljicah in celo po črnem kruhu. Moljstri se niso udali in so se sklicevali nato, da pekovski pomočniki s 6 ali 7 tisoč na mesec lažje shaja, kakor pa državni nameščenci z 3000 ali 4000. Tako se je slabo znana razstava zemljic v »Delavskem domu« neznanu kdaj na tihem zaključila in so se tiste zemljice razdelile preje kruha sitim, a sedaj lačnim pekrom in njihovim družinam.

Naši pekovski pomočniki imajo že staro, dobro izvedeno organizacijo, ki je bila vedno stebel socialistični organizaciji in je vselej dosegla, kar je zahtevala. Socialistični voditelji so znali napraviti mezdne poviške popularne in opravičljive, vodili so stavko, se pogajali z delodajalci in slednjištrazbomali, kar so dosegli za delavstvo, kot svoj uspeh v reklamne svrhe. Sedaj so pa enkrat obsedeli stavkujoči z voditelji vred. Niti uradno posredovanje iz Ljubljane ni privedlo do uspeha in tako so danes stavkujoči brez dela in kruha ter preklinjali s svojimi družinami vred one, ki so jih pogajali v stavko. Pri celi pekovski stavki je baje igrala »Delavska pekarna« kaj čudno vlogo, ki se kaj malo prilaga socialističnim teorijam... Pravilo, da je v prvi vrsti ona inscenirala štrajk z namenom, da bi se bolj izpodrinila pekovski mojstri in delala potem sama tem večje dobičke. Vsekakor čudno socialistično podjetje!

Naši čevljarški pomočniki pa se dajo pogovoriti. Zahtevali so 50 odstotni povišek in sprejeli naposled 25 odstotnega, katerega seveda bodo izplačevali mojstri na račun odjemalcev. Za izplačevanje in trudo bodo pa računali še posebej.

Na prihodnjem zborovanju mariborskih čevljarjev se neki namerava staviti predlog, da bi sprejeli združeni mariborski in okoliški čevljarji mariborskega župana kot častnega člana zaradi velikih zaslug, ker tako odločno in vstrajno pospešuje in podpira čevljarstvo obrt. On sicer ne naročuje toliko obutve in sicer iz enostavnega vzroka, ker je ne rabi. Zakaj na Glavnem trgu v Orlopi in Jurčević ulici tja do »Crnega gosipa«, so trotoarji lepo tlakovani in popravljeni tako, da ti ne trgaš podplato. A kakor hitro pa zapustiš ožji županov delokrog in stopiš na Aleksandrovo ali pa Korosko cesto, potem je loj, stokrat loj tvojim kurjim očesom. Asfalt je že med voljo izginil raz trotoarjev in sedaj ti štrli iz cemenčne tlaka oster pesek, ki ti kar reže podplate. Kdor ima opravka zunaj ožlega mestnega centra, ta naj ne deva gumijevih palma-podpetnikov ali pa podplato, ampak naj si čevlje obuje s cm debelim železom, kakor smo delali 22 med vojo. V takih čevljih greš lahko na Pohorje, a po Mariboru ne hodi, če nimaš posebno trdno našplikan svoje mošnje. Zakaj predno prideš iz enega konca mesta na drugega po takim tlaku, moraš vsaj enkrat iti med potjo popravit čevlje k čevljarju.

To so torej tiste zasluge našega ž. župana na polju za pospeševanje čevljarstva obrti. Očitvidno so tako se za vsakega lajka, da bode brez dvoma soglasno sprejel predlog za častnega člana.

Na drugi strani pa čujemo, da vložil »Udruženje posestnikov in posestnic kurjih očes v Mariboru« reg. zadruga z neomejeno zavezo, na magistratu odločen protest in bo zahtevalo odškodnino za vse bolečine, katere povzroča njihovim članom netlakovani trotoar. Zlasti zadnje dni, ko je dež izpral pokvarjene trotoarje, je bilo v društvenem lokalu »Udruženja posestnikov in posestnic kurjih očes v Mariboru« pritožb in javkanja, da je bilo groza. Obstojala je resna nevarnost, da vsa kurja očesa oslepijo. Ker je nastalo zopet lepo vreme, je ta nevarnost za enkrat odpravljena. V bodoče pa upamo, da bo naš ž. župan malo bolj objektivni in ne bo forsiral z razdrapanimi trotoarji samo čevljarstva obrti, ampak se bo tudi oziral na želje ravnokar imenovanega Udruženja »Upopokrurom«.

Na polju za pobijanje draginje iz za strogo tržno nadzorstvo smo zadnji čas napravili značen korak naprej. V občinskem svetu sklenjena otvoritev občinske mesnice se približuje. Stanovanjski urad išče prav pridno primerne lokale. Po Pohorju, Slovgoricah, Ptujskem polju in celo v Radčicem kraljestvu pa se zbira statistika, koliko telet se povzre. Vsako telet se zaznamuje s posebnim znamenjem. Tele pa se ne udeve v Maribor, da bi se pojedlo. Kaj pa mislite! Teletina je za botnike, mi smo pa zdravi, ker prebivamo ob vnožju Pohorja in zlezemo se celo nani. Teleta se pustijo gospodarjem, da jih skrbno krmijo. Kadat bodo postali sedaj mali junčki veliki volji in telčke stare krave, takrat se pa otvori mariborska mesnica.

Tržno nadzorstvo bo odslej vsakih 8 dni naprosilo mesarje, mlekarice in brajnice, da določijo cene za tržno nadzorstvo.

Tudi napredek.

Na najvažnejše bi bil pa skoro pozabil. Pretekli teden se je zgodila v Mariboru strašanska nesreča, ki se je potem parkrat ponovila. To vam je bilo vzdihovanje in stokanje po delavnicah, obrtjih, pisarnah in privatnih stanovanjih. Kukarice niso moge kukaht, družine pa ne jesti. To strašno tanzanje se je začelo okrog 10. ure dopoldne in je trajalo do popoldneva. Tekle so solze, da je Drava znatno narasla, doslej se ne ugotovljeno število samomorov se je izvršilo. Ljudje so skakali iz nadstropij v naraslo Dravo, se streljali in mnogo si jih je celo razparalo trebuh iz same globoke žalosti. Mislili smo, da bo sodni dan.

In kaj je bilo vzrok tej nesreči? Najbolj ugoden, najbolj cenjen in najbolj informiran — slovenski dnevnik »Jutra« se je zakasnilo in ni prišlo z dopoldanskim vlakom. Ko pa je prišlo s popoldanskim vlakom, je bila taka gneča in tak pretep za posamezne številke, da je obležalo 999 pohabljenih in pohtilih pred kolodvorom.

Kdor v Mariboru še ne ve o tej nesreči ničesar, naj čita četrtkovo »Jutra«. Tam je podrobno popisana vsa ta velikanška katastrofa, ki je zadeko naše mesto.

IZ ITALIJE.

Rim, 16. junija. (K) Odbor za volilno reformo je zahteval podaljšanje roka za poročanje od 2. na 9. julija. Zbornica bo o tem glasovala in bo potem odgodena. Odbor je pričel včeraj z generalno debato, v kateri so predlagali socialni demokraci, da se volilna reforma stavi z dnevnega reda.

Dnevne novosti.

— Z ljubljanske univerze. Za študijsko leto 1923/24 so bili izbrani sledeči funkcionarji: rektor dr. Fr. Kidrič; dekan: za filozofsko fakulteto prof. dr. Jovan Hadži, za juridično prof. dr. Fr. Eller, za medicinsko prof. dr. Alfred Serko, za tehniško prof. inž. Jarošlav Foerster, za teološko prof. dr. Fr. Lukman; poslovođa: prof. dr. Lambert Ehrlich.

— Z zagrebške univerze. Pokrajinska uprava v Zagrebu je imenovala dr. Leopolda Hribarja za predavatelja iz higijene na veterinarski visoki šoli v Zagrebu.

— Mesto docenta nove zgodovine na filozofski fakulteti v Skopju razpisuje dekanat filozofske fakultete v Beogradu. Prošnjo za strokovnimi in znanstvenimi deli ter curriculum vitae je poslati do 12. julija rektoratu beogradske univerze.

— Seaton Watson v Pragi. Listi poročajo, da je dne 14. t. m. prišel v Prago naš znan pisatelj in angleški publicist Scotus Vlatar. Četel so mu prireditelj na kolodvoru slajen sprejem, katerega so se udeležili zastopniki vlade, mestne občine, vseučilišča, praškega časopisja ter mnogobrojno občinstvo.

— Stojan Protić v Rimskih toplicah. Zagrebški listi poročajo, da je obiskal te dni bivši ministarski predsednik Stojan Protić Rimske toplice, kjer bo ostal en mesec dni.

— Književna tombola Jugoslovanske Matice. Enajsta do devetnaesta številka književne tombole je: 39, 59, 69, 45, 55, 56, 33, 73, 11. Po teh številkah bodo izbrani vsi članki. Oml. ki s prvimi desetimi številkami to so: 25, 64, 58, 13, 26, 50, 76, 54, 29 in 16, zadeli kvaterno, naj karte nemudoma dopošljejo na naslov Jugoslovanske Matice, ker nekatere kvaterne še niso oddane. Ker se vedno prihajajo karte z ambami in ternami, prosimo, da se kart glasčilo, na ta dva dobika ne pošilja več, ker sta oba že davno izbrana. Z današnjim številkom se zaključuje prva faza naše igre, kajti potem se prične boj za tombolo. Prihodnje številke bodo izbrane po 25. t. m. zaključena. Prihodnje številke, potrebne za tombolo, se bodo zbirale dne 21. t. m., objavile pa v petek dne 22. t. m.

— Iz vojaške službe. »Službine Novine« prinašajo, da je imenovan za komandanta I. bataljona 30. pp. »Triglavanskega« podpolkovnik »Vojslav Kostić«; za komandanta 3. bataljona 45. pp. major Knific.

— Iz davčne službe. Za davčne praktikante so imenovani v Kočevju: Bogomir Flak, Fran Perkič in Stefan Koljaja.

— Iz zdravstvene službe. Za okrožno zdravnika za zdravstveno okrožje Središče je bil imenovan dr. Alfred Weiss. Dr. Milan Papc je imenovan za višjega okrajnega zdravnika pri »Krajinem glavarstvu« v Logatcu.

— Iz državne službe. Provizorni letniški paznik Peter Prajnik v Celju je imenovan za definitivnega, listotako je imenovana za definitivno letniško paznico Marija Lipovšek v Celju.

— Upokojitve. Upokojeni so bili: Okrajni tanik pri okrajnem glavarstvu v Celju Josip Ferik; pri gradbeni direkciji v Ljubljani pa uradni slugi Franc Juvan in Karel Zorko.

— Komisija za preizkušanje avtomobilov. Za vodjo komisije za preizkušanje avtomobilov je imenovan inž. Friderik Hauffen, za člane izmed juridično-administrativne stroke pa policijski koncipist Stanko Kos.

— Telefonska centrala Vransko. Imena telefonskih central v Sloveniji so napram tej centrali v I. pasu: Apače, Bled, Boh. Bistrica, Brezno, Brežice, Cankova, Cerklje, Crna pri Prevaljah, Crnomelj, Dolenji Logatec, Domžale, Fram, Gorenjavci, Gor. Radgona, Grobelno, Grosuplje, Gustanj, Hrasnik, Ivankovo, Jesenice, Gorenjskem, Jezersko, Kamnik, Kočevje, Kokra, Konjice, Kranj, Krizevec pri Ljutomeru, Krško, Laško, Lesce, Ljubljana, Ljutomer, Maribor, Marenberg, Medvede, Meža, Mežica, Moškanjci, Muta, Novo mesto, Ormož, Planina pri Raketi, Podnat, Podplat, Poljane nad Škofjo Loko, Poljčane, Pragersko, Prevalje, Pristava, Ptuj, Rače, Radeče pri Zidanem mostu, Radovljica, Rakeč, Rečica na Paki, Ribnica na Dolini, Ribnica na Pohorju, Rimske Toplice, Rogaska Slatina, Rogatec, Ruše, Selca nad Škofjo Loko, Sevnica, Slatina Radenci, Slovenj gradec, Slov. Bistrica, Strnišče, Sv. Jakob v Slov. gorah, Sv. Janez ob Boh. jezuru, Sv. Jurij ob luži, Žel, Sv. Lenart v Slov. gorah, Sv. Marija pri Moškanjcih, Sv. Pavel pri Prebodu, Sv. Peter v Savinjski dolini, Sent Ilj v Slov. gorah, Škofja Loka, Smarje pri Ješah, Sočani, Štore, Trbovlje, Trebnje, Trzin, Velenje, Videm-Dobropolje, Višnja gora, Voljnik, Vrnika, Vuhred, Vuzenica, Zavrč, Zgor. Sva. Kungota, Zidani most, Zalec, Zelenjki, Ziri (10 Din za triminutni govor); v II. pasu: Beltinci, Črenšovci, Dol. Lendava, Kranska gora, Murska Sobota, Posenjakovo, Središče ob Dravi, Sv. Janez ob Boh. jezuru (15 Din za triminutni govor).

— Na tehniški srednji šoli v Ljubljani se razpisujejo pričetkom prihodnjega šolskega leta 1923/24 naslednja profesorska mesta za inženje: 1. eno, oziroma tri učna mesta za arhitektsko stroko; 2. eno učno mesto za elektrotehniko. V slučaju, ko bi nedostajalo primerljivih kandidatov, se sprejme od 1. t. m. gradbeni in od 2. t. m. strojni inženjer. Kot pogoj za namestitev se zahteva, da so poslovali pravilno in uspešno do vršili študij na dotičnem oddelku tehnične visoke šole (II. razred izpit). S temi službami so spojeni za sedaj prejemniki: letna plača 2400 Din, ki se zvišuje za 600 Din na leto, izpotečka po tretjem in šestem, po zvezi pa po vsakem drugem letu do najvišje letne plače 6000 Din, poleg tega pripadajoče draginske določke. Učna obveznost znaša 16 tedenskih ur; nadstevnine ure se honorirajo z 20 Din. Prosilci za razpisane službe naj izročijo pravilno kolokovane prošnje, naslovljene na ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelke v Ljubljani, ravnanstvu tehnične srednje šole do dne 10. julija 1923. Prošnjam je priložiti kratek curriculum vitae, kratko in domovinski list, vsa študijska in poslovna uspešnost, pričevala. Kdor ni v državni službi, mora tudi priložiti uradno zdravniško spričevalo in potrdilo pristojnega političnega okrajnega oblasti o navedenih neoporečnosti. Ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelke v Ljubljani.

— Bakteriološka postaja v Mostarju. Iste dni je bila v Mostarju otvorjena bakteriološka postaja in venerološka ambulanca. Obe ustanovi ste zelo dobro opremljeni z modernimi aparatami.

— Razne neozgode in nesreče. Puc Ivanu, delavcu v kamenolomu, se je pri lomljenju kamna sprožila skala, ter mu zlomila levo nogo. — Tirkavsk Valentinu, delavcu v steklarni v Zagorju, je pri žaganju desek s cirkurno žago z električnim pogonom, električni tok vrgel ob tla, da je oblezel nezavesten. Pri padcu se je poškodoval na glavi. — Zohar Rudolf, dinar pri premogokopu v Zagorju, je, ko je šel na delo, padel, ter si zlomil levo nogo. — Klun Mariji, delavki v Jugoslovanski tiskarni, ji je stroj pri delu zmečkal prst na levi roki. — Nikelj Francu, gozdnemu delavcu pri gozdni upravi barona Borna v Trzinu, je pri prodiranju dreves padla smreka na levo nogo ter mu jo zlomila. — Rihard Jakobu, dinarju iz Dobrunj je neki sokosec v Zeleni lami vrgel s tako silo kamen v levo nogo, da mu jo je zlomil. — V Kranju sta bila zaposlena pri prodiranju neke stare hiše zidarska delavca Franc Petrič in Ivan Jenko. Ko sta bila na zidarskem odru se je od hiše nenadoma utrgala neka skala in padla na oter. Oder se je vsled tega zrušil. Z njega sta padla oba delavca in zadobila pri tem težke notranje poškodbe. — Vse so pripeljali v bolnico.

— Izpred stanovanja dr. Zalokarja v Sodni ulici je bilo ukradeno Mariji Zornanovi žensko kolo vredno 1000 Din.

— Kolo znamke »Preciosa« št. 569.705, črno, vredno 2500 Din, je bilo ukradenko iz odprte gostilniške veže gostilničarju Karlu Ciharu na Celovski cesti 13 okrog 8. ure zvečer. O tatui, ki je izrabil to lepo priliko, ni nobene sledi.

— Vlom v Subicevi ulici. Predsinočnjem je bilo vlomljeno v vilo dr. Oto Vallentchagga. Vlomilci so odnesli lastniku dve obleki, dva povrhnika, čepico in dva klobuka. Sostanovalcu kap. Gustavu Smola pa en povrhnik in rokavice. Iz sosedne Lillegove vile pa so ukradli tri rjuhe, v katerih so bržkotte svoj plen odnesli.

— Ne dražite psovi! Učenko 3. razreda 10. letno Františka Vučkela je popadel pes pos. Lovšeta na Poljski cesti, ko je prišlo dekletko po mleko. Otrok se je bržkotte s psom igral, pri čemr je je popadel za res ali v igri v spodnjo ustnico. Če je pes zdrav, ne bo imelo dekletke nobenih posledic.

— Tat v poštnem uradu. Neznani tatovi so vlomili v poštni urad v Marilj Snežni. S ponarejenimi ključi so odprli poštno blagajno in ukradli 1378 Din gotovine, za 645 Din raznih poštinskih znamk, mapo, več dopisnic in poštinskih nakaznic in dva denarna pisma z 202 in 2878 Din. O vlomilcih ni še nobene sledi.

— Celjske novosti. Občinski svet občine Okolišja Celje je v svoji zadnji seji razpravljal tudi o potrebi stavbe novega šolskega poslopja okoliške deške šole. Občinski očetje so pri razpravi vendar prišli do zaključka, da je stavba šolskega poslopja nujna zadeva, katero bo treba v kratkem rešiti na ta ali oni način, ker stara šolska podružja v Razlagovi ulici že davno več ne odgovarjajo niti higijeničnim niti drugim zahtevam. Občinskemu odboru samo dela preglavico, kje dobiti denar v te svrhe. K temu bo pripomniti samo to, če šolskim sestram ne dela preglavice stavba novih razredov in moderne telodavnice, zakaj bi to ne bilo možno izvršiti bogati okoliški občini celjski, v kateri imamo polno raznih tovarn, graščin, veleposelstev itd. Tudi je zadeva drugačnja. Nasprotniki so namreč klerikalci, katerim ne gre v glavo, nalagati bogatim okoliškim tovarnarjem in drugim njihovim prijateljem tako »nepotrebn« nova bremena, kakor bi bilo n. pr. stavba novega šolskega poslopja. Vendar pa bodo kljub temu, da so nasprotniki ljudske izobrazbe, mogli vztrajati v to kisto labolko, ker nikakor ne gre še dalje oddlagati s tako važno zadevo, kakor je stavba novega šolskega poslopja. Staro poslopje je za okoliško občino pravi kulturni škandal.

— Nedeljsko lekarniško službo ima danes lekarna pri »Marilj Pomagaj« na Glavnem trgu. — Skrlatičeva in ošpice so se pojavile tudi v našem mestu v precejšnjem obsegu. Na deklisli šoli šolskih sester, katero obiskujejo po večini otroci iz okolice so morali vsled epidemije zapreti nekaj razredov. — Novo električno namerava postaviti država v Velenju. Električna bo v večjem obsegu in je projektivna tako, da bo dajala tok tudi v Celje, če v slučaju, da ne pride nad celjsko mestno občino in falsko električno do sporazuma, ne dobimo v Celje falskega toka. Fala stavi pretirane zahteve, katerih Celje ne zmore na noben način. Mestna občina je te dni sicer zopet pričela s Falo pogajanja, katera pa najbrž ne bodo vedla do uspehov.

— Pri Upravnem sodišču v Celju so razpisana 3 mesta pis. pomočnikov oziroma pomočnic in 2 mestu uradnih slug. Natandnejši pogoj za službo so razvidni iz razpisa v »Uradnem listu«.

— Mariborske novosti. Nočno lekarniško službo ima prihodnji teden lekarna »Pri Sv. Arhu« na Glavnem trgu.

— V minulem tednu je umrlo v Mariboru šest oseb, od teh dveh moškega in štiri ženskega spola. — Akademski slikar g. Viktor Cottič je izdelal mape starega Maribora. Število lastnoročno signiranih map je omejeno na 30 izvodov. — V prid Podpornemu društvu priredbe gojenke državnega ženskega učiteljskega 25. in 26. t. m. v Narodnem gledališču koncert in spevolgro. — Na državni dvorazredni trgovski šoli je razpisana služba stalnega ženskega služge. — V nedeljo 8. julija priredbe Ciril in Metodove podružnice v Narodnem domu v Celju v prid obmenemu solstvu. — Za pomladke Radečega križa se je o priliki cvetličnega dneva nabralo 11.700 dinarjev. Od tega zneska je bilo izročeno društvu za podporo revnih učencev 10 tisoč dinarjev. — Zasačena sta bila neki Albin Lukman in Jostina Novak v trenutku, ko sta pri neki drvarnici v Milinski ulici nameravala ukrasti 20 vreč, ki so bile lastnina tvrde Predovič. Morala sta iti v zapor. — Policija je aretirala nekega postopača, ki je brez potnih listin prišel iz Nemške Avstrije v Jugoslavijo ter navedel, da se imenuje Anton Ovsenak iz Trzinca. Ugotovilo pa se je, da je aretirane pač doma iz Trzinca, vendar je njegovo pravo ime Franjo Gros. Bil je zaradi potepušva in varanja oblasti izročen sodišču.

— Razen že javljenih aretacij mariborskih vlomilcev, je policija izsledila še dva člana te družbe, in sicer že večkrat prej kaznovana brata Rudolfa in Antona Skoberneta. »Delala« sta že v Avstriji in prestala tam tudi dveletno zaporno kazen. Prihajala sta večkrat čez mejo in sta bila v trajnem stiku s tukajšnjimi tovariši vlomilci. Pri njima se je našlo razno iz tatvin in vlovov izvirajoče blago.

— Zopet razburjenje v Mariboru. Iz mariborskih demokratiških krogov smo prejeli in resniet na ljubo prebrujemo sledeče: Danes je bil zopet dan nestrepnega povpravanja in razburjenja. Pisarno »Jutrove« podružnice so kar oblegali zvolovljeni narodni jeziki obrazov, očitali in razlagali bistvo reda, dekline in kuharice so upravni kase obupane vpraševale, kaj bodo rekli gospod, ko pri kosilu ne bodo brali v »Jutrove« poročila o sinočni seji mariborskega občinskega sveta. In zopet je brnel telefon, da je treskalo od jeze! In po kavarnah, tam šele! Natakariji so bili že vsi besni, ker so morali razlagati, zakaj najbolj informirani dnevniki »Jutro« nima poročila o občinski seji. Čuli so se ozolovljeni glasovi, kajti v Mariboru je še vedno par naročnikov »Jutro«, ki so naročeni nanj radi lepšega, ki pa nečejo več verjeti, da je »Jutro« najbolj informirani dnevnik, če pa nima niti poročila o mariborski občinski seji. Najbol se je pa jezil stari gospod N., ki je citiral iz »Jutrovega« mariborskega pisma oni odstavek o prompni informativnosti mariborskega občinstva, ki posluša do polnoči govornike, drugi dan ob 10. uri pa mu »Jutro« iz Ljubljane o tem nič ne poroča. K sreči pa se je razburjenje kmalu poleglo, ker so mogli Mariborčani brati poročila o občinski seji v najmlajšem ljubljanskem dnevniku.

— Nedovoljeno odpiranje pisma. Neki poštni ravnatelj v Zagrebu je naznanil policiji nekega uradnika, ki je odprl dve navadni pismi iz Amerike. V enem pismu je bil en dolar, v drugem pa dva. Nepošten poštni uradnik je bil predan sodišču.

— Prodaja prstana »čistega od zlata«. Neka Zagrebčanka je kupila od brezposelnega Sulejmana prstan za 25 dinarjev. Seveda je mislila, da je prstan zlat, toda že po par urah je prstan počnel in ona je spoznala, da je nasleda navadnemu separju. Prodajalec je bil zaprt. V svojem zagovoru pravi, da je pri prodaji izrecno rekel, da je prstan »čist od zlata«. Moral se bo zagovarjati pred sodiščem.

— Grozna ljubezna drama. V vasi Čerajlje pri Slatini je bil uslužen kot povelnik tamošnje orožniške postaje neki 24-letni Crnogorec Mirko Mandić. Spoznal se je z mladenko Marjo Schweizer in sklenil, da jo poprosi za njeno roko. Dekle je bila s tem zadovoljna, ne pa njen brat, ki ni hotel o njem ničesar slišati, ker je bil Crnogorec. Pozneje je bil Mandić premeščen v Vinokovce in je pošiljal skoraj vsak dan pisma na trdosrčnega brata. Nekega dne pa je prišel v Čerajlje in je zadnikrat ponovil svojo prošnjo, toda brezuspešno. Vsled tega je potegnil samokres in s njim ustrelil neumljenega brata. Nato je šel v sobo, ukazal Marji obleči nevestino obleko, kakor jo je ustrelil. Končno je ustrelil še sam sebe. V pismu prošite obe žrtvi nesrečne ljubezni, da bi je pokopali v skupnem grobu.

— Denar in ljubez. Stanka Viličič, kuharica v hotelu »Balkan« v Splitu, je venomer posojevala denar svojemu zaročenku, nekemu domačemu natakariju. Ko ji je pa večno »posojevanje« končno presedalo, si je želela postati zakonska žena, s čimer pa ni bil zadovoljen njen dolžnik. Radi tega ga je ovadila sodišču radi »povonebre« in je bil res tudi oddan v preiskovalni zapor. Stanka pa najbrž tudi po tej poti ne pride do zakonskega jarma.

— Nova avtomobilna poštna proga iz Karlovca na Plitvička jezera. Zveza za tujski promet v Sloveniji nam poroča: Poštna direkcija v Zagrebu je osnovala osebno avtomobilno pošto do Plitvičkih jezer in sicer iz Karlovca, Senja in Jezeran. Naše občinstvo utegne zanimati: 1. Proga Karlovac-Plitvička jezera: Odhod vsaki dan iz Karlovca ob 9. uri, prihod na Plitvička jezera ob 15. uri 27 minut. Povratek iz Plitvičkih jezer ob 8. uri 57 minut, prihod v Karlovac ob 14. uri 54 minut. Proga je dolga 99 km. Vozna cena je za vsak kilometer 1 Din 50 par, torej iz Karlovca do Plitvičkih jezer 148 Din 50 par. 2. Proga Plitvičkih jezer-Senja: vsak ponedeljek, sredo in soboto odhod ob 4. uri, prihod v Senjo ob 9. uri 46 minut. Proga je dolga 82 km. Vozna cena znaša 123 Din. Povratek iz Senja vsak ponedeljek, sredo in soboto ob 13. uri, prihod na Plitvička jezera ob 18. uri 39 minut.

— Cenjene dame in gospodične! Obleke in bluze pere in lika: Prva dunajska higijenična pralnica in svetilokalnica Pirš in Simenc, Ljubljana, Kolodvorska ul. 8.

— Iz društvenega življenja.

— Občni zbor Filharmonične družbe se vrši v ponedeljek, dne 18. t. m. zvečer ob 8. uri v pevski dvorani Glasbene Matice. Dnevni red: 1. Otvoritev občnega zbora po predsedniku. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blaginjaka. 4. Volitev v odbor. 5. Sklajnost. — Vse p. n. člane in članice Filharmonične družbe prosimo, da se tega občnega zbora polnoštevilno udeležijo. — Odbor.

— Društvo »Soča«. Na prvi odborovi seji III. poslovnice dode dne 1. junija 1923 se je konstituiral društveni odbor sledeče: Na občnem zboru 26. maja 1923 izvoljeni predsednik dr. Dinko Puc in podpredsednik Joško Cvek. Za tajnika je bil izvoljen Vinko Gregorič in za blaginjaka Joško Siljigoj. Članarina, ki ostane vsled sklepa občnega zbora nespremenjena, znaša letno 6 Din in se plača po položnicah ali pa neposredno pri društvenem blaginjaku Siljigoju v Gladalski ulici št. 7 III. nadst. vsak dan od 14. do 16. ure.

— EKSPERIMENTALNI VEČER DR. EUGENE DE GYNA.

Včeraj ob pol 9. uri je priredil v veliki dvorani Uniona francoski psihist profesor dr. Eugene de Gyn uspešni eksperimentalni večer v namenu, da na podlagi moderne vede osvetli »delovanje« raznih profesionalnih »telepatov«. Uvodoma je g. de Gyn v slovenski obrazilil glavne momente, ki prikažejo pri bistenju uma in drugih eksperimentov avtosugestije, sugestije itd. v poštev. Mnemotenični poskus je uspel predavatelju na splošno začudenje publike. Ravno tako tudi običajni telepatični poskusi »profesionalistov«. Mnogo pozornosti je vzbudil g. de Gyn z eksperimenti na svojem lastnem telesu (regulacija utripanja žil, zoženje in razširjenje pupnice, obvladovanje bolečin). Tudi ostali spored je napravil v publiku vtis, da imamo pred seboj resnega znanstvenika, ne pa enega izmed onih poklicnih »telepatov« ali hipnotizerjev. Gosp. de Gyn namerava v svrhu obrazložitve svojih teorij izdati posebno brošuro v slovensčini. Drugi večer se vrši v ponedeljek zvečer v Unionu.

— Samomor amerikankega politika. Iz Washingtona poročajo, da se je usmrtil eden izmed najbolj zaupnih prijateljev predsednika Hardinga, Henry Williams Smith.

Novosti iz Primorske.

— Gomja proti našim učiteljem. Italijanom so slovenski učitelji, čeravno se strogo držijo zakonitih predpisov in se čuvajo, da bi jim mogla šolska oblast stopiti na prste, še vedno trn v peti. Nedavno smo poročali, da so vrgli 50 odstotkov učiteljskih kandidatov na slovenskem učiteljskem v Tolminu, danes pa prinašamo dopis, ki so ga poslali italijanski rodoljubi iz Boršta fašistovskemu glasilu. Dopis se glasi: »Pozivljamo vnovič poklicana oblastva, naj odstranijo šolske voditelje v Ricmanjih, v Borštu in Boljuncu, ker s svojo sistematično kampanjo v »Edinosti« skušajo neprestano podžigati k sovražstvu in nespoštovanju do naših zakonov!« Dopis je bil seveda naslovljen na fašistovsko glasilu v Trstu in nikakor nas ne sme razočarati, da bo vlada njihov zahtevi ustregla. Bo vsaj kak kalabriški rodoljub prišel do svojega kruha!

— Furlanska sekčila društva »Pro Montibus et Silvis«, je sklicala za ponedeljek svoj enajsti kongres v Idrijo. Udeleženci so se odpeljali iz Vidma v avtomobilu in so se najprej ustavili v Tolminu, kjer so jih sprejele oblasti. Izmenjali so nekaj nagovorov, nakar so se odpeljali v Idrijo, ki je bila v zastavah. Po običajnih nagovorih, se je vršil banket, pri katerem je nastopilo več govornikov, ki so povdarjali svoje veselje, da se vrši kongres v Idriji, tem najbolj oddaljenem »odreženem« mestu. Med drugimi je govoril tudi videmski profesor Del Piero, ki je izrazil prepričanje, da bo tudi onodno prebivalstvo v kratkem spoznalo italijansko dušo, ki je vedno vsebovala nenavadnih razmah za lepoto in umetnost. Ta duša bo združila drugodne prebivalce, da jo bodo ljubili, kakor ljubijo ona nje (sic!). Omenil je tudi nadležne Slovence, ki so v vojni umirali, ne pa dezertirali. Nato se je vršil kongres. Prihodnji kongres se bo vršil v Trbižu.

— 2000 letna italijanska kultura. V St. Petru na Krasu so fašisti vlomili v čitalnico in jo popolnoma razdejali. Vse knjige in slovenske liste so znosili na kup in jih zažgali.

solstvo.

— Na drž. ženskem učiteljskem v Ljubljani je vpisovanje v I. letnik za šolsko leto 1923/24 v soboto, dne 30. junija od 9. do 12. ure. Pogoj vpisa in dovršeni nastavnih razred meščanske šole, oziar. 4. razred srednje šole ali liceja. Učence naj prinesejo seboj zadnje šolsko spričevalo in krstni (rojstni) list. Podrobnosti so razvidne na oglasu v veži šolskega poslopja. — Ravnateljstvo.

— Vpisovanje učencev na drž. strokovni šoli za puškarstvo v Kranju se vrši dne 2. in 3. julija t. l. od 9. do 12. in popoldne od 2. do 5. ure in v ravnateljski pisarni zavoda (poslopje gimnazije II. nadstropje levo). Za sprejem se zahteva: 1. Da je prosilec dopolnil ali da bo dopolnil v teku šolskega leta 14. leto in 2. da je dovršil najmanj 5 razredno ljudsko šolo z najboljšim uspehom. Ker je število za sprejem rednih učencev z ozirom na prostore v delavnicah omejeno, bodo vsi vpisani prosilci potrjeni sprejemnemu izpitu, kateri se bo v glavnem nanašal na risanje. Sprejemni izpit se vrši dne 3. julija t. l. od 2. do 5. ure popoldne. K vpisovanju morajo priti prosilci v spremstvu staršev ali zakonitih namestnikov in prineseti seboj rojstni in krstni list, domovnico in zadnje šolsko spričevalo. — Ravnateljstvo.

Dopisi.

— Zagorje ob Savi. V našem lepem in prometnem industrijskem kraju se ustanavlja velevažna kulturna institucija, ki je osebno delavski in obrtniški naraščaj težko pričakuje, to je meščanska šola, ki bo v učnih snoveh prilagojena krajevnim industrijskim razmeram. Kar so Slovencem sovražni avstrijski mogoci odrekli, to pride v najkrajšem času do uresničenja. Meščanska šola bo postavljena in ustanovljena z enoglasnim sklepom celokupnega občinskega odbora. Okoliške občine se ne zavedajo, kaj pomeni za mladino srednja šola v neposredni bližini, zato se niso priklonile prostovoljno tej akciji, temveč čakajo, da se jih prisili plačevati malenkostne prispevke ali doloake v te svrhe. Za zidanje meščanske šole v Zagorju bo potrebovala občina od naše vlade brezobrestno posojilo, kar upamo, da bo izposloval gospod veliki župan dr. Lukan pri beograjski vladi. Zemljišče za gradbo meščanske in ljudske šole ima občina Zagorje zasigurno, zato potrebujemo sedaj samo stvarnega dela in vladne pomoči.

— Laško, Kakor smo že poročali, se izpopolnjuje tudi v našem kraju prav pridno industrija, ki bo marsikomu dala tudi stalno kruha. Z uvedbo industrije pride pa dnevno novih nesreč, ki jih v našem kraju prej niti poznali nismo. Tako sta se pripetila te dni kar dva slučajja. Pri izdelavanju tira Laško-Drobnidol se je težko ponesrečil zidarski mojster Ivan Rozman. Odpeljal so ga v bolnico v Celje. Ponesrečil se je v rudniku Hudajama delavec Franc Klepej prav težko, ker ga je zmečkal stroj. Tudi tega so odpeljali v celjsko bolnico. Sedaj je pri nas nujno potrebno, da se popravi naš rešilni voz in se ustanovi ambulanca za prvo pomoč.

— Slovenska Bistrica. Tukajšnjemu trgovcu Karolu Kopaču je bilo v četrtek popoldne, ko se je isti mudil v nekem postranskem prostoru iz miznice ukradenih 887 kron. Tatu je orožništvo izsledilo v osebi 12 letnega Simona Jurčiča iz Spodnje Novevsi. Imenovan je izvršil že več tatvin in obeta biti, ako se za pravočasno ne odpolje v poboljševalnico nevaren tat. Ukraden denar je takrat poskril na vrtu med glavnoto solato.

— Marenberg. Na občnem zboru kolektivne obrtne zadruge v Marebergu, ki se je vršil dne 10. junija 1923 v Vuhredu, so navzoči nemškutarji zahtevali, da mora vladni zastopnik s njimi razpravljati v nemškem jeziku, in utemeljevali svojo trditve s tem, da se tudi pri politični oblasti z njimi občuje v nemškem jeziku. Ta zahteva marenberških nemškutarjev je višek predzrosti, ki je mogla le pri nas, absolutno pa izključena v vsaki drugi državi, osebito tudi v sosedni Nemški Avstriji, kjer Nemci slovenski manjšini ne dovolijo najprimitivnejši pravice in sicer niti v cerkvi, kjer se ožanja evangelijski miru, sprave in medsebojne ljubezni. Merodajne faktorje je treba natančno in resnično poučiti o nastopu marenberških nemškutarjev in naši bodo primerna sredstva za ukrofitve teh protidržavnih ruvarjev in hujskačev.

Tombola »Gospodstva Zvona«.

— Kupujte srečke!

Sokolski vestnik.

— Naraščajski dan Celjske Sokolske župe se na praznik sv. Petra in Pavla dne 29. t. m. vrši v Celju. Udeleželi se ga okrog 400 naraščajnikov raznih in celjski župi včlanjenih sokolskih društev.

Sport in turistika.

— S. K. Primorje. Danes ob pol 10. uri na verandi v hotelu Union splošen sestanek vsega članstva. Za tem se vrši istotam sestanek hazene.

— Danes se vršita na igrišču S. K. Primorja, Dunajska cesta, dve prireditvi. Ob 15. (3.) uri igra hazena S. K. Primorja prvenstveno rokometno tekmo proti hazeni Ilirije. Priključno po tej tekmi pa se vrši juniorski lahkotniški meeting, ki bodo tudi nadvse zanimiv.

— S. K. Slovan Ljubljana gostuje danes v Celju, kjer igra proti Celjskim Atletikom prijateljsko tekmo. Pričakovati je, da bo »Slovan« častno zastopal II. razred LNP in napel vse moči, da si pribori kolikor mogoče ugoden rezultat.

Izpred sodišča.

Ljubljana, 16. junija.

NEPOJASNEN NAPAD.

Dne 11. aprila ponoči se je vračal Fr. Cankar iz gostilne Helene Intiharjeve na Igu proti domu. V bližini Bolhove hiše je zapazil nenadoma senci dveh napadalcev. Zaklical je prestrašen: »Kdo je?« V istem hipu pa sta že planila napadalca nadenj. Eden ga je udaril s kolom po glavi, da je padel in se onesvestil. Drugi pa ga je sunil z nekim svetlim orodjem. Ko se je zavedel, se je spizlal po štirih domov in drugi dan so ga odpeljali v bolnico. Na mestu napada so našli čevljarški nož v usnjati nožnici. Dasi je bila luna za megli, je vendar spoznal Cankar kot napadalca čevljarstva pomočnika Martina Avanzo in Janeza Reparja iz Iga. Spoznal jih ni po obrazih, marveč po konturah. Tudi vzrok napada je nepojasnen, ker se z njima ni prepiral in tudi ni bilo kakega prikritiga sovražstva iz ljubosumnosti. Cankar je bil 13 dni v bolnici in je ležal še doma 8 tednov. Poškodba je bila težka in je imela za posledico epileptične napade. Se sedaj pa se mu predloči večkrat v spanju kak dogodek, pri čemer spozna oba obtožena. Prestrašen se prebudi in več ne zaspi. Zdravniki so ugotovili smrtno nevarno poškodbo. Zaslišanih je bilo 10 prič. Glavni sta bili mati in pa teta obtožena, ki sta potrdili, da sta oba obtožena v času napada že davno doma spala in da je izključeno, da bi odšla kasneje skrivaj od doma. Motiv napada so iskali tudi v političnem nasprotju, ker je Cankar Sokol, obtožena pa sta Orla. Obtožena sta izrecno izjavila, da ne pripadata Orlovski zvezi.

Zagovornik je ugotavljal, da je spravi obtožena na obtožno klop le ljudski glas, ki ga je usmeril na njo čevljarški nož. Obtožena sta bila oproščena, ker se sodišče ni moglo uveriti, da bi bila ona med napadalci.

KAVO IN ROZINE

Za naše malčke!

Najcenejše in najhvalejše darilo našim malim je:

Moj zverinjak

knjiga s 45 slikami in k tem spajajočim besedilom, za pouk in kratek čas Din 5—

Moji ljubčki

živalske slike za naše malčke na trdem močno vezanem kartonu Din 8—

Mladi slikar

10 tiskanih predlog za porbarvanje s akvareli - barvam ali pastel - barvniki Din 3—

Črnpeter

staroznana, vesela družabna igra za simske večere. Igrata Din 3—

Vse se dobi v

Zvezni tiskarni in knjigarni

v Ljubljani, Wolfova ul. 1.

Oglašujte

v „Jutranjih Novostih“.

Zdravilišče

Rogaška Slatina

Hotel Aleksandrov dom

Divna lega — 3 minute od vrečev.

Otvoritev sredi junija!

Prvovrstna francoska in dunajska kuhinja

Karlovevarška dijetna kuhinja.

Casino des Etrangers.

Prednaznanilo na sobe pri ravnanstvu hotela.

Brzjavljaj: „INTERHOTEL“

Protiv znojnih nogu upotrebite

HOFER PUDER br. III.

Dobiva se v svim apotekama i drogerijama.

RAVE d. d., ZAGREB.

GRADBENO PODJETJE

ING. DUKIČ IN DRUG

LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

Zdravilišče

Rogaška Slatina

Sezona: Maj — September.

Zdravljenje vseh želodčnih in črevesnih bolezni. — Cene zmerne. — V pred- in po sezoni znatni popusti. — Največja udobnost. — Zahtevajte prospekte.

Ravnateljstvo zdravilišča.

Iščeta se dva elektromonterja

zanesljiva in popolna samostojna delavca, večša vseh popravil električnih strojev in transformatorjev, ne čez 32 let stara. Pismena ali ustmena pojasnila daje obratno ravnateljstvo južne železnice oddelka VI/5, Ljubljana.

„MOJ MIR“

Kreditna in stavbna zadruga Maribor, Rotovski trg št. 1 rabi stavbišča, stavbni material in stavbne delavce za Maribor, Celje, Ljubljana.

AVTO: MATERIAL

VSAKO: VRSTNI KROGLJIČNA: LEŽIŠČA SPECIJALITE TE NOVOSTI J. GOREC LJUBLJANA BALAČA LJ-KRED-BK

Posestniki novih stavb

se v ljudno opozarjajo na našo veliko izbiro nižje navedenih predmetov, kateri pridejo pri urejevanju novih stanovanj v poštah in sicer:

Velika izbira preprog vseh vrst iz volne, jute, koksosovega vlakna in linoleja in umetniško izdelanih zastorov na kose in metre. Moketi in gobelini za prevleko otoman in divanov. Platno za rolete in verande. Različno posteljno perilo, kakor rjuhe brez šiva, gradl za žimnice in blazine, pernice, flanelaste in volnene odeje, šivane odeje iz klota, kretona, volne in svile.

Cene primerne! Postrežba solidna!

A. & E. Skaberné, Ljubljana, Mestni trg 10.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60,000.000. Rezerva: Din 32,515.000

Podružnice:

Bled	Jesenice	Metković
Cavtat	Korčula	Prevalje
Celje	Kotor	Sarajevo
Dubrovnik	Kranj	Split
Ercegovi	Ljubljana	Sibenik
Jelsa	Maribor	Zagreb

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzjavljaj: JADRANSKA.

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.

FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Resnična tolažba na živčnih bolnih

je moj pravkar izšli spis! Obravnava mnoge dolgoletne izkušnje o vzrokih, postanku in lečenju živčnih bolezni. Ta zdravstveni evangelij pošljem popolnoma zastoni vsakemu, če piše ponj na spodnji naslov. Na tisoče pisemenih zahval izpričuje ta edino obstoječi uspeh neumornega, vestnega raziskovalnega dela v blaginjo trpetega človeštva.

Kdor pripada

veliki armadi na živčnih bolnih,

kdor trpi na rastresenosti, tesnobi v spanju, slabem spominu, glavobolu in nervoznosti, pomajkanja spanja, motenju želodca, preveliki občutljivosti, bolečinah v udih, splošni ali delni telesni slabosti ali pa nešteto drugih pojavih

naj si naroči mojo tolažbo nudeto knjižico!

kdor jo bo pazno prečital, bo pomirjujoče prepričan, da imamo prav preprosto pot do zdravja in veselja do življenja. Ne čakajte, nego pišite še danes!

F. Pasternack, Berlin, S. O. Michaelkirchplatz 13, Abt. 10.

Različno kopalno perilo za dame in gospode!

A. & E. SKABERNE

Ljubljana, Mestni trg št. 10.

Trboveljska premogokopna družba.

OGLAS.

50. redni občni zbor delničarjev Trboveljske premogokopne družbe, kateri se je vršil dne 1. junija 1923, je sklenil za poslovno leto 1922 izplačati dividendo

Din 25.— (dinarjev petindvajset) za delnico

od 11. junija t. l. in povišati delniško glavnico na SHS K 200.000.000.— (Din 50.000.000.—) z izdajo 500.000 komadov na donosca glasečih se polno vplačanih delnic v nominalni vrednosti od SHS K 200.— (Dinarjev 50.—).

V provedbi tega sklepa in v skladu z modalitetami emisije, katere so odobrene od občnega zbora ter upravnega sveta, daje se posestnikom sedaj v prometu nahajajočih se delnic pravica opcije in sicer:

za vsakih 5 (pet) komadov starih delnic 2 (dve) novi delnici, kateri participirajo na poslovnem dobičku družbe od 1. januarja 1923 in sicer pod sledečimi pogoji:

1. za manje kakor 5 (pet) starih delnic ne daje se nikake pravice opcije;
2. pravica opcije ima se v času od 11. junija 1923 do vstevšega 25. junija 1923, ker se jo sicer izgubi, prijaviti v času poslovnih ur na sledečih mestih: V Jugoslaviji: pri Slavenski banki d. d. v Zagrebu ter vseh njenih podružnicah in ekspoziturah: v Beogradu, Bjelovaru, Brodu n/S, Celju, Dubrovniku, Gornji Radgoni, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Jesenicah, Murski Soboti, Osijeku, Rogaški Slatini, Sarajevu, Somboru, Sušaku, Šabacu, Sibeniku, Škofji Loki in Vršacu ter njeni afilaciji: Jugoslavenski industrijski banki v Splitu.

Na Dunaju: pri Centralni evropski deželni banki (Zentral Europäische Länderbank) (podr. na Dunaju).

V Parizu: pri Banque des Pays de l'Europe Centrale.

V Ženovi: pri Lombard, Odier & Cie,

Darier & Co.,

Union Financiere de Geneve.

Pravica opcije na Francoskem se zamore izvršiti šele po izpolnitvi po francoskih zakonih predpisanih formalnostih i. s. v terminu, ki bo pozneje razglašen.

3. Opcijski tečaj novih delnic znaša Din 62.50 tel quel po kom., ter se ima takoj ob prijavi pravice opcije vplačati v gotovini sicer se izgubi pravica opcije. Vplačilo se zamore izvršiti tudi na ta način, da se izroči dividendne kupone za poslovno leto 1922 i. s. s prepustitvijo 5 dividendnih kuponov v vrednosti a Din 25.— pro komad, tako, da je s tem poravnana protivrednost dveh novih delnic. Za vplačilo v Avstriji je merodajna protivrednost po dnevnem tečaju v avstrijskih kronah.

4. Pri prijavi ima se predložiti plašče delnic ter priložiti dvojni seznam, v katerem so številke delnic vpisane v aritmetičnem redu. Formularje teh seznamov izdajajo brezplačno vsa subskripcijska mesta.

5. O pologu plašča delnic, kakor tudi o izvršenem vplačilu izdajajo se blagajniška potrdila, katera se bodo v roku, ki se bo kasneje objavil, zamenjala za odgovarjajoče nove delnice. Predloženi plašči starih delnic opremili se bodo z žigom, ki bo označen, da je pravica opcije izvršena, ter se bodo takoj vrnili strankam.

Nove delnice bo mogoče prevzeti samo pri onih podpisnih mestih, kjer se bo izvršila prijava pravice opcije.

Dunaj, dne 11. junija 1923.

Trboveljska premogokopna družba.

Gospodarska politika.

Ruska zunanja trgovina leta 1922.

Kljub vsem težočam, s katerimi se mora boriti sovjetska Rusija in kljub njenemu brezglavemu gospodarstvu se vendar počasi pojavljajo začetki gospodarskega napredovanja. To nam dokazuje uradna statistika sovjetske vlade o ruski zunanji trgovini, ki jo je vlada pred kratkom izdala. Dasi ravno uradna ruska obvestila niso ravno najzanesljivejša, vendar niso brez vsake podlage. Statistična služba v Rusiji je sicer silno pomanjkljiva, vendar ne popolnoma nezanesljiva, zlasti ne v onih panogah, ki jih upravlja država sama ter ji lahko prisojimo kolikor toliko verjetnosti.

Celotni izvoz iz Rusije je znašal v letu 1922 56.246.000 pudov v vrednosti 81.621.000 zlatih rubljev (leta 1921 je 12.960.000 pudov v vrednosti 20.195.000 zlatih rubljev). Pri izvozu so bile zastopane sledeče štiri skupine blaga:

	vrednost v rublji
Živila	4.288.455
Surovine in polfabrikati	74.151.104
Živila	67.174
Gotovih fabrikati	3.114.376
Skupno	81.621.099

V skupini »živila« so v glavnem vseovane sledeče postavke: žito 198.232 pudov, pšenič, moka 12.940, sol 120.433, tobak 338.386, kaviar preko 300 pudov. V skupini »surovine« zavzema največje mesto les, katerega se je izvozilo (deske in pragi) preko 24 milijonov pudov v vrednosti 10.624.397 rubljev, volna za 3.449.544 rubljev, staro železo (!) za 5.352.699 rubljev, bencin za 10.469.432 rubljev, kemični produkti za 1.015.996 rubljev, lan za 2.153.300 rubljev, konoplja za 4.153.222 rubljev.

Kakor je razvidno iz tega, bi bila ruska trgovinska bilanca lahko visoko aktivna, ako bi izvažala mesto surovin in polfabrikatov gotove fabrikate. Prav ogromna množina materiala, ki se izvažajo iz Rusije v nepredelanem stanju, nam priča o desorganizaciji in slabotnosti ruske industrije, ki jo boljševidem kljub vsem obljubljenim ugodnostim še do sedaj ni mogel postaviti na krepke noge. Trajalo bo pač še dolgo, da bo Rusija producirala vsaj približno toliko blaga, kakor ga rabi doma ter da potem ne bo navezana na izvoz in odvisna od ostalega kapitalističnega inozemstva.

Izvoz iz Rusije je šel v sledeče države:

	zlatih rubljev
Anglija	25.177.342
Nemčija	14.749.271
Turčija	10.962.543
Letlansko	10.501.504
Estlanska	7.726.411
Finska	3.530.288
Poljska	2.834.245
Italija	1.352.148
Nizozemska	1.323.017
Perzija	1.215.957
Norveška	470.383
Belgija	388.650
Francija	368.371
Švedska	303.949
Romunija	96.072
Češkoslovaška	55.335
Danska	23.746
Združ. drž. sev. amer.	2.070
Bolgarija	1.878
Ostale države	637.789
Celokupni izvoz	81.621.099

Celotni uvoz v Rusijo je dosegel 126.620.000 pudov v vredn. 273.807.000 zlatih rubljev. Tu pa niso vštete one uvožene količine, ki so bile poslone za podporo stradalim in ki so dosegle višino 39.172.157 pudov v vrednosti 184.553.611 zlatih rubljev. Kvantitativno je narasel uvoz v Rusijo v primeri z letom 1921 za več nego še enkratno izmero kar pa se deloma paralizira s tem, da je v istem razdobju narasel ruski izvoz za štirikratno izmero.

Zanimiva je tabela blaga, ki ga je Rusija uvozila v letu 1922.

	vrednost zl. rubljev
I. Živila	93.287.012
II. Živalski produkti in izdelki	11.291.228
III. Les in lesni izdelki	4.034.027
IV. Keramično blago	765.485
V. Premog in asfalt	13.508.460
VI. Kemični izdelki	17.378.590
VII. Rude, kovine, kovin. izdel.	83.474.844
VIII. Papir, tiskovine, knjige	11.107.000
IX. Tkanine	14.482.692
X. Perilo, obleka, galanterija	24.267.212
In pisalno orodje	273.806.669
Skupni uvoz	273.806.669

Ta tabela nam jasno kaže, kam je privedla boljševiška politika nekdanjo žitnico Evrope. Najmočnejšo postavko uvoza tvorijo ravno živila in med temi moka, pšenica in rž. Temu sledi po količini koruza, oves, mesne konzerve, sladkor, kakao, maslo in sliki. V drugi skupini tvorijo največji postavki usnjeni čevlji in podplati, v tretji skupini pa prevladuje les. Iz podatkov sedme skupine je razvidno, da je uvozila Rusija precejšnje količine kovin in kovinskih izdelkov. Tu omenjamo svinec, živo srebro, aluminij, jeklo itd., ki tvorijo prav izdatne postavke v tej skupini. Poljedelskih strojev je uvozila Rusija samo za 1.837.806 zlatih rubljev, dočim jih je uvozila leto poprej za 14.362.930 rubljev. To občutno nazadovanje uvoza poljedelskih strojev izhaja iz tega, ker se Rusija trudi, da bi izdelovala zadostno količino poljedelskih strojev doma, kar pa se ji menda ne bo tako kmalu posrečilo in bo morala teh strojev uvažati precej več, če ne bo hotela, da bo njeno kmetijstvo še bolj trpelo.

V Rusijo so uvažale sledeče države:

	vrednost zl. rubljev
Združ. drž. sev. amer.	151.279.112
Nemčija	128.144.805
Anglija	58.555.493
Letlandija	23.757.348
Švedska	14.505.520
Estlanska	13.689.608
Finska	12.093.429
Norveška	11.570.285
Poljska	11.096.071
Francija	6.107.298
Nizozemska	4.535.905
Romunija	4.133.711
Argentinja	4.007.782
Češkoslovaška	3.604.446
Italija	3.302.684
Turčija	1.665.226
Bulgarija	1.155.968
Egipt	1.115.186
Perzija	1.059.345
Švica	915.091
Belgija	780.030
Danska	448.749
Avstrija	180.219
Litavska	146.863
Kitajska	143.393
Madžarska	116.190
Kanada	49.508
Portugalska	17.580
Španija	11.917
Avstralija	9.759

Brazilijska	4.247
Japonska	856
Ostale države	153.046

Skupen uvoz (vštevši pomoč stradalim) 458.360.280

Največ tega uvoza je šlo po morskimi poti, preko pristanišč Petrograd, Novorossija, Odesa, Arhangelsk in Feodosija, namreč 102.927.199 pudov v vrednosti 220.517.735 rubljev.

Kdo je zakrivil katastrofo nemške marke?

Splošno se sodi, da je zakrivil katastrofo nemške marke francosko-nemški spor. To je sicer res, toda ta spor je vplival na tečaj marke le posredno in bi niti ne bilo potrebno, da je tako vplival. Glavni krivec je nemška vlada sama, ona je povzročila katastrofalni padec marke s svojo nepravilno metodo pridobivanja sredstev za financiranje pasivne resistence nasproti Francozom.

Po vojni je opažati zelo pogosto, da si skušajo pomagati države iz denarnih težkoč na ta način, da si pridobijo potrebna denarna sredstva potom tiskanja bankovcev. To je storila po vojni Avstrija, ravnokotna Madžarska in med drugimi tudi Nemčija. Ko ji je bilo treba vedno novih denarnih sredstev, da zamore financirati odpor proti Francozom, je tudi Nemčija izgrešila pravo pot. Če je že hotela voditi odporno politiko proti francoski okupaciji, bi si morala pridobiti denarna sredstva na edino dopusten način, namreč z progresivnim obdavčevanjem vsega nemškega gospodarstva. Ta taktika pa je seveda zelo neoportuna za vsako vlado, kajti nič ne vpliva na volilce hujše, kakor novi davki. Zato je vsaki vladi, da si ne odtuji celo lastnih volilcev, ugodnejša pot tiskanja novih bankovcev. Za davkoplačevalce pa je ta pot seveda še mnogo škodljivejša, kakor bi bili novi še tako hudi davki, samo da se ta škoda ne pojavi naenkrat, temveč polagoma.

Čim več se namreč tiska nekritičnih bankovcev, tem manjša postaja njihova vrednost in sicer ne samo vrednost novotiskanih bankovcev, temveč tudi tistih, ki so bili že prej v prometu. To nazadovanje vrednosti se izraža v naraščanju cen v tuzemstvu, in pa v slabšem ocenjevanju dotične valute v inozemstvu. Kajti čim več je denarja v prometu, temveč ga pride na denarna tržišča in to tlači njegovo ceno navzdol. Ta proces se vedno nadaljuje, ker radi izgube vrednosti denarja naraščajo cene, zato je treba vedno več denarja, in če se približja ta denar s tiskanjem, to zopet pritiska njegovo ceno navzdol.

Ta proces torej jemlje in trga kos za kosom vrednosti denarja, ki ga ima davkoplačevalec. Pri tem izgubi on mnogo več, kakor pa bi izgubil, če bi moral plačevati nove davke. Pa ne samo posameznik, tudi celokupno gospodarstvo trpi radi tega ogromno škodo. In to škodljivo pot si je izbrala tudi Nemčija. Vendar pa je bilo spočetka, ko so začeli dvajseti stroji za tiskanje bankovcev, opažati silno čuden pojav. Vrednost marke — ni padala, kljub ogromnemu tiskanju in s tem ogromnemu prometu bankovcev. Zdelo se je, da v Nemčiji ne velja narodno-gospodarsko načelo, čim več je denarja v obtoku, tem manjša je njegova kupna moč.

Ta izjema pa ni mogla trajati dolgo. Povzročila jo je, to je res, intervencijska politika nemške državne banke. Na prvi pogled izgleda ta intervencijska politika kakor kak naveden borzni maneuver, tehnično vplivanje na denarni trg. Državna banka je namreč s pomočjo svojih, sistematično zbranih deviznih zalog sarna nastopala v inozemstvu kot kupec marke, doma pa je tudi sama zadovoljevala vsakemu povpraševanju po tujih devizah. Na ta način se ji je posrečilo, da je vzdržala marko nekaj tednov kljub silnemu tiskanju bankovcev, stabilno.

Dejansko pa ta intervencijska politika nemške državne banke ni bila naveden borzni maneuver. Državna banka je s to svojo politiko onemogočila za nekaj časa, da se položaj ni tvoril tako, kakor bi se pravzaprav po narodno-gospodarskih zakonih moral. Vse prevelike množine denarja bi morale valoviti iz države v inozemstvo. Tu bi se njihov vpliv pokazal na ta način, da bi zmanjševale tečaj marke. Toda to se radi intervencijske politike državne banke ni zgodilo. Mesto papirnatega denarja so šle v inozemstvo tuje devize in pa deli zlate zaloge nemške državne banke, torej popolnoma svojevrsten proces. Pač pa so velike mase papirnatega denarja pričele izvrševati svoje razjedajoče delo v notranjosti države: cene so šle postopoma navzgor. In to je vzbujalo nekaj časa splošno začudenje: marka je bila na inozemskih tržiščih skoro stabilna, doma pa je od tedna do tedna ginila njena kupna moč.

Razjedajoče delovanje papirnih mas v državi je intervencijski politiki vedno bolj izpodnikalo tla. Vsi silno narasli in še vedno naraščajoči cen je nazadovol izvoz in usihali dotok tujih deviz, nasprotno pa je bila potreba po njih vedno večja. Ker državna banka ni smela porabiti vsega svojega zlata, je končno v tem procesu podlegla — prenehati je morala s svojimi intervencijami, in tedaj je bruhnil proces, dotlej siloma zatrdževan, z podvojen in potrojeno naglico svojo pot. Marka je padala in padala... Tiskarski stroj za tiskanje bankovcev jo je pogubil, zakrivila pa je njeno katastrofo — nemška vlada.

Združene države — največji pridelovalec bombaža.

Južne Zedinjene države so tekom zadnjih dvajsetih let pridelovale okoli 63% od vsega bombaža (cotton) na svetu. Ta bombaž raste v državah Texas, Georgia, Mississippi, Alabama, Arkansas, Oklahoma, South Carolina, North Carolina in Louisiana. Največ bombaža se prideluje v državi Texas, za njo prihaja Georgia po količini letine in potem zaporedno druge države v gor navedenem redu. Manjše količine se pridelujejo v državah Tennessee, Missouri, Florida in Virginia. Poljedelski delavci v bombaževih plantažah Zedinjenih držav so ponajveč črnci; moški, ženske in otroci delajo na poljih. V zadnjem času se je obdelovanje potom poljedelskih strojev stalno bolj razvilo. Dočim so še pred leti sejali semena na roko ali z motiko, morejo danes stroji orati, sejati, trebiti itd. Po starem načinu je delavec moral vedno biti na nogah in hoditi, danes se vozi, sedeč na poljedelskih strojih in mu ni treba hoditi.

Ali ob žetvi se trgatve bombaža še do dandanes vrši najbolj zanesljivo s tem, da se stročje s stebila pobira z roko. Ta način trgatve je seveda počasna stvar in zahteva veliko število delavcev. Sedaj pa poskušajo razne vrste strojev za pobiranje in upa se, da za nekoliko let bo razvit primeren stroj in to svrhu. Potem postane mogoče popolno obdelovanje iste količine bombaža ob znatno manjšem številu delavcev.

Bombaž se dandanes spravlja na trg na sledeči način. Farmer naprej privrže z dvovprežnim kmečkim vozom bombažev stročje v mlin. Lokalni bombažev mlin loči predvratni bombažev lan od semen, ki se rabijo za izdelovanje bombaževga olja; bombaž se sklada v svežnje ali bale, tehtajoče po 500 funtov. Farmer prodaja te bale domačemu kupcu naravnost iz mlina ali pa jih privrže v bližnje tržišče na prodaj. Lokalni kupec zopet prodaja bombažev bale kakemu veletržcu v večjem tržišču in mu jih pošlje po železnici. Veletržec iz svoje strani nakopiči večjo zalogo bombaža iz raznih krajev in jo proda predlincam za bombaž v tej deželi ali pa izvozniku za izvoz v inozemstvo. V enem ali drugem slučaju nakladajo se polni vagoni bombaža radi prištednje na vozarini.

Ako se bombaž proda izvozniku, se bombaževale bale po prihodu v pristanišče stlačijo na polovico svojega obsega, da se prihrani prostornina v ladiji. V inozemstvu se bombaž proda predlincam. Predlince, tukaj ali v inozemstvu, pretvarjajo bombaž v prejo, ki se proda tkalcem za izdelovanje tkanin. Tkanine se zopet prodajajo tovarnam za oblačila, ki izdelujejo obleke, perilo, rokavice in mnogo drugih predmetov.

Zedinjene države pridelujejo ne le več surovega bombaža kot vse druge dežele na svetu, skupaj vzete, ampak ameriški bombaž je tudi najboljši za predvilo izmed vseh vrst, pridelanih širini sveta. Dolgost, obseg in značaj vlakna so ravno one vrste, kakršne treba za izdelovanje najbolj priljubljenih bombažev. Radi tega se ameriški bombaž uporablja vsepovsod na svetu, kjer se izdelujejo bombaževske tkanine.

Pomembno je tudi, da Zedinjene države izdelujejo več bombaževih tkanin kot katera druga država na svetu. Sicer ni v tej deželi toliko predlinc kot na Angleškem, ampak vsled izdatnosti ameriških manufakturnih strojev morejo Zedinjene države s 37 milijoni preslic proizvajati več bombažev in kot Angleška s svojimi 57 milijoni preslic. — (New York, Jugoslov. od. F. L. I. S.)

Gospodarske vesti.

INDUSTRIJA.

× Pregledovanje naše industrije svile. Minister trgovine in industrije je odredil strokovno komisijo, ki bo pregledala tovarne svile v Pančevu in proučila njeno organizacijo in administracijo.

× Nacionalizirana ruska industrija. — Svet ruskih ljudskih komisarijev je izdal dekret, ki zavezuje industrijske truste, da podajo podatke o dobavah v svrhu odmere davka. V tem pa se je izkazalo, da so mnogi trusti odlašali s podatki ter so končno izjavili, da ne morejo dati podatkov. »Krasnaja Gazeta« navaja celo kopov takih nepoštenih trustov, ki se hočejo izogniti plačevanju davkov, med katerimi se nahajajo osrednje organizacije sovjetske industrije: kakor: kavčikov trust, državna založba, opekarski trust, stekleni in porcelanski trust, sibirski trgovinski trust itd. Vsa ta podjetja bodo označena na »črni deski«. Delen upogled v desolantne razmere daje »Ekonomskega Siza« ki poroča o nenadejanem kaosu ob priliki revizije kavčakovega lesnega trusta. Revizija je ugotovila, da ta trust od svoje ustanovitve v oktobru 1922 dalje sploh ni vodil poslovnih knjig. Najvažnejši dokumenti, n. pr. pogodbe s strankami, poslovne pogodbe itd. so se nahajali deloma v posesti posameznih funkcionarjev, odnosno se je moglo prepričati o raznih transakcijah le na podlagi ustnenih informacij. Mesto dokumentov so pri reviziji pokazali revizorjem beležke v privatnih zapisnikih. Skupna vsota izgub iz sklenjenih obveznosti se je mogla doleteti na 600.000 zlatih rubljev.

× Novi premogovniki na Slovaškem. Kakor poročajo češki listi, so prišli blizu Parkam na Slovaškem na sled bogatim premogovnim plastem. S konjajem bodo pričeli v najkrajšem času.

× Industrija vžigalic na Poljskem. Na Poljskem se nahaja sedaj 13 tovarn za izdelovanje vžigalic. Te tovarne zaposlujejo 4000 delavcev v svojih obratih. Mesečna produkcija znaša 17.000 zabojev po 5000 skatljic. Z vsadno naredbo z dne 7. aprila se je zvišal davek na vžigalice na 70 poljskih mark pri skatlji.

× Uvoz sladkorja na Madžarsko. Madžarska vlada je svojčas doletela precej visoko carino oziroma carinskih nadavcev na sladkor. V tekočem letu je Madžarska izvozila nekaj tisoč vagonov sladkorja v Romunijo, Anglijo in v Nizozemsko. Poučen krogi trdijo, da je madžarska vlada dovolila izvoz večjih kvantitet sladkorja, kakor bi dopuščala to domača potreba. Radi tega bo morala Madžarska dovoliti uvoz sladkorja in znižati carino.

× Prepoved izvoza surovega olja na Poljskem. Ministrstvo za trgovino in industrijo je predložilo Sejmu zakonski osnutek, glede prepovedi izvoza surovega olja. »Gazeta Warszawska« poroča, da je bila vlada primorana k temu koraku radi tega, ker so bili izpostavljeni poljski zastopniki pri pogajanjih za sklenitev trgovinskih pogodb s tujimi državami diplomatskemu pritisku ter da so vsled tega pristali na izvoz gotove količine surovega olja. Ker pa produkcija surovega olja na Poljskem nazaduje, bi morale koncesije za izvoz surovega olja škodovati interesom Poljske. Zato je najboljši sredstvo proti diplomatskemu pritisku tujih držav zakon, ki zabranjuje izvoz surovega olja.

TRGOVINA.

× Padanje cen na madžarskem lesnem trgu. Začetkom tekočega leta je Madžarska uvozila velike količine lesa, ker so se nadejali živahnega gradbenega delovanja. To delovanje pa je bilo celo leto silno neznamno, tako da so popolnoma zadostovale zaloge, ki so bile v državi že pred spomladjo. Radi tega so pričele cene stavbenemu lesu v Madžarski silno padati, kar povzroča veliko škodo ne samo madžarskim uvoznikom, temveč tudi romunskim in slovaškim izvoznikom. Gradbeno delovanje je tako malenkostno, da bi mogla Madžarska prejeti les izvažati, kakor pa uvažati.

× Znižanje cene sladkorja. Sindikat sladkornih tovarn je znižal od 9. t. m. ceno kristalnemu sladkorju za 2,35 dinarja in ceno za kečkasti sladkor za 1,50 dinarja.

KMETIJSTVO.

× Stanje posevne na svetu. Mednarodni poljedelski inštitut sporoča o položaju posevne na svetu sledeče: Začetkom maja je bilo stanje posevne v Evropi in v severni Afriki splošno ugodnejše, kakor pa je sedaj. April je bil za vegetacijo mnogo ugodnejši, kakor isti mesec v lanskem letu. Pomladanska setev je sicer nekoliko zakasnela, vendar je njeno splošno stanje zadovoljivo. V Zedinjenih državah kaže zimska poseveta radi obilnega dežja zelo ugodno in tudi pomladanska poseveta ima zelo ugodne pogoje razvoja.

DENARSTVO.

× Ogromen porast obtoka novčanice na Madžarskem. V zadnjem tednu meseca maja je narasel obtok novčanice na Madžarskem za 7.651 milijonov madžarskih kron. Leta 1921 je bilo v obtoku 14 milijard kron, danes jih je 119,1 milijarde, iz tega je prav jasno razvidno, kam dovede inflacijska politika. Država je ponovno najela pri državnih banki 2,8 milijarde posojila ter ji dolguje sedaj 47,2 milijarde madžarskih kron.

× Obtok bankovcev na Poljskem. Po izkazu poljske državne blagajne je znašal celotni obtok bankovcev na Poljskem dne 31. maja 2.733.800.000 poljskih mark. Država je v tem času dolgovala emisijarskemu zavodu 2.377.000.000 poljskih mark.

»Pazi, da se ne osmoliš!« mu reče, a on se kar krohoti. —

Moral sem po opravih iz mesta. Ko se čez nekaj dni vrnem, srečava se zopet. Iz žepa potegnem nebroj pisem in mi jih izročim, češ: »Poglej in sodi!«

Vsa pisma so imela naslov: »Žive oči«. Bila so iz mesta, pa tudi iz dežele. Priložene so jim bile slike. In te so me zanimale bolj, kakor lepo dišeča in lepo pisana pisma. Jaz opazujem slike, prijatelj pa mene ter se neprenehoma smehlja. Ko jih pregledam, me vpraša: »Kaj rečeš k temu?«

»Nič,« mu odgovorim; a, da ga ne bi užalil, pristavim: »Lepe so!«

»Kaj slike, — oči, oči!« Vzame slike in mi jih prične tolmačiti. Spoznal sem, da jih je preštrudati natančno.

»Vidiš, ta ima premajhne oči. — Ona pogleduje malce navskriž. — Oči te so preveč mrtve, te tukaj pa preveč razuzdane. — Najlepše se mi zde oči te-le.« In pokazal mi je sliko, na kateri pa razven glave ni bilo videti ničesar. Dekle je moralo biti kakih 17 let staro, precej lepega obraza in iz njenih velikih oči je sijala res vsa ljubeznivost ženske.

Prijatelj pogleda še v pismo, vstane in me povabi: »Zdaj pa jo pojdiva gledati! Stanuje v ulici I. Kakor piše, mora biti baš ob tem času doma.«

Šla sva. Ko prideva v ulico I. do neke trinadstropne hiše, potegnem me prijatelj s seboj na nasprotno stran ulice ter prične korakati počasi, medtem pa skrbno pazi na okna omenjene hiše. — Parkrat sem moral z njim prehoditi isto pot mimo hiše, kar vsičen zakliče: »Oj, blažene oči! Jo že vidim. Glej na to in to okno!«

Pogledam. Res jo vidim, kako gleda proti nama njena glavica, ali bolje njene oči, ker je bila vsa glava skoro do samih oči zavita v ruto. — Zakaj, ne vem — a te oči so bile res žive in prijatelju je od veselja utripalo srce.

Še parkrat greva semtertja, nato se ločiva. —

Zopet je minilo par dni, ne da bi se sešla s prijateljem.

Ko pa ga zopet srečam, zdel se mi je ves izpremenjen. One razposajenosti ni bilo več na njem. Potr je bil. — Kaj neki se je pripetilo?

»Prijatelj, kaka smola!« mi potoži sam. »Le pomisli! Njene oči na sliki, ki mi jo je poslala, so me premotile, da sem jo prosil za sestanek. Prišla je, pa kakala! Skoraj bi se bil zjokal vpricho mene, a zabranil mi je moj nasmeht, s katerim sem ga poslušal.«

»Ti se mi lahko smeješ in po pravici. Le poslušaj me! Prišla je na dogovorjeno mesto, majhne postavbe in grbasta!«

»Saj si iskal le živih oči, in v kolikor sem jo videl zadnjič pri oknu, jih tudi ima,« se pošalim jaz.

»Spoznam zdaj, da oči še niso vse. Oči ženske nas varajo, in mene so. Le poslušaj! In to je, kar ji zamerim: mlada ni več, kakor je slikana, ampak imeti mora že kakih dvajsetlet let, ako ne več. — Poslala mi je torej sliko iz prejšnjih let, in še od te samo glavo!« reče ogorčeno in zamahne z roko.

»No, zdaj pa še išči dekleta po časopisnih oglašilih!« odvrnem mu smehljaje. In zasmeji se še on. —

Odslej ni več sanjaril o ženskih očeh, gotovo tudi v spanju ne.

Premnoge diplomatske glave nas kaj naglo sodijo; treba bi nas bilo malo več študirati. Prav miha me, da bi poznal poročila, ki jih neki poslaniki dajejo na svojih dvorih o naših notranjih zadevah.

Montesquieu, 1752.

Peter Altenberg:

Dvojčici.

Bili sta popolnoma enaki — — —. Imeli sta plave lase z zlatimi nitkami, nežne grudi in fine bele roke in noge.

Nihče ju ni mogel razlikovati. Nekoč je dejal nek gospod: »O, jaz ju lahko razlikujem — — —!«

Prva je imela v plavih laseh z zlatimi nitkami lasnice iz plave željovine, druga iz temnorumene.

Hodili sta ven in prihajali noter —. Smehljaje je izročila prva obe lasnici gospodu, plavo in temnorumeno.

Gospod je poljubil to — — — in je bil premagan.

»Kako se je mogel gospod pl. Z. odločiti baš za prvo?« je rekla nekoč neka dama.

»Saj tudi res ni mogel,« je odvrnil gospod A., »vzel je namreč baš drugo!«

Bil je to slab dovtip, pa so se vsi smejali. Posebno prva.

Kasneje pa jo je v resnici vzel — drugo!

Ta je bila odslej ko roža.

Prva pa je bila bleda — — —.

Odslej so razlikovali — — prvo in drugo.

Ivan Albrecht.

Starega odvetnika so vprašali, bi li hotel priti pred poroto,

Zanimivosti.

Rancosko dekle po vojni.

Gospodična Amélie Gayraud, ena najodličnejših profesorice na ženskih srednjih šolah, ki je l. 1914. obelodanila knjigo »Današnje deklice«, pripravila novo delo o taistem vprašanju. Časnikarju je razodela sledeče svoje izsledke. Ženska se je dosti manj izpremenila, nego se domneva. Nekaj časa je morda poskušala nadkriti sama sebe, sedaj pa priroda zopet pridobiva svoje pravice, in opaziti je povrat v prejšnje razmere.

Moda v noši se predrugači v vsaki dobi, žensko telo pa se ne. Ideje se isto tako pretvarjajo po dnevi mod, vendar osnovno mišljenje ostane nespremenljivo. Ženska se rada »postavlja« z obleko, »postavlja« se pa tudi v govoru. Vendar koncem koncev ni stvar kdo ve koliko revolucionarna. Če hočemo do dobra razumeti sedanjí položaj deklet, se je treba pogledati v sodobne težkoče devojk in mladeničev. Ker je mišljenje današnjih fantov tako, da je siromašno dekle obsojeno, ostane gospodični samo dvoje potov, da si pomaga iz zagate: ali se skuša uveljaviti med tekmece in tekmičarice ali pa si zagotovi obstoj z zgolj ženskimi sredstvi, ki odvzamejo fantom (vsaj začasno) njih praktični smisel. In v tem tiči razlika med predvojno in po-vojno deklico.

Pred svetovnim spopadom so se gos-pice pehale za umstveno dovršenostjo in so kaj rade pozabljale na vso žen-kost. Danes opažajo, da niso dosegle bog zna kaj in da so nekam trudne od silnega napora. Sicer še delajo svoj zre-lostni izpit, a brez posebnega zanosa. Idejna bitka jih ne miče več posebno. Vračajo se polagoma k prirojeni spo-gledljivosti. Današnja dekleta nimajo več vere vase; nič več v naprej ne odbi-jajo pomoči morebitnega družnika. Same v sebi so manj oborožene, nego se mení; če posameznice morda res teknu-jejo z moškimi, je pa večina nesposobna tolikšnega napora. Mogočega družabni-ka, ki si ga vnovič žele, si ne predočuje-jo v romantičnem svitu. Čisto prozaično jim gre za to, da si ustanove družinsko življenje.

Na splošno se protivi svobodni zve-zi (kar dokazuje, da niso tako neumne!) Vendar ako so prekoračile neko starost in ako še ni moža, se bodo zadovoljile z

resnim in prikupnim tovarišem, ki bi jim omogočil pustiti službo na cedilo.

Glede službe predlaga Gayraudova naslednjo pametno uredbo. Mnogo poro-čenih žen je prisiljenih, iskati si zaslu-žbino, da tako pomagajo gospodinjstvu. Osnovale naj bi se »polovični poklici« (demi-métier). To se pravi, ženska naj bi delala izven doma samo pol dneva, bodisi jutraj ali popoldne. Priboljšek bi bil kajpada manjši, vendar še znaten. Zlasti bi jih prav hodilo to, da ne bi po-vsem izgubila stika z domačijo in s svo-jo deco.

Pri vsem tem pa je poudariti, da je dekletom še vedno do umske naobrazbe. Hočejo namreč ohraniti poleg soproga tisto mesto, po katerem stremé. Razen tega čutijo, da jim bo samo ta kultura omogočila, primerno vzgajati svoj nara-ščaj.

V razpravi Armées... ou Désarmées (Oborožene... ali Razorožene) se Gay-raudova bavi tudi s sedanjim stališčem ženske mladine napram verstvi in poli-tiki. V političnih zadevah so precej rez-brižne, zanimajo se samo za volilno pra-vo, to pa iz načela. Zgolj neznatna manj-šina se je zavzela za boljšeštevito in se priključila internacionalam, zahtevajoč, naj se odpravijo državne meje. Toda ta-kih je zelo malo. Glede verstve je pri-pomniti, da sprejemajo vero, ne da bi se razvemale zanjo. Agathon je pred de-setimi leti v svoji prosluli poizvedbi »Sodobna mladež« ugotovil, da je po-vratak tedanjega podmladka proti reli-giji pomenil potrebo po redu in disci-plini. V istem duhu nazirajo današnje mladenke na vero: nobenega mysticizma.

Skratka, neomejeni feminizem neko-liko pojema; ženske postajajo zopet bolj ženske, nego so bili njih vihrave predni-ce pred evropskim požarom. Bodočnost ne vzbuja več resnih pomislekov.

P. V.

* Grozna bolezen vsled izkote v Rusiji. Posebni poročevalec lista »Observatore Romano« poroča iz Rusije, da se kljub boljšim prehranjevalnim razmeram pojavlja neka bo-lezen, ki ima največ žrtev med otroki v onih pokrajinah, ki so trpele na lakoti. Pri boleznih zateče usta tako, da morejo bol-niki zavživati samo tekočino. Včasih pa za-teče tudi celo telo in čisto se dogaja, da bolnik poje. Bolnik navadno umre tekoma 24 ur. V tatarskih pokrajinah zopet razsaja ti-fus, ki zahteva 30 odstotkov žrtev.

ZVERINSKI MORILEC V MOSKVI.

Tekom zadnjih dveh let so našli v Moskvi na javnih prostorih, v kanalih in pri no-vih zgradbah človeška trupla, ki so bila za-šita v vreče. Take vreče so našli v vseh de-lih mesta, največ pa v predmestju Samosko-rečje. Skupno so odkrili 27 vreč z različnimi trupli. Dognali so, da izvršuje vse umore ena in ista oseba. Vse žrtve so bile umorje-ne na isti način: udarec na sence in nato zadavljenje z vrvijo. Trupla so bila čisto tako razmesarjena, da jih ni bilo mogoče spoznati. Kljub vsemu trudu niso mogli priti oblasti na sled tajinstvenemu morilcu. Preiskava je dognala samo toliko, da so žrtve povečini kmetje, ki so prišli v mesto po svo-jih opravkih. Ugotovili so tudi, da so bila trupla zvezana tako, kot da bi jih zvezal nekdo, ki se poklicno peča s konjskimi kup-čijami.

Slučaj je hotel, da so prišli na sled zlo-čincu, ki je bil na povelje oblasti zaprt. Na-dodelec je bil moskovski izvošček Kamarov Petrov. Ko je prišla k njemu policija, se je zadržal zelo mirno, nato pa je skočil z dru-grega nadstropja na dvorišče in zbežal. Ven-dar so ga srečno zalotili in zaprli. Izjavil je, da vrši svoj posel radi tega, ker so današnji ljudje sami sleparji, ki jih je treba umoriti. Možakar je star okoli 52 let in ni pri pravi pameti.

Svoje zločine je izvrševal vedno po istem načrtu. Šel je s svojim konjičkom na trg in ga ponudil na prodaj za smešno nizko ceno. Kupca je peljal s seboj na stanovanje, kjer ga je med pogajanjem udaril s kladivom v sence. Če je pade žrtev na tla, li je za-drnil vrat in jo vlek v sosednjo sobo, kjer li je prerezal žile ter lovil kri v skledo. Nato je nesrečnega slekli do gola, mu zvezal roki na hrbet, nogi skupaj in ga zašil v vre-čo. Vse to je trajalo po njegovih izjavah petnajst minut. Ko je napočil večer, je vrzel vrečo na voz in jo odpeljal v kanal, reko ali v kako novo stavbo.

Kamarov je priznal, da je na ta način umoril 35 oseb. Šest miričev je zakopal blizu svojega stanovanja, kjer so jih res tudi našli. Izkopali so jih te dni v navzočnosti velikega števila okolčanov. Samo močna straža je preprečila, da ga ni ljudstvo linčalo.

Z njim je sodelovala tudi njegova žena, ki je čisto iztaknila nesrečnejšem oči. Ako ni bila žrtev že mrtva takoj po prvem udar-cu, sta ga oba zakonca mučila toliko časa, da je izdihnila. Oba sta bila predana sodišču, ki ju bo skoro gotovo obsodilo na smrt.

Zanimivo je, da je bil Kamarov zelo po-božen, in da je redno zahajal v cerkev. Ko so prišli k njemu stražniki, so ga našli kle-čečega pred podobo matere božje.

* Jagode. Ceravno vabijo jagode Slove-ka s svojo zunanostjo in vonjem, da segne po njih, vendar vsebujejo neke vrste strup, vsled česar je treba biti pri zavzemanju pre-cej oprezen. Ta strup lahko precej vpliva na razne ljudi. Pri svežih jagodah ne pride strup toliko do izraza, pač pa pri zmečkanih, ki pričnejo že gniti. Najbolje je, ako se jedo po-lite z vinom in potrošene s sladkorjem, ki strup nekoliko ublažita. Za otroke izpod dveh let pa jagode sploh niso zdrave.

Šah.

Škotska partija. Igrana 9. t. m. v kavarni »Emona«, Ljubljana, med svet. šah. mojstro-ma J. Mieses (Nemčija) in dr. M. Vidmar (Jugoslavija).

Beli: J. Mieses:

Črni: dr. M. Vidmar:

1. Cc — Ca
2. Sga — fa
3. Dc — de
4. Sfs X ca
5. Sda X ca
6. Lfa — da
7. ea — ea
8. Lca — fa
9. 0 — 0
10. Dda — fa
11. ha — ha
12. Lfa — ea
13. Sba — da
14. Dfs — da
15. Lfs X ba
16. fa — fa
17. Ta — ea
18. Lda X fa
19. Des — da
20. Sda — fa
21. Sfs X ca
22. Dda X ga
23. Tf X fa +
24. Kga — ha
25. Qa — Qa
26. Kfs — fa
27. ca — ca
28. Kga — fa
29. Sda — da
30. Sda — ea +
31. Sda — da
32. Tes — ea
33. Sda — ea
34. Kfs — ea
35. Qa — ga
36. ha — ha
37. Kes — fa
38. Sda — da
39. Kfs — ea
40. Sga — fa
41. Kfs — fa
42. aa — aa
43. Sfs X de
44. Kfs — ea
45. ba — ba
46. ba X aa
47. ca — ca
48. Kes — ea
49. Kda X ca
50. se v da.

Cr — es
Sba — ea
es X da
Sga — fa
br X ce
dr — da
Sfs — ga
Lfs — ca
Dda — ha
0 — 0
Sga — ba
Lca — ba
Lca — ea
Tas — ea
cr X ba
Lfs — fa
fa — fa
Sfs X fa
fa X ea
Dfs X ga
Dfs — ga
Sfs X ga
Kga X fa
Sga — fa
Sfs — da
Ffs — ga
Sda — ba
Tes — ea
Kga — fa
Kfs — ea
Kfs — ea
Sda — ea +
Ses — fa
Kda — ea
hr — ha
Kes X dr
Kfs — ea
ar — aa
ba X aa
dr X ca
Kes — ea
Kes — da

* Nekoliko nenavadna varianta, kate-ro z uspehom favorizira v zadnjem času g. Mieses.

* Najboljše. Črni hoče predvsem zava-rovati konju na g. polje ha.

* Beli se umakne pred grožnjo otvo-ritve linije f potom fr — fe.

* Ta poteza mora priti prej ali slej. Po-teza je naravna posledica 7. poteze belega.

* Pogrešno. V trenutku, ko misli beli pretiti k napadu, izgubi kmeta in s tem igro.

* Te silno jake parade beli ni predvi-deval.

* Na 24... Sba bi seveda sledilo 25. Th + Sc.

* Grožilo je Tes X es in Sda — fa +.

* Na Kfs sledi 31. Sd + Ker, 32. Tes, 33. Kes + Sfs +.

* Na ba — ba sledi ar — aa.

* Iz londonskega sveta. Francozi izdaja-jo knjige, da bi dokazali potrebo mnogo-ženstva, da bi se izpopolnile po vojni raz-žene vrste, in da bi se pomnožilo preži-valstvo tako, da bi tekem dveh ali treh ro-dov doseglo število Germanov.

* Pred kratkim je izdal neko tako knjigo »Zakopita metresa« pisatelj Georges Anquetil. V njej zagovarja to zahtevo z veliko vneto, mo-sano z dobro dozo cinizma. Angleži niso tem idejam posebno naklonjeni, čeravno je tam problem neporočenih žensk, ki ne morejo najti moža, mnogo bolj resen, nego v Fran-ciji. Vsi zastopniki kake verske ali vzgojne struje in celo najbolj vneti zagovorniki re-formacij, so se izjavili proti temu delu.

* To je bilo za pričakovati, kajti Angleži skušajo, da bi uvedli enoženstvo celo pri svo-jih kolonialnih prebivalcih, ki se vedno po-znaajo mnogoženstvo.

* Krofasti kraji. Nekateri bivši ruski ujetniki pravijo, da imajo skoro vsi prebiva-ci mesta Kokanda v Turkestanu krofe, če-ravno je podnebje precej milo. Toda ne samo domači prebivalci, ki stalno tam živijo, am-pak celo tuji dobijo krof, ako več časa tui živijo. Splošno domnevajo, da izvirajo od nekih kemijskih sestavin, ki se nahajajo v vodi.

* Redek ribji lov. Med mornarji živi vera, da prebiva v morju neka vrsta mor-skih kač, ki so zelo strupene. Vendar pa se ni dosedaj posrečilo, da bi kako vlovili. Se-daj pa poročajo, da so ušli ribiči v Floridi morsko žival, ki je dolga 13 metrov in 2 metra debela. Niso pa na jasem, dali je to kake vrste riba, ki živi v morskih globli-nah in je slučajno prišla v višave, ali kaka vrsta morskih kač.

Pisalni stroji itd.

Mehanična delavnica
(popravljalnica)

LJUBLJANA

Selenburgova ulica 6/1.

L. BARAGA.

THE REX Co,

LJUBLJANA.

TELEF. ŠT. 268 INT. GRADISČE 10.

Računske stroje.

Najstarejša špedicijska tvrdka v Sloveniji

R. RANZINGER, Ljubljana - Jesenice

špedicijska pisarna

Podjetje za prevažanje blaga južno železnice. Brzovozni in tovarni nabiralni promet iz Avstrije in v Avstrijo. Podjetje za prevažanje pohištva. — Skladnice s posebnimi saprtimi kabinami za pohištvo.

Brzovavi: RANZINGER.

Interurban telefon 60.

Pristni naravni

malinčev sok

s sladkorjem vkuhan

po 21.- Din za 1 kg

nudi lekarna

dr. G. Piccoli

Ljubljana Dunajska c.

L. Mikuš

Ljubljana,

Mestni trg 15

izdelovatelj

dežnikov

Na drobno! Na debelo

Zaloga

sprehajalnih

palic.

Popravlja točno in solidno

Somišljeniki, poslužujte se tvrdk, ki

oglašujejo v „Jutranjih Novostih“!

Insertiraj

koder hočeš, nikjer ne bodeš imel onega uspeha katerega ti nudijo

v „Jutranjih Novostih“

Izjava.

Pristopam kot član k Narodni Radikalni Stranki, pre-uzemajoč vse pravice in dolžnosti nje programa in statuta.

Datum:

Kraj, naslov:

Lastnoročni podpis (čliljivo):

Poklic:

Izpolnite, izrežite in pošljite na Gl. tajništvo NRS v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1/L

BERSON

Berson je in ostane najboljša kvalitetna znamka. Varuje čevlje, cenejši in trpežnejši je od usnja. Od vašega čevljarja zahtevajte, da Vam pritrdi Berson guml podpetnike in guml podplate.

Casopise, knjige, brošure, tiskovine za urade, občine, kakor vsa druga v tiskarsko stroko spadajoča dela izvršuje po zmeranih cenah lično in poceni

Zvezna tiskarna in knjigarna

v Ljubljana, Wolfova ul. 1.

Urejena je tudi za tisk glasbenih del (sekirice, note).

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5.—; vsaka nadaljnja beseda 25 para, z davčino vred.

Trapist sir
hljebci 1 do 1.50 kg — kg
Din 30.— poškod od 5 kg gore
šalje Mlekarna Sunja.

Kuharica za vse
pridno dekle z dobrimi spriče-
vali, dobi takoj pri dobri plači
v Mariboru dobro stalno službo.
Siroki za potovanje se povrne-
nejo — Ponudbe pod »Dobra
služba«, na upravo lista.

Krasna nova vila
z lepim vrtom in prostim sta-
novanjem v Ljubljani se ugodno
proda. Vprašati pri družtvu hiš-
nih posestnikov, Dunajska c 17
od 4.—8. ure ali pismeno.

Tri Blejska dekleta
želijo vsled dolgega časa dopi-
sovanja z inteligentnim gospo-
di. Ponudbe pod »Radost, Mi-
lost in Veselje«, na pošto
ležečo Bled 2.

Dva dijaka
iščeta za prihodnje šolsko leto
snažno sobo s dobro oskrbo.
Ponudbe na upravo lista pod
»Primorca«

Sena
20 vagonov po ceni 550.— K
za 100 kg, franco Sladojevič,
proda Gjure Jelič, Sladojevič,
p. Slatina.

Akviziterje
agilne za Ljubljano, Celje Ma-
ribor liče domača savarovalna
družba. Visoka provizija, svet.
stalna plača. Prijave na upravo
lista pod »Agilni akviziterji«.

Znanja
želi v svrhu šentke mlad trgo-
vec z gospodično ali mlado
vdovo s premoženjem. Ponud-
be, če mogoče s sliko, katere
se pozneje vrne pod »št. 20«,
na upravo lista.

Strugarja,
spretnega, samostojnega spre-
me I. Jugoslovanske (tovar-
nično in ključje v Strazišču
pri Kranju.

Stružnico
dobro ohranjeno, event, tudi no-
vo se kupi. Ponudbe na I. ju-
goslovansko trgovsko ričnico in
ključje in v Strazišču pri Kranju.

Blazine, žima
morska trava, Peter Kobal
Kranj, Glavni trg, tvorca
vseh vrst blazin in žim v mor-
sko travo, modroce na peresih.
Specijalna tvrdka za izdelovanje
kludgarnitur. — Najnižje cenel
— Najboljše izdelki — Za-
hitevaite oferte in cenike!

Motorno kolo
s vozičkom Rudge Multi s 8
prestavami prosti tek, voziček,
Torpedo s steklom, vse skoraj
novo, prodam za 20.000 Din.
Moravec, Maribor, Slovenska 6.

Senjanski premog
se dobi po ugodnih cenah vsako
množino. Prodajni urad sen-
janskega premogokopa, Ljub-
ljana, Krekov trg 10.

Najboljša kolesa
pneumatsko in vse dele koles
nudi po originalnih cenah za-
stopstvo tvrdke J. Gorec, M. R.
Pleval, v Preski pri Medvodah.

Kumno, janež,
rdečo deteljico, semensko ajdo,
lipoovo cvetje, suhe gobe itd.
plačuje najboljšo Sever & Co.
Ljubljana, Voifova ul. 12.

Knjigovodja,
bilanclist, z večletno prakso iz-
šče službe. Cenj. ponudbe pod »Per-
fekt« na upravo lista.

Dve sobarici,
ena prva, ana druga, iščeta pri-
mernege mesta za takojšen na-
stop. Kavcija na razpolago.
Ponudbe pod »Sobarica« na
upravo lista.

Utenec
iz dobre rodbine in samo z
dobrimi školskimi spričevali, ka-
teri bi stanoval pri stariših ali
sorodnikih se sprijeme takoj ali
koncem šolskega leta pri tvrdki
R. Sremerki, Celje.

Auto
osebni, Neesselsdorfer, zelo do-
ber, lepa karoserija 15/45 H-P,
6 sedežev, se po ugodni ceni
proda. Chvatral, Ljubljana, Mar-
čičova cesta 30.

Gospodična
poučuje klavir majše začetoce.
Naslov v znanosti lista.

Hiša
trnadstropna v sredini mesta
Ljubljane se takoj proda. Polave
se: Križevniška ul. št. 7/II.

Posestvo
enonadstropno hišo, primerna
za gostilno, 5 orolov zemlje,
2 orala sadovnjaka s mladim
sadjem razne vrste, 1/2 orala
vinograda, 1/2 orala polja po-
sejanega, 1 orol travnikov se
proda s celokupnim inventarjem
radi otcotovanja v Ameriko za
ceno 825.000.— Din. Franjo
Selimovič, gostilna Amerika Li-
pik, Slavonska.

Motor
s 5 konjskih sil, 500 m trans-
misijona (Rengschmidtengela-
ger se proda. Polave se: Elancr,
Dravograd.

Stanovanjska hiša
v dobrem stanju s 4 sobami,
nad 16 orolov zemlja, 15 mi-
nut od Maribora se proda. Za
kupca stanovanje na razpolago.
Cena 270.000 K. Dopis! Stu-
deni pri Mariboru, Zrinjskega
ulica št. 1.

Službe
inkasanta, sluge ali kaj pri-
mornege ličom. Znočena sem
6 letikov v govoru in pisavi.
Ponudbe prosim pod »Nujna
pomoč« na upravo lista.

Prodajam
prevozne, čistilne mlatinice
vseh velikosti, parne in ben-
zinske lokomobile, razne stabilne
motorje in druge gospodarske
stroje po zelo nizkih cenah.
M. Herge, Sv. Lenart, p. Vel-
ika Nedelja.

Dvonadstropna hiša
na prometni cesti Maribora, z
dobrodošo trgovino s mešanim
blagom in dvoriščno hišico z
velikim skladiščem se proda.
Kupec dobi takoj stanovanje,
trgovino in skladišče. Viel, Ma-
ribor, Glavni trg 5.

Mlinar
išče službo nadmlinarja, pod-
mlinarja ali kot prvi mlinar na
kakem večjem mlinu. Grem tudi
za samostojnega na kak manjši
mlin, ali pa vsamem primernege
v najem.

Dogodki v Bolgarski, naša kraljevina in velesile.

Bolgarska in pomirjenje Balkana.

Mongolska prvina je stvorila iz bolgarske krvi nemiren element. Revolucija v sosedni deželi potrjuje to trditev v vsem obsegu. O Srbiji se je po krivici govorilo, da so imperijalisti in da segajo po kraljih, ki jim ne gredo. Pokret »makedomstvujuščih« pod vodstvom Todora Aleksandrova se je pa podal v smeri, ki vodi do pokretaše in narod v sigurno propast, ako v zadnjem trenutku ne zmagata zdrava človeška pamet...

Bolgarska ekspanzivnost si je izbrala dve točki: našo Makedonijo in Zapadno Trakijo. Po polomu centralnih velesil je zapustila južno-srbske kraje veliko število nezadovoljnih, avtohtonih prebivalcev, ki so si poiskali zavetišča v premagani Bolgarski. Njihove simpatije so hle v Sofiji. Ti ljudje se nikakor niso mogli sprijazniti z mislijo, da je Bolgarska z neuliljskim mirom za vedno izgubila Makedonijo. Nastale so tajne, zarotniške organizacije, v katerih si je znal priboriti okretin in lokavi Todora Aleksandrova prav odločno vodilno mesto. Tendence teh organizacij, ki so idejno propovedovale »avtonomijo« Makedonije pod nadzorstvom Bolgarske, je bila v osterm protislovju z našimi interesi ter z mirovno pogodbo sploh. Ko je prišel na vladno krmljo g. Aleksander Stambolijski, je ukrenil potrebne korake, da se ublažijo vidne forme iredentistične borbe, ki je izzvala v Beogradu skrajno nezaupljivost in napeto pozornost merodajnih činiteljev. Tako je nepomirljivi bolgarski element, prepojen s koburško-šovinističnimi idejami, ovrnil pacifikacijo Balkana na najkrošljivejši točki: v Južni Srbiji.

Vlada g. Stambolijskega je slednjič uvidevala, da škoduje omenjeno gibanje prestižu Bolgarske. Zela je s krutim preganjanjem vseh legalnih in ilegalnih iredentističnih organizacij. Z miškim sporazumom je bolgarska vlada vrila temu pokreta zadnjo bojno napoved pred nogo, in kdor je bolgarske razmere vsaj približno poznal, je moral računati z dejstvom, da pride prejalislej do nevarnih konfliktov.

Sistematična borba iredentistov se ni omejevala le na Makedonijo. Njihove pravice in krivice aspiracije so se zagovarjale tudi na trakijskem ozemlju.

Kakor znano, prisoja neuliljska mirovna pogodba Bolgarski dostop do obale Egejskega morja. Vsled vojnih homatij med Turki in Grki se to vprašanje od sprejetja miru do danes ni moglo definitivno rešiti in tako je dobila bolgarska nestrpnost novega netiva. Stvar političnih zgodovinarjev je, da dokažejo, koliko krivde na bolgarski nepomirljivosti je pripisovati orijentalni politiki dveh odločujočih velesil: Francije in Anglije. Prva je bila turkofilsko orijentalna in ni kazala napram bolgarskim zahtevam glede pristanišča prave naklonjenosti. Anglija se je pa iz principa, ki je v tradicionalni in trgovsko preračunjeni politiki Foreign Office-a utemeljen, postavila pred Grško in jo izigravala proti pomirjenju Balkana na dveh šahovskih deskah: na bojišču in na konferenčni mizi v Lausanni.

Naša vlada se je takrat, vpoštevajoč lojalnost zemljoradniškega režima, odločno postavila na stran Bolgarske, ki je

zahtevala samo izvršitev določbe v mirovni pogodbi, ki je bila zanjo ugodna. Ker se to kljub vsem urgenciam Sofije v Lausanni in Parizu ni zgodilo, si je bolgarski iredentizem »priredil« tudi Trakijo. Vršili so se napadi na sela, mostove in druge naprave. Poleg tega pa so pričeli v Trakiji svojo kolonizacijsko politiko. Na črti Dedeagač ter ob Egejskem morju, torej na področju, ki ga je zasedel III. grški armadni zbor, so v tistem kaosu zapuščali grški in turški kmetije svoja posestva, ker jih je v to prisilil teror bolgarskih komitašev. Za komitaši so se redno pojavljali bolgarski kmetijski naseljenci, ki so se pod zaščito oboroženih tolp polastič zapuščeni domov. Tako so ustvarjali bolgarski iredentisti na trakijskih tleh svoje kolonije. Lahko si je predstavljati, da so pravi posestniki zapuščali svojo rodno grudo s prisego, da se bodo o prvi priliki masčevali nad nasilstvom komitaških tolp. Danes je ta kolonizacija preplavila že vso Trakijo. Naše Makedonije se niso mogli uspešno lotiti, ker so naše oblasti z naravnost drakonimi ukrepi zatirale ta pokret mladane v kali. Vršile so se sicer manjše ali večje praske med našimi orožniki in makedonskimi, a navadno so zmagale oblasti nad tolovaji. Na žalost je zgorela marsikatera makedonska vas...

Danes zatruje revolucionarna vlada v Sofiji, da stoji na stališču mirovne pogodbe. Kdo naj to verjame? Če samo dejstvo, da so se polastili oblasti na Bolgarskem ljudje, ki so na predvečer zgodovinskega premirja hoteli še slovanske, srbske krvi, je dovoljno, da si ustvarimo svoje mnenje.

Novi, revolucionarni režim je v bistvu negacija mirovne pogodbe. Ta režim je danes nevarna ovira, ki ne pripušta, da bi se balkanski polotok končno pomiril. Interesi bolgarskega naroda niso v Južni Srbiji in ne v nasilni polastitvi trakijskega ozemlja. Po 43. členu neuliljske pogodbe se bo morala »nova« Bolgarska zadovoljiti z izhodom na Egejsko morje, za vedno pa bo morala pustiti starobolgarske aspiracije na makedonskih tleh!

Trenutno še Zapad ni govoril jasno in odkrito. V Parizu se bojuje, vendar ne smatrajo, da je položaj tako resen, kakor ga predstavlja naša vlada. O Londonu vemo, da se strinja z Rimom... Ves svet se lahko danes prepriča, da nismo mi tisti, ki vedno polagamo mine in zbiramo eksplozivne snovi, ampak oni ostanki germanske in mongolske ideologije, ki je v svetovni vojni onečala visoke planine čistitega Balkana.

Dokumenti neprilatelstva napram naši državi.

Zadnji dogodki v Bolgarski so v svetli luči pokazali neprijazno razpoloženje Curiha in Dunaja napram naši državi. Sicer si nismo nikdar delali bogzna kakih iluzij o naklonjenosti Dunaja do naše države, čeprav Dunaj dobro ve, kako je odvisen od nas. Curih je pa sedaj določno pokazal, da so tamkajšnji krogi naši politični neprijatelji.

Čim se je zvedelo za prevrat v Bolgarski, se je pričel bolgarski lev v Curihu dvigati. Curiške tečaje javlja Dunaj

preko Zagreba v Beograd. Dali so bile te slednje vesti o tečaju Sofija pravilne in zanesljive, je več kot dvomljivo. Vsaj borzni krogi v Beogradu so pokazali — menda se je to zgodilo šele prvič — odkrito nezaupanje do teh javljenih tečajev. In to iz popolnoma umljivega razloga. Povsod je dosedaj izzval prevrat v državi ali celo že same govorice o kakih nemirih ali možnostih nemirov takojšne nazadovanje valute dotične države. Vesti o državnem prevratu v Bolgarski pa so vplivale po dunajskih borznih poročilih v Curihu ravno obratno, lev je pričel rasti.

Tu je možno dvojje. Ali je pričel rasti lev radi zaupanja, ki ga imajo curiški krogi do nove bolgarske vlade, češ da bo oprostila izvoz in olajšala zunanjo trgovino, ali pa radi tega, ker so baje zlasti bančni krogi zelo razpoloženi za novo Bolgarsko, ki naj nastane po državnem prevratu. Na vsak način pa moramo uvideti, da je vplival državni prevrat na Bolgarskem na njeno valuto prav čudno, zlasti če še upoštevamo vpliv tega prevrata na dinar. Kakor so curiški krogi takoj pokazali razpoloženje za Bolgarsko, tako so takoj pokazali nerazpoloženje napram naši državi. Čim so se namreč pojavili prvi glasovi o možnosti intervencije naše države v bolgarskem vprašanju, takoj je sporočil Dunaj iz Curiha oslabljenje dinarja.

Naj bodo že vzroki ti ali oni, iz teh dogodkov jasno vidimo neprijateljsko razpoloženje švicarskih in dunajskih krogov proti naši državi. Kajti nikakor se ne moremo otrestiti suma, da je Dunaj namenoma napačno poročal tečaje iz Curiha ter na ta način skušal priskočiti na pomoč prevratnim elementom v Bolgarski in pa škodovati nam.

To si velja zapomniti. Predvsem pa je treba osamosvojiti našo poročevalsko službo in jo izpopolniti, da ne bomo odvisni od naših odkritih in prikritih neprijateljev. Zadnji dogodki so resen memento vladi, da podvzame ta čimprej potrebne korake.

Velesile in revolucija.

Če razmotriva bolgarsko revolucijo, se nam vsiljujejo čudne misli. Kakor v Lausanni, kjer sta se izigravali medsebojno Francija in Anglija, tako je tudi Sofija torišče prikrte borbe med obema velesilama zapada. Angliji je bila politika g. Stambolijskega nesimpatična že tedaj, ko še ni Foreign Office pričel gojiti tesnejših stikov z Rimom. Anglija je videla v miroljubni in odločno »frankofilski« politiki g. Stambolijskega nekako oporo Male antante. To je bil zanj zadosten povod, da je skušala z intrigami preprečiti normalni razvoj političnih razmer v Srednji Evropi. Velika Britanija nima na Balkanu neposrednih interesov. Toda ona se v borbi proti Angliji ni poskušala samo na Renu in Lausanni, temveč tudi na Balkanu. Bolgarski prevrat se je brezdvomno izvršil z vednostjo londonskih političnih krogov. »Manchester Guardian« od 8. t. m. je predvideval prevrat in je ob tej priliki odkrito simpatiziral za ideale makedonskopravljajših. Za ta list še makedonsko vprašanje ni rešeno, vsaj v toliko ne, da Anglija ni zadovoljna z njeno razdelitvijo...

V zadnjem času so angleške simpatije za Italijo, Madžarsko in za našega Radića silno narasle. Tudi to ima svoje razloge, ki jih ni potrebno še posebej tolmачiti. Anglija se zaveda, da je naša kraljevina najmočnejša sila med državami Male antante na Balkanu in da je zelo prijateljski naklonjena — Franciji. Politični udarci Anglije pa veljajo v vseh kontinentalnih problemih ravno Parizu. Anglija nas ne sovraži, ker za to nima nobenega razloga, toda mi smo na žalost živi in ona nas smatra premočnim, ker bi ji mogli stavljati ovire... Da nas oslabi, oziroma da odvrne našo pozornost v zdravo smer zunanje-političnega udejstvovanja, je Anglija v ugodnem trenutku potisnila revolucionarno Bolgarsko na politično pozornišče.

Najboljši dokaz za to trditev najdemo v dejstvu, da je bolgarski lev na inozemskih borzah silno poskočil. Nekam čudno zveni ta trditev, a vendar je resnična: valuta države, ki je v popolnem kaosu, poleg tega še v vrtincu meščanske vojne, stoji višje nego plačilna enota naše države... Nikdo ne ve, kako bo ta revolucija končala, a na inozemskih denarnih tržiščih so popolnoma uverjeni, da se bo Bolgarska v gospodarskem in finančnem pogledu samo malo opraskala in da ji revolucija ne bo pretresla ekonomskih temeljev. Če spregovorijo Radić kak več ali manj protidržaven govor, se ta okolnost takoj opazi na našem dinariju v Curihu. Sedaj pa vidimo, da so angleški funti zelo varno zaledje za bolgarski lev.

Zdi se, da sta Francija in Anglija prenesli svojo šahovsko desko iz Lausanne v Sofijo. Nam je prav tako, ker nam bo dana sedaj priložnost, ogledati si potek te zanimive igre. Toda nekaj si morajo razni Curzoni zapomniti: mi ne maramo biti pod nobenim pogojem figure, s katerimi bi se igrala merkantilna Britanija. Bolgarski narod se bo koburške zalege prejalislej odrešil. Našel bo pravo slovansko pot, ki jo sedaj zapira zavist inzularnega imperija. Politika Male antante mora stremeti za tem, da se tem tesneje oklene Francije, ki je od nekdaj imela pravo razumevanje za težnje naših narodov. Kontinentalno ravnotežje je odvisno od Male antante in Poljske. Bolgarska revolucija pa dokazuje, da moramo biti v zunanje-političnih vprašanjih previdni in kar najbolj inicijativni, sicer se nam lahko zgodi, da se znajdemo izolirani...

Padec Stambolijskega

Pod gornjim naslovom je obelodanila »Neue Zürcher Ztg.« značilen uvodnik, v katerem izjava avtor sledeče:

»Sofija je naš najhujši sovražnik, ona je središče trgovcev in glavni stan onih strank, ki nas nepomirljivo sovražijo.« Tako je govoril bolgarski ministrski predsednik Stambolijski pred letom dni na velikem zemljoradniškem kongresu, ko je bila njegova diktatura na višku oblasti. Vodja agrarcev je poznal svoje sovražnike: meščani in inteligenca. Oficirji in vojaki, vsi so prenašali Stambolijskega regiment, ki je služil edinole razrednemu interesu malokmetijskih slojev. Notranja diktatura je bila le za silo ozaljšana s parlamentarizmom. V mesecu aprilu izvoljeno Sorbanje je bilo poljuben instrument v ro-

kah diktatorja, saj se mu je posrečilo potom uradnega pritiska reducirati opozicijo na 31 moč, medtem pa je zemljoradniška stranka dominirala z 215 sedeži. Toda lok je bil preveč napet: počil je še prej, preden se je diktator zavedel.

Kdor je imel priliko, videti ogromno postavbo tega moža, je moral takoj občutiti, da to ni mož, ki bi znal operirati s taktičnimi in diplomatičnimi potezami, marveč brezobziren zagovornik dejanja. Ta silni Bolgar ni bil nikoli prijatelj kompromisov. Njegovo nasprotovanje proti vstopu Bolgarske v svetovno vojno mu je zagotovilo triletno ječo. Ko mu je s preobratom zasvetila svoboda, mu je baje rekel car Ferdinand pred abdikacijo: »Jaz vam odpustim!« Stambolijski mu je odgovoril: »Toda jaz in bodoči rodovi vam ne bodo nikdar odpustili.« Mož besede ni snedel, zato je razširil svojo jezo nad sotrudniki in svetovalci carja Ferdinanda. Kot minister za poljedelstvo v prvi koalicijski vladi se je l. 1919 dvignil Stambolijski v sfero vsesobnega diktatorja. V periodi vrenja je narod potreboval močno roko, zlasti pa napram komunistom.

V zunanji politiki je pokazal Stambolijski mnogo spretnosti. Radikalni prelom s koburško preteklostjo mu je prinesel gotove simpatije zapada. Za lojalno izvršitev neuliljske mirovne pogodbe se ni boril samo z besedami. Pomisliti je treba, da se je pojavila pri preustrojitvi vojske v dobrovoljske oddelke in v reparacijskem vprašanju marsikatera težkoča. Kot mednarodno priznanje za svoje napore je žel Stambolijski v jeseni l. 1921. sprejem Bolgarske v Društvo narodov. V Lausanni se je boril prav žilavo za bolgarski dohod k Egejskemu morju, kakor to predvideva mirovna pogodba. V vprašanju Dedeagača pa še ni padla odločitev, otežilo so pa to vprašanje z dodelitvijo Karagača (predmestje Jedrenja) Turčiji, kar je opozicijo v zadnjih dneh še bolj razvnelo proti »politiki odpovedi«, ki jo je v Bolgarski začel pridigovati gosp. Stambolijski. Trenutno je težko ugotoviti, v koliko je na prevratu udeleženo čisto nasprotovanje proti dosedanji zunanji politiki. Ni še tudi jasno, v koliko da je pravilen francoski sum, češ, da gre za »germanofilstvo«, to je proti mirovni pogodbi naplerjeno gibanje. Vsak novi zunanje-politični kurz, ki ne bi bil podoben onemu g. Stambolijskega, bi mogel povzročiti Bolgarski nepreglednih posledic.

Sijajno izvedeni državni udar pokaže, da so se skrivale za opozicijskim blokom močne vojaške sile. Stambolijski bo prišel do oblasti le s pomočjo državljanske vojne. Stambolijski bi se lotil prav gotovo izvedbe tega programa, toda glavni cilj njegove politike, notranje ozdravljenje države potom mirnega kmetijskega dela, bi s to politiko gotovo zgrešil. Ni izključeno, da bodo sile, ki jih je dosedanji režim tiščal z železno pestjo ob stene, nekoliko krepkeje naglasile narodne zahteve in makedonsko iredento. S tem bi se ustvarila samo nova vnemirjenja na Balkanu. Novi režim mora v zunanji politiki ostati pri prejšnjih smernicah, v notranji politiki pa mora vpostaviti ono tolerantno ravnanje, ki ga je čistokrvni Bolgar Stambolijski zaničeval v lastno škodo.

Lafradio Hearn:

Cestna pevka.

(Z angleščine prevael P. V. B.)

Zenska, ki je držala »samisen« v roki, je prišla v spremstvu dečka kakih sedmih let v mojo hišo, da poje. Njo je obleko kmetice in okoli glave je imela ovit moder trak. Bila je grda, obraz ji je bil kruto razoran od koz in radi tega je izgledala še grše. Otrok je mesel sop tiskanih pesmi.

Kmalu so pridrii sosedi na moje dvorišče — večinoma mlade matere in pestunje z otroci na hrbtu, pa tudi stare zenske in moški — »inkyos« okolice. Tudi vozniki »jinrikš« so prišli s svojimi stajalci na bližnjem cestnem oglišču tako je bil ves prostor prenapolnjen.

Zenska se je vsedla na moj prag, ugledala svoj »samisen«, zaigrala par taktov v spremljevanje in kmalu je obdelala čarovna moč poslušalce in gledalce, da se v smehljajočem začudenju.

Kajti iz teh grdih, popačenih ustnic se je izlival čudovit glas, mlad, globok, nenavadno ganljiv v svoji srčni milini. »Je to žena ali vila,« je vprašal eden poslušalcev. — Samo žena, — toda velika umetnica. Razumela se je na svoje godalo bolje kot najspretnjša gejša. Toda kdaj bi mogli najti pri gejši tak glas in čuti tako pesem? Pela je, kakor zna peti samo poljedelec, v vokalnih ritmih, ki jih je morda slišala pri škražtu ali pri slavcu in z intervali polovičnih in četrtinskih glasov, ki še nikoli

niso bili napisani v zapadnem glasbenem jeziku.

In ko je pela, so začeli poslušalci na tihem jokati. Nisem razumel besed, toda čutil sem, kako mi nežno sega do srca jad, milina in potrpežljivost japonske življenja z njenim glasom, ki je tožeče iskal nekaj, kar ni bilo nikoli v njem. Zdelo se mi je, da plava in vibrira nevidna nežnost okoli mene in daljno pozabljeni kraj in časi so vstajali počasi v mojem duhu, spremljani od še bolj skrivnostnih občutkov — občutkov, ki jih nista vezala čas in prostor.

Ko je pesem obmolnila, smo vzeli žensko seboj v hišo in jo vprašali po njenem življenju. Nekdaj se je ji bolje godilo in kot deklica se je bila naučila igrati »samisen«. Mali deček je bil njen sin. Njen mož je bil hrom, koze so ji uničile oči. Toda bila je močna in lahko hodila mnogo mil. Če je bil deček truden, ga je nosila na hrbtu. Bila je v stanu, vzdržavati onemoglega moža, kakor tudi otroka, kajti kadarkoli je pela, so bili ljudje ganjeni do solz in so ji dajali bakrenih novcev in hrane.

To je bila njena povest. Dali smo ji nekaj denarja in ledi in odšla je. Deček jo je vodil.

Kupil sem si izvod balade, ki je opevala dvojini samonor kateri se je bil izvršil pred kratkim: »Žalostna pesem o Tamayoné in Takejiro, uglasbil Takana Yoné, na številki štirinajsti četrtega oddelka »Nippon-Bashi« v južnem distriktu mesta Osake.«

Bil je menda lezorec in poleg sta bile dve podobici. Na eni sta bila do smrti žalostna deček in deklica. Druga, neke vrste končna vinjeta, je predstavljala

pisalno mizo, ugašajočo svetiljko, odprto pismo, skodelico z gorečim kadilom in vazo polno »shikimi«, one svete rastline, ki jo rabijo pri svečanih budhistovskih darovanjih za umrle. Od čudne ležeče pisave besedila, ki je izgledala kot pokoncu pisana stenografija, se dajo prevesti samo posamezne vrstice, kot je sledeča:

V prvem oddelku Nichi-Hommachi, v daleč znani Osaki — (oj, gorje te Shinsu-povešiti!).

Tomayoné, devetnajst poindladi je stela — jo videti je bilo ljubiti jo za Takejiro, mladega delavca.

Za čas dveh življenj sta si drug drugemu prislegli ljubezen — (oj, gorje, ljubiti gejšo!).

Na njeno laket sta tetovirala deževnega zmaja in bambusovo znamenje — toda na težave življenja nista mislila.

On pa ni mogel plačati petindvajset yenov za njeno svobodo — (oj, kakšna žalost v njegovem srcu!).

Zato se zaobljubil, da gresta skupno v smrt, kajti na tem svetu ne moreta nikoli postati mož in žena...

Ona ve, da ji bodo sovrstnice prinesle kadila in rož — (oj, gorje, da izgineš kot roka!).

Tamayoné vzame vinsko čašo, ki je napolnjena samo s čisto vodo, s katero se zaobljubilo oni, ki stoje pred smrtno.

Oj, kako žalosten je samomor ljubimcev — oj, gorje živovanega življenja!

Skratka, povest ni bila nič posebne- ga in verzi pa tudi ne izvanredni. Ves čudež predavanja je ležal v ženskem glasu. Dolgo potem, ko je bila pevka že odšla, se mi je zdelo, da je njen glas še

ostal in se tresel v meni v žalosti in sladki milini, tako čudovito, da sem začel razmišljati o skrivnosti teh magičnih tonov.

Moje misli pa so bile sledeče:

Vse petje, vsa melodija, vsa godba pomenja samo evolucijo prvotnega čustvovanja, onega neumetnega jezika boli, veselja, strasti, katerih besede so toni. Kot se spreminjajo drugi jeziki, se spreminja tudi jezik teh kombinacij tonov. Zato nimajo melodije, ki nas globoko ganejo, za japonska ušesa nobenega pomena, medtem ko nas puste popolnoma hladne melodije, pri katerih imamo utis, da izražajo čustveno življenje zase, katere duševno življenje je tako različno od našega kakor modra barva od rumene...

In vendar, kako se je zgodilo, da so se v meni, tuju, vzbudili vsled navadnega petja slepe preproste ženice tako globoka čustva, vsled orientalskega petja, katerega se ne bi mogel niti naučiti?

Gotovo so morali biti v glasu pevke elementi, ki so bili v stanu apelirati na nekaj velikega, kot je človeško življenje samo, in starega, prastarega, kot je spoznanje dobrega in slabega.

Poletnega večera pred petindvajsetimi leti sem čul v londonskem parku glas deklice, ki je rekel mimoidočemu »Lahko noč«. Nič drugega, kot samo te dve mali besedici: »Lahko noč«. Ne vem, kdo je bila, da ni njenega obraza nisem bil videl in ta glas nikoli več slišal. In vendar, čeprav se je sto letnih časov vrstilo od takrat, strepetam samo v spominu na njeno »Lahko noč« v nerazumljivem, razdvojenem občutku ve-

selja in žalosti, žalosti in veselja, ki gotovo ni last mojega življenja, temveč preekstenc in ugaslih solnc.

Ono namreč, ki napravi čar glasu, ki ga je človek čul samo enkrat, ne more biti od tega sveta. To spada v brezštevila, pretekla življenja. Gotovo nista nikdar bila dva glasa, ki sta imela isto barvenost. Toda v jeziku ljubezni se nahaja milina barvenosti, ki ga ima mirijade milijonov glasov vsega človeštva. Vsled podedovane navade razumevajo celo novorojenčki smisel ljubkajočega tona. Brez dvoma podedovano je tudi naše spoznanje glasov simpatije, žalosti, sočutja. In tako more oživet glas te slepe ženske v mestu daljnega orijenta celo v zapadni duši globlje občutke kot so oni individualnega bitja, nemi, negotovi patos pozabljenih boli, temni ljubezenski impulzi pradednih generacij. Mrtvi nikoli popolnoma ne umirajo. Spavajo v najtemnejših celicah trdnih src in delujočih možgan in zbude se v redkih trenutkih vsled odmeva kakega glasu, ki pokliče preteklost nazaj.

Pisateljska tankovesnost. Gaskonjec Guillaume du Bartas (1544—90), protestantski pisatelj, znan po svoji pretrani posnemajoči harmoniji, daleč prekaša vse realiste. V tem pogledu sluje zlasti njegov popis konja. Predno pa se je lotil dela, se je večkrat zaklenil v svojo sobo in je, hodeč po vseh starih, sopih, hrzal, skakutal, brcal in rital, kljusal, tekal, dirjal, se podil v skok, se obračal v loku, skratka, na vse mile načine skušal posnemati konja.

¹ japonske gosli, — ² dvokolnica, ki jo biste ga možak.

Iz kulturnega sveta

Blaise Pascal.

K tristoletnici njegovega rojstva.

Dne 19. junija t. l. slavi Francija rojstvo tristoletnice velikega svojega pisatelja Pascala, ki se je tudi odlikoval kot geometer, kot asket in apostelj. Vneti vernik bi bil danes lahko proglašen za svetnika, da se ni boril zoper jezuite in za janseniste, obsojene na Sorboni in v Rimu.

L. 1640 je yprski vladika Jansenius obelodanil spis »Augustinus«, čigar jedro se ka-li najde pri hiponskem škofu. Dočim Cerkev uči, da slednjič človek dobi potrebno podporo za svoje zveličanje, da si milost lahko zasluži in da nam jo Bog deli v sorazmerni količini, so jansenisti trdili, da je človek docela nezmogoč, pridobiti si potrebno božjo milost, ako ni že v naprej v to določen, vendar pa je odgovoren za svoja zla dejanja. Ta nauk je bil vir večini tesnobam in trepetanjem v 17. veku, ki je mnogo razpravljalo o tem kočljivem vprašanju. Sledovce bi našli v številnih slovesnih delih one dobe. Kot aristokratska doktrina v okrilju vere je jansenizem privabil k sebi nekaj izbranih duš, zavzetih za težko pobožnost in željnih posebnega odlikovanja. Dasi je duhovska oblast zavrgla teorijo nizozemskega teologa, se vendar lahko pomaša z zagovorniki kot Arnauld, ki ga Boileau šteje med najbolj učene glave, in duhoviti Pascal.

Pascalov življenjepis, ki je potekel izpod peresa njegove sestre Gilberte, omožene Périerove, se čita liki Huysmansov roman. Izposoditi si hočem iz njega samo nekaj podrobnosti. Čim je mladi Pascal jel govoriti, je z umestnimi pripombami v pomenkih kazal toli neobičajno darovitost, da so domači kar strmeli. Stavil je čisto prezrela vprašanja, ki so vsakogar osupnili. Zbog tega in kot edini možki potomec se je očetu vdovcu čez mero prikupil, tako da je učeni Stefan Pascal sklenil sam odgojiti čudovito dete, ki v istini ni nikdar obiskovalo šole. Njegovo glavno vodilo je bilo: držati tega otroka vedno nad njegovim delom. To se pravi, da je učenec moral z razmišljanjem najti sam vse to, česar se druga mladež uči na pamet. Ta metoda je razvila v Pascalu dušno jakost, kakor je vzgoja pri Montaigneu pospeševala mehko značaja.

Z 12. letom se je Blazij začel vaditi v latinščini. Potem mu je govoril o nenavadnih naravnih pojavih, n. pr. o strelnem prahu. Dečko je vselej hotel znati vse razloge in vzroke za razne pojave; resnica je bila vseskrat edini smoter njegovega duha. Nekoč je n. pr. gost pri mizi potokel z nožem po krožniku, da je močno zazvenelo; ko pa je položil roko nanj, je zvok prenehal. Pascal je v samoti ponavljal take in silne poskuse ter napisal o njih razpravo, v kateri je bilo polno pametnih opazovanj.

Da se ne bi ohladil za latinščino in druge nauke, mu je oče izpočetka skril vse matematične knjige in ni vprico silna nikoli omenil svoje najljubše stroke, matematike. Blazij pa bi se bil rad učil številjenja. Oče mu je to objubil kot nagrado, kadar bo dobro pokodvan v grščini in latinščini, povedal pa je na si-

novo moledovanje na sploš, da ta znanost uči delati pravilne like in njih sorazmerja; zabijal pa je malemu radovednežu, naj ne razglaba o stvari. Nekoč pa presenetil svojega edinoorojenca kot Arhimeda, rišočega z ogljem kote in kroge. Dvanajstletni mladič je bil odkril geometrijo vso do 33. Evklidovega stavka; ker pa ni poznal tehničnih izrazov, je rabil za »krog« besedo »kolo«, za »črto« »preklo«. Prestrašen nad veličino tega razuma je stari brez besede odšel k učenjaku Le Pailleurju ter obstal negibno kot zamaknjenec; le zdaj pa zdaj se mu je utrla solza iz očesa. Čim je obrazložil, da plaka od radosti, mu je prijatelj svetloval, naj več ne prikriva izrednemu talentu matematičnih tajen.

Posehdob se je Blažek med odmori bavil z matematiko in v 16. letu napisal razpravo o stožcih, o katerih so tedanji učenjaki, očetovi prijatelji, trdili, da se izza Arhimedovih časov ni videlo kaj tako jedrnatega. Kastezij pa ni hotel verjeti, da je to mladeniško delo... Da bi pomagal očetu, ki je postal med tem davčni upravnik v Normandiji, je z 18. letom iznašel aritmetični stroj, ki brez peresa in mark nepogrešljivo opravlja vsakovrstne računa. Najtežje se mu je zdelo, dopovedati delavcem vse te stvari. S 23. letom je spoznal Torricellijev poskus in z lastnimi poskusi dokazal težo zraka. Ko pa mu je prišla v roke neka pobožna knjiga, se je odrekel znanosti in se popolnoma zatopil v krščansko moralno, ne da bi se bil spuščal v zanimiva teološka razmotrivanja. Ko je z dvema tovarišema nekaj poslušal v Rouenu izvirnega filozofa, ki je učil, da se Jezusovo telo ni tvorilo iz Marijine krvi, temveč iz neke posebne, nalašč za to ustvarjene snovi, Pascal v svoji gorčnosti ni mogel utrpeti, da ne bi bil nevarnega novotarja ovadil škofu De Bellayu.

Pascal je bil skoro vedno bolan. Želodec mu ni bil v redu in glava ga je bolela. Uživaj je potrepljivo vsakovrstna zdravila, da je navzočim prihajalo slabo. Zdravniki so mu odsvetovali vsako dušno delo in ukazali, naj se razvedri. Iz poslušnosti se je spustil v posvetni vrvež. Tedaj je nastal »Govor o ljubavnih strasteh«, ki je dal povod legendi o Pascalovem »romanu«. Njegova mlajša sestra, redovnica, ga je nagovarjala, naj pusti visokorodno lahkoživec in se posveti Najvišjemu. To in pa čudežna rešitev sta ga za vselej odvrgli od veselja. V novem sklepu ga je potrdil dogodek s »svetim trnom«, shranjenim v Post-Royalu, ki je ozdravil izpuščaj v očesu njegove nečakinje.

Poslej je živel kot pustinjač; sam si je postiljal, sam si stregel, čital »srčno znanost«, t. j. sveto pismo, ki ga je naposled znal na izust, delil dobre nasvete raznim bogoljubom. Boječ se izkušal, je pri pomenkih nosil bodičast železen pas pod obleko, in če ga je obšla samozavest ali samoljubnost ali druga posvetna misel, je s komolcem pritisnil na ostri prepas. Odrekel se je sleherni zabavi, izmetal preproge iz svoje

sobe in postal drugi Diogen. Nekoč so ga hudo zobje boleli, da ni vso noč spal. Med tem je nehotel prešel na znanstvene misli in iztuhel baje dvokolnico. V ostalem pa se je branil vsaki misli, ki bi količjak dišala po slavohipnosti. Tako se je mrcvaril do smrti, ki ga je vze-la v 39. letu.

Ko si je bil Pascalov oče nogo zlomil, sta ga obiskovala dva plemiča, pri katerih si je Blaise nazval jansenističnih načel. Obsojeni v Rimu, so se hoteli jansenisti v Port-Royalu opravičiti pred občinstvom. Polemiko je prevzel mladi Pascal, ki je pod psevdonimom Lois de Montalte napisal 18 Pism na prijatelja provincialca in č. o. jezuite o morali in politiki teh očetov (Les Provinciales). Pisma prekipujejo od ironije; njih avtor ume najti v nasprotniku slabo in smešno stran. Ta izredni dar opazovanja je pozneje uporabil pri Mislih na vse človeštvo. Ti »raztreseni udje«, ki jih ne jemljejo v šolske zbornike, ker jih mora francoska mladina čitati v celoti kakor poglavitna dela Corneilleva, Racinova, Moliérova l. dr., naj bi bili tvorili Pascalovo življensko delo z naslovom »Apologie de la religion«. Louis de Montalte nastopa v njih z anagramom Salomon de Tultie in hoče braniti vero. Poznano je njegovo dokazovanje s stavom. »Pretehtajmo dobiček ter izgubo, če vzamemo nase križ, da Bog biva. Precenimo ta dva slučaja: ako dobiš, dobiš vse; ako izgubiš, ničesar ne izgubiš. Stavite torej brez pomisleka, da je.«

»Misli« so popoln izraz Pascalove duše. Tu je vsa njegova strast, ves ogenj, ki gre do krivičnosti; silna, celo nasilna želja, da bi vas izpreobrnil; ta matematična strogost in želja po absolutnem, ki vodita v pristanost; preziranje spodobnosti, neugnana in drzna odkritost poleg ganljive preproščine, zgovorni in tragični nepokoji, ki vam izvabi vzklik občudovanja, dasi ste bili pravkar razgorčeni nad logikom. Hotel objasniti nekatere stvari te zbirke, je 18. stoletje rado govorilo o blaznosti Pascala in gospe Périerove. Res pa je, da je trajno telesno trpljenje vtisnilo neizbrisni pečat tej umotvorini. Da.

† Alfred Croiset. Pariška univerza je izgubila s tem učenjakom enega najodličnejših svojih stebrov. Vsa visoko izobražena Evropa je poznala in cenila njegove vrline; o njegovi prisrčnosti in občevanju sem se lahko sam prepričal l. 1910, ko sem imel ponovno z njim opravka. Glavno njegovo delo je Zgodovina grškega slovstva. — Croise je popolnoma udeležil Sainte-Beuvecovo zahtevo, naj se zbirajo posamezni podatki, naj se znanstveniki poglobijo v vse potankosti jezika itd., a po vsem tem naj ne pozabi na celotno zakroženo sodo o umetninah. Croiset je mnogo potoval po vzhodu. Prava njegova slava sloni na tem, da je s takim okusom pisal zgodovino helenskega duha, ki prevladuje v francoski omiki.

Brez kruha se ne da živeti, pa tudi ne brez domovine.

V. Hugo.

Ljudem je treba starih sten zapora ali pa širih evangelijskih.

Henry de Virieu, 1790.

Literarni skandal v Parizu.

Škoda je za Flauberta, najskromnejšega, najčastitljivejšega in nesebičnega med vsemi pisatelji. Škoda je za njegovo pošteno ime, ki so ga ravno te dni zlorabili v literarnem škandalu najslabše vrste.

Neznani dobrotnik lepih umetnosti je razpisal nagrado v znesku 45.000 frankov, ki naj se kot enkratna Flaubertova nagrada porazdelijo med tri odlične romanopisce. Jury, sestavljena iz 12 častitih in starih literatov, je kronala tri imena: Pierre Mille, Jean Violis in F. de la Guérinière. Pierre Mille ni znan samo v svoji domovini kot fino čuteč in talentiran pisatelj. Spominjam se še onega večera, ko mu je moister Anatole France z »rokopolženjem« dal svoj umetniški blagoslov. Te ceremonije pač stvarnik dela »Bogove je zaželelo« najbrž ni izvršil dostikrat v svojem življenju. Pierre Mille je talent, ki se je uveljavil pri prijateljih in nasprotnikih, to je nadarjenost, ki ne potrebuje gmotnega priznanja.

Pri čitanju Viollijev romana »Piščalka za en sou« (La flûte d'un sou) te prevzame dvom: Ali je nameraval avtor napisati npravnstveni roman, ali je to bohemsko delo ali politična satira? Najverjetneje je slednje. »Kdor ljubi igrčkanje, lahko brez posebnih težkoč zamenja imena ministrskega predsednika Sicra, radikalno-socialističnega poslancar Carrayou-a in časnikarskega podjetnika Cinglaxa z drugimi, znanimi imeni... Toda to ne pride v poštev. Delo je in ostane kljub s pridnostjo in previdnostjo prirojenim aktualnim situacijam, med katerimi igra republikanska volilna borba največjo vlogo, neizmerno dolgočasno. Glede vsebine in oblike je ta roman navaden literarni produkt. Upati je, da g. Violis ne bo padel bodoče v skušnjavo in napisal za lepo nagrado kaj sličnega.

To je bil »mo literarni« prestopek. Sedaj pride škandal. Kot tretje delo je bila nagrada s Flaubertovo nagrado knjiga »Grand d'Espagne«, ki jo je pisal g. F. de la Guérinière. Roman je izšel že pred meseci, in trditve, da ga med tem še nikdo ni prečital do konca, ne boleha na neverjetnosti. Niti gospodje recenzenti, ki so dali »perilne listke« iz gole obzirnosti do založnika v tisk. Pisatelj nam pripoveduje nemogočo zgodbo o španskem pritlikavcu, ki sovraži svojega stasitega brata in se raduje nad njegovo smrtjo. Potem se poroči z veliko damo, ki mu porodi dvojčke: pritlikavca in pa normalnega fantka. Mati in otroci umro, nikdo ne vé zakaj, pritlikavec pa vstopi v red misionarjev, ne da bi vedel zakaj...

S 7 proti 5 glasovom je dobil tudi ta literat svojo nagrado. S tem pa je bilo sodu izbito dno: pretkani reporterji so s svojimi finimi nosovi zavohali intrigo. Na dan so spravili sledeče: Pred glasovanjem je pripomnil eden izmed članov komisije, da je treba brezpozorno optirati za »Grand d'Espagne«. »Iz discipline«, je pristavil. Tovariš je prošil za pojasnilo: »Povem vam; če g. de la Guérinière ne bo dobil nagrade, potem Flaubertove nagrade nikoli več ne bodo delile. To je bilo le nekoliko preveč. Clément Vautel, duhoviti kronist, »Journala«, je odkrito izpovedal svoj sum, da

Jo Guérinière, za čegar imenom se skriva kak multimilionar, sam razpisal to nagrado, seveda pod pogojem, da se mu nagrada — pripozna. Nero v formatu telovniškega žepa... Poleg tega literarna simfonija najogabnejše vrste. Da uporabljajo milijonarji svoje denarne vrede v politični karijeri, ni čudno, novotarija pa je, če hočejo sveto polje umetnosti uporabiti v temne, kapitalistične svrhe. Spričo tega škandala zahtevajo duševni voditelji naroda, da se literarne nagrade kot demoralizujoč pojav — odpavi, češ, da je stvar države, da skrbi za procvit njenih najboljših otrok.

G. de la Guérinière je pa medtem gotovo prišel do spoznanja, da se doseže z denarijem zelo veliko, vsega pa vendar ne. Niti v tretji republiki...

A. P.

Ritmika v filozofiji.

Zdaj nebeško vesel, zdaj mrtvaško dresel (Zalosten) je posameznik; zdaj filozofski, zdaj nihilističen je človeški rod. Večno valovanje opažamo v njegovem mišljenju. Za sofistiko nastopa Sokrat, mož zdravega razuma. Po drugi antifizozofski dobi (2. stoletje pred Kr. do 3. stol. po Kr.) skuša krščanska skolastika rešiti človeka vseh dvomov. V tretji prehodni dobi, renesanci, se pojavi Faust, simbol duševnih borb in muk, ki jih ublažijo filozofski sistemi: Descartes, Spinoza, Leibnitz. Nato pa samonikla filozofija zopet utihne do Kanta. Človek se je navešal racionalizma prejšnjih velikih sistemov in zapadal v nihilizem stare grške sofistike, prim. Hume, moderni Protogora. Posledica tega novega skepticizma je znana prazna prosveta, ki je hotela s publicami dojeti zadnje bistvo stvarstva, na drugi strani pa Rousseaujeva mistika, ki proglašala vedo za zločin na človeški sreči. Kant pa je dal smrtni udarec obema strujama, kakor je Sokrat izpodnesel tla grški sofistiki. — Kantov položaj je silno sličen Sokratovemu. Prvega kakor drugega je gosposka pomotoma prištevata med »nevarne« prosvetaše. Grški modrijan je plačal svoje ideje z življenjem, nemški pa se je pokazal popustljivega, skoro hlapčevskega, tako da mu je omejeni Fride-rik Viljem II. stojič pod uplivom ministra Wöllnerja, samo prepovedal tako filozofijo. Slednjič je napočila nova prehodna doba, materializem druge polovice preteklega stoletja, ki se izraža pri znanstvenikih v naravoslovno-tehnični metodi (Vogt, Büchner, Mollenschott), prenesen pa v vsakdanje življenje pa v hlastanju za gmotno blaginjo. Ker pa babica filozofija našemu rodu trajno na strani stoji, opravičeno pričakujemo novega svetovnega nazora, ki bo spravil razburkano duševnost zapet v daljšo ravnotežje.

Ali hoče biti naš ministrski predsednik končno načelnik večini? Ako da, tem bolje za današnjo deželo; tem bolje pa zlasti za bodočo rod.

Joseph Pouzin, 1922.

V Parizu ni več ljubezni, marveč le ljubavna razmerja.

Gérard Bauer (Recensement de l'Amour, 1923).

Maksime Girkleud:

Čudovita vožnja ladje Aretuze. (1923).

Mornarji ladje Aretuze, nezadovoljni s hrano, ki se jim nudi na krovu, se uprli in vstasko moštvo požene parnik na čarobno potovanje mimo pokralin, ki jih je Maksim Girkleud skrbno beležil v svoj zemljevid. Ustavilo se na mnogih otokih, podvrženih zmernosti v jedi in pijanci, kar obsojajo novi osvobodenci. Tako posetijo deželo Zaletelev, čudežni otok, Opčiji otrov ali Četverorokansko, Učenjaško otočje itd. Ker pa že predolgo iščejo popolni otok, nastane lakota na ladji Aretuzi, pa dolg čas. In slednjič se vrnejo v rojstno deželo.

Barba Khol (Pikolovec), Omnibus, Limasson (Polž) in vsi doktorji so izjavili, da so pred nepričajno pasmo, ki nič ne je.

Harakiripa, njegovi učenci in njegovi tovariši so se pripravljali, da bi avskultirali tako čudežna bitja: pipali, tipali, štatali in obračali so jih na vse plati; potežkali so jim moda in jim vtaknili prst v zadnjico. Izid preizkušnje je bil odločen: ti stvoril so bili ustvarjeni na pravilen način in so imeli vse ude potrebne za prehrano; spoznati je kazalo samo, po kaki nesreči jih ne rabijo.

Nihilofagi ali Nejeidi, kakor jih je brzo krstil naravoslovec Maksimus Bestia, so bili dolgo zasliševani: rasti pa množili so se tako kakor drugi ljudje; nobenega dela niso opravliali, živeli so v neskaljeni slogi in niso imeli nobene zgodovine; slednjič se niso spominjali, da bi bil kdo kdaj jedel na njihovi ostrovi, kjer so bivali od pamtveka.

Veliko razburjenje med ljudstvom in gromki smeh.

»Ljudje, ki ne jedó!

— Ampak kaj onegavijo na zemlji? Edini Tribodol ali Terizob, vrhovni poverjenik za češčenje Banane in Lune, je ostal resen. Pravkar je bil iztuhel nakano, ki bi mu utegnili zagotoviti sloves v republiki, ga povisati iz petega v šesti čin, kar ga je bolj zanimalo, zakaj pomalem se mu je začel stiditi goveji žolodec in končnik, ki pritičeta njegovemu razredu, in neznansko ga je skominalo, da bi si privoščil pečico ali redčico, pripravljeno po mornarsko.

— Državljan, častni načelnik stvari, ki se jedó, je dejal Patatu (Korunu), narod si dolguje, da ne pusti teh slromakov v nevednosti glede najbistvenejših istin. Lepa izpreobrnitev se nam obeta. Ukaži jim, naj se postavijo v krog, in dovolj, da jim pripovedujem.

Naklep je ugajal Patatu. Že sam bi bil sprožil dobro besedo, da ni bilo navzočih na krovu ladje toliko spretnih čeljustačev, ki jim je bil že davno prepuštil govorniški oder.

— Zadeva je tehtna, je črhnil: ljudstvo je treba vprašati za mnenje.

Predlog se je zdel čuden, a bili so dobre volje in se umaknili poverjeniku kulta, ki je stopil na sleme najvišje kočice, kolikor se je dalo veličastno; potniki so na stečaj odprli usta, drugi pa so se pripravljali, da se do mile volje nasmejejo.

Tridobolove zgovornosti niso poznali.

Ta pridiga o banani, vzor podobnih propovedi, se je kesneje smatrala za vredno, da se je deca v šolah uči na pamet. Da naslika usode tistih, ki so živel daleč od nelzkrajnje hrane, je znal propovednik najti ta'o zanosne poudarke, da so koncem uvoda vsi plakali. Nihilofagi kakor Pelikan ali Nesitovci.

Tridobol se je povzpел do vzvišenosti in je končal z molitvijo pred Banano, kakor je tu točno navedenaj

— Ti sama si krasna, o Banana, ti sama si čista in zdrava.

»Ti družiš mozgovitost in obilje; v tebi se zlivata vonj cvetic in barva mesca, na čigar divni obrisi spominjaš.

»Ti si opora slabih in naslada krepkih.

»Iz tvoje osnovine pridobivajo moko, ki zavaruje smrtnike zoper hude dni in ki bi se brez nje najbolj zbrana živila zdela brez okusa.

»Sicer je nekaj sladkega v marseljski obari iz treske, nekaj reznega v martigeški ančugi, nekaj presenetljivega v raci s pomarančami, nekaj krepkega v piemontskih ravlihi; baucairski ni brez zasluga, billeska telečja glava ume navdihniti upravičene želje in vretenica a la financière se sme na mizi svobodnega moža pokazati brez sramote.

»Pri vsem tem pa umeš edina ti, božanska Banana, preskrbeti vsem popolno zadovoljstvo. Samo ti daješ dušni mir in ne motiš visoke upe prebavljanja.

»Ti nudiš podobo vsake luči, vsake moči in vse resnice.

»Zastran tebe se ti ljudje, zavzeti za pravico in napredek, junaško spuščajo v opasnost viharnega morja; hočejo ti namreč postaviti velikolepen tempelj, ki naj uvekoveči spomin na tvoje nepoplačljive dobrote na zemlji, razsvetljeni s tvojim žarkim svitom.

Prevel A. D.

Veste li, kaj bi bilo potreba, da bi zmal nehati Francijo zmerjati z imperijalistično deželo? Francija bi se morala odreči svojim odškodninam in polagoma vsem klavzulam Verzajske pogodbe, ki so Nemcem na poti in nas zanimajo, ne da bi zanimali tudi druge zavezničke. Na žalost je to veselje, ki ga ne moremo nikomur napraviti.

Jacques Bainville, 1923.

Al. Peterlin-Bátog.

O, te oči...

Zadnjič proti večeru sem slonel ob oknu ter opazoval mimogredočo množico.

Mimo prideta dve mladi »goski« v precej glasnem pogovoru. Videti je bilo, da si pripovedujeta zgolj intimne stvari.

»Ti ne veš, kako srečna sem!« pravi prva. »Samo da ga vidim, in že je po meni.«

»Ali ga poznaš?« vpraša jo tovarišica.

»Ne. Toda njegove oči! V te oči sem se zaljubila. — Oh, kako sem srečna!« odgovarja prva.

»Norica!« zahihita druga in obe odideta mimo...

Norica... Ponavljal sem sam in se zamislil v filozofijo oči.

O, te oči! — Često sem slišal in čital o magični moči oči. So živili, ki s svojimi očmi začarajo svoje žrtve, da se jih lažje polaste. Človek s svojimi očmi baje vzame vsak pogum levu, ako zre nepremično vanj. — Spominjam se šolskih let, ko so oči učiteljeve krotile naš nemir boljše, kakor pa šiba v njegovih rokah. In hipnotizer usupa z očmi svoj medij, iz katerega izvalja potem razne skrivnosti in ga podvrže svoji volji itd.

Pa tudi v ljubezni igrajo oči svojo, večkrat nemalo vlogo. Tako sem čital nedavno opis takega učinka: »Oči se vjamajo; opazujejo se in — magična moč — duši se razumeta; zahrepenita druga po drugi; razodeneta se; darujeta se med seboj; združita se... In to vse v enem samem dolgem trenutku!« — Ali ni to nebeško-lepo? Zato se ne čudim našemu župančiču, ako je zapel, da na dnu, njenih oči tristo hudčkov

spl. Toda oči tudi niso vse v življenju zaljublencev. Baš se spominjam nekega dogodka.

Bilo je pred več leti, ko sva bila s prijateljem še zorna mladeniča, polna idealov. Ženske, in sicer lepe ženske nama so vse na svetu. Tudi za njihovi očmi sva norela; no, ne toliko jaz, ki me je na ženskah zanimalo vse kaj drugega, ampak prijatelj moj je bil strasten oboževatelj njih oči. Samo da ga je katera lepih Evinih hčera pogledala od strani, bil je že ves iz sebe, in čisto sem mu moral slediti za lepimi očmi tja v najoddaljenejša predmestja. Pa to je bilo takrat, ko nisem še mislil, da ne bodem nikdar tako srečen ali nesrečen, da bi me kdaj grel pogled ljubeznive ženske v tišem domu rodbinske sreče. In hvala Bogu! Kako bi se mogel ustavljati njenim očem — revež — zdaj ob časih tolike draginje in tako dobrih plač?

Moj prijatelj pa je norel in norel za lepimi očmi.

»Ah, kako lepa je ta! In kako ji oči žare! Pogledala me je, koketka. Pojdiva za njo!« je govoril in me vlekel s seboj. »Nekega dne pa mi pomoli ravnokar izšel dnevnik — dišal je še po tiskarskem črnilu — rekoč: »Na, beril!« In pokaže mi na zadnji strani med malimi oglasi: »To-le beril!« in se smehlja.

Čitam: »Mladenč živalne narave želi poznanja mlade gospodične z živimi očmi in veselega značaja. Kasnejša ženitev ni izključena. Le resne ponudbe s sliko in natančnim naslovom na upravo lista pod: »Žive oči«. Stroga tajnost.« Pogledam ga začuden; or pa se glasno zasmeji in vpraša: »No, ali ti ugaja?«

»Kaj si pisal to ti?«

»Kdo drugi! Boš videl, kaka kome-dijala!

France Veber:

Etika in problem svobodne volje.

II.

Moja naloga je torej ta, da izkažem še neposredno in analitično strogo kavzalno determiniranost tudi vsega našega stremjenja. V tem pogledu navajam najprej oni edini glavni argument vseh nasprotnih mislecev, s katerim skušajo izkazati kavzalno svobodo naše volje tudi izven vsakega stika z etičnimi vprašanji.

Ta njihov argument se naslanja na tako zvano »notranjo zaznavo« in se glasi približno takole: Kadar karkoli v strogem pomenu besede »hočem«, se neposredno zavedamo popolne prostosti ali svobode svojega hotenja, se neposredno zavedamo, da bi lahko hoteli tudi kaj drugega in da je vprav nesmiselno reči, da bi naše hotenje samo bilo nekako »primorano« ali »kavzalno nujno«. Ko stoji kdo pred vprašanjem, da se naj sam odloči za eno izmed dveh nasprotnih dejanj, da se odloči n. pr. ali za nadaljevanje svojega uradnega posla ali pa za sprehod po ljubljanskem drevoredu, se potem, ko se je bil odločil, kakor tudi že v trenutku svoje odločitve povsem neposredno zaveda absolutne prostosti in svobode pristojne svoje volje, storiti prvo ali drugo. Ker pa je baš vsako notranje zaznavanje ali neposredno zavedanje kakega lastnega doživljanja ono edino neposredno spoznavanje, ki izključuje vnaprej vsak dvom o tem, da doživljanje, ki se ga in kakor se ga na omenjeni način neposredno zavedamo, tudi v istini imamo, je tudi našo voljo v istini smatrati za povsem nezavisno od ostalih kavzalnih zakonov, ker bi se sicer tudi nikakor ne mogli neposredno zavedati njene kavzalne prostosti.

Da pa ta argument že načelno ne velja, kaže, ako prav sodim, tole kratko razmišljanje: Tudi sam ne dvomim in sem že na drugih mestih tudi s svoje strani povdarjal, da gre baš vsemu notranjemu zaznavanju kakega doživljanja značaj orisane nedvomnosti. Pri vsem tem pa je povsem drugo vprašanje, kaj nam notranje zaznavanje na svojem objektu, namreč na pristojnem lastnem doživljanju sploh lahko nudi in česar ne. V tem pogledu pa je reči, da nam notranje zaznavanje kakega lastnega trenutnega doživljanja jamči in more jamčiti edino za to, da ono doživljanje, ki se ga in v kolikor se ga neposredno zavedamo, tudi **faktično imamo**, a za nič več. Kadar se kakega trenutnega veselja, žalosti, stremjenja itd. neposredno zavedam, na podlagi tega in takšnega notranjega zaznavanja onih svojih doživljavaev samo o tem ne morem več dvomiti, da se v trenutku faktično veselim, žalostim, da v trenutku faktično hočem itd., dočim pa vse druge strani na onih doživljanjih že načelno presegajo meje vsega, kar mi njih notranje zaznavanje na njih nudi in sploh more nuditi.

Pri orisani kavzalni prostosti stremjenja pa nikakor ne gre za vprašanje, ali ono stremjenje faktično imamo, temveč edino za vprašanje, v kakem razmerju stoji to stremjenje z našim ostalim trenutnim doživljanjem. Vsaka kavzaliteta pomeni namreč izvestno razmerje med dvema dogajanjema, torej n. pr. okoliščino, da zavis nastop nekega dogajanja od nastopa nekega prejšnjega dogajanja, to pa tako, da sledi nastopu tega prejšnjega dogajanja vedno nastop izvestnega poznejšega dogajanja. V tem smislu so pa baš vsi deterministi mnenja, da tudi nastopanje vsakega stremjenja prav tako zavisi od nastopanja izvestnega prejšnjega doživljanja, dočim pa vsi indeterministi vprav to kavzalno zavisnost stremjenja od kakršnegakoli pristojnega prejšnjega doživljanja vsaj na točki volje zanikajo. Torej pa pri determinizmu kakor pri indeterminizmu že načelno sploh ne gre za samo faktičnost kakega trenutnega stremjenja, temveč edino za izvestno relacijo med tem stremljenjem in drugim doživljanjem, katero determinizem vprav trdi, indeterminizem pa zanika.

Tako pa je jasno, da indeterministu prav nič ne hasne in ne more hasniti nobeno sklicevanje na neposredno zavedanje lastnega stremjenja. Tako neposredno zavedanje samo jamči in more jamčiti edino za faktičnost onega trenutnega stremjenja, že načelno pa to neposredno zavedanje samo ne

more dati nobenega odgovora na vprašanje, v kakli relaciji stoji ali ne stoji to stremjenje z drugim doživljanjem. Pri vprašanju, ali je volja kavzalno prosta ali ne, pa gre baš za vprašanje, v kakli relaciji stoji ali ne stoji volja z drugim doživljanjem, za vprašanje torej, na katero golo notranje zaznavanje lastne volje že načelno ne more dati nobenega odgovora. V kake usodne zmote pa zajadra oni, ki bi s pomočjo golega notranjega zaznavanja skušali odločiti tudi takšna relacijska vprašanja, kaže jasno ta-le primer. Ako je komu kaka druga oseba iz kakršnihkoli razlogov sicer jako »nesimpatična«, lahko prihaja on kaj hitro v položaj, da pripisuje oni osebi najrazličnejše slabe lastnosti n. pr. v moralnem pogledu, da dohaja torej do lastnih prepričanj, kakor n. pr. da ima ona oseba samo sebične namene, da samo radi lastnega interesa opravlja na videz lepa dejanja itd. In že utemeljuje tak človek s temi in podobnimi prepričanji tudi svoje negativno čustvovanje sprčo one druge osebe, tudi svoje sovraštvo do one druge osebe. Tak človek prihaja do »jasnega« prepričanja, da sovraži in mora sovražiti ono drugo osebo samo »radi tega«, ker je ona nemoralna. In vendar nahajamo objektivno tukaj pred seboj naravnost obratno razmerje: Tak človek ono drugo osebo primarno sovraži, to pa na podlagi svoje iz drugih vzrokov izvirajoče antipatije do nje in dohaja šele na podlagi tega svojega že danega sovraštva tudi do omenjenih in podobnih svojih prepričanj, tikajočih se teh in teh nemoralnih lastnosti one druge osebe. In vendar tudi tak človek ne utemeljuje svojega sovraštva do one druge osebe s svojimi (objektivno samo iz tega sovraštva izvirajočimi) omenjenimi drugimi prepričanji zavedno napačno, ker se tudi takemu človeku, v kolikor se opira samo na notranje zaznavanje teh lastnih prepričanj, zdi in mora zdeti, da ono osebo »samo zato« sovraži, ker je nemoralna, ne pa da smatra — kakor je to v našem primeru v istini — ono osebo za nemoralno, ker jo sovraži.

Tudi v tem primeru gre torej za dvojne povsem različni vprašanji na istem sovraštvu in na istih prepričanjih omenjenega človeka, namreč za vprašanje, ali on ono drugo osebo faktično sovraži in ali je faktično prepričan o teh in teh njenih moralnih lastnostih, in pa za vprašanje, odkod izvirajo ta slednja njegova prepričanja. In v kolikor se on omenjenega svojega sovraštva in omenjenih svojih prepričanj neposredno zaveda, tudi objektivno ne more več dvomiti, da v trenutku ono drugo osebo faktično sovraži in je o njej faktično to in ono prepričan. V kolikor pa odloča ta človek edino s pomočjo neposrednega zavedanja onega lastnega sovraštva in onih lastnih prepričanj tudi ono povsem drugo vprašanje, odkod njegovo sovraštvo izvira, t. j. v kakli relaciji stoji to sovraštvo z njegovim drugim doživljanjem, bo ta in prav ta človek najtrdnjše mnenja, da izvira njegovo sovraštvo do one druge osebe samo iz omenjenih njegovih prepričanj, dasi velja objektivno vprav pri tem človeku obratno razmerje, namreč da izvirajo narobe omenjena in podobna njegova prepričanja iz njegovega prvotnega in primarno danega sovraštva do one druge osebe. Povsem isto pa velja n. pr. tudi na nasprotni točki, torej tam, ko je komu kaka druga oseba iz kakršnihkoli objektivnih (in njemu samemu neznanih) vzrokov izredno simpatična in ko dohaja on samo na podlagi te simpatije tudi do najrazličnejših takih prepričanj, ki se tičejo recimo izredne moralnosti one druge osebe. Tudi tak človek bo, v kolikor se tudi glede omenjenega relacijskega vprašanja opira samo na svoje notranje zaznavanje pristojnega lastnega doživljanja, najtrdnjše mnenja, da mu je ona druga oseba »zato« izredno simpatična, »ker« je moralna, dasi se mu objektivno v našem primeru ona oseba zdi moralna samo zato, ker mu je izredno simpatična.

Povsem isto pa velja tudi na ostalih poljih vsega psihičnega dogajanja: Iz golega notranjega zaznavanja kakršnegakoli trenutnega doživljanja lahko izvajamo samo neoporečno faktičnost tega doživljanja, dočim nam ono zaznavanje samo že načelno nič ne more izpovedati glede vprašanja, v kakem razmerju stoji trenutno doživljanje z drugim doživljanjem, vsled česar smo že načelno na krivi poti, ko se tudi glede slednjega vprašanja sklicujemo edino na golo notranje zaznavanje kakega lastnega doživljanja. Vprav zato je tudi pravičen oni temeljni metodični postulat sodobne

znanstvene psihologije, ki se glasi in mora glasil, da orisano golo neposredno zavedanje lastnega doživljanja na onih točkah, kjer gre za zakonite realno-genetične vezi med doživljanjem in doživljanjem, ni noben vir psihološkega spoznavanja.

S tem izsledkom pa se seveda ne sme mešati okoliščina, da nam baš notranje zaznavanje izvestna naša doživljanja prikazuje v taki luči, kot da nam niso vsiljena, temveč izvirajo »iz nas samih«, druga pa zopet v taki luči, kot da ne izvirajo iz nas samih, temveč kot da so nam »vsiljena«. Tukaj namreč ne gre za objektivno relacijo med doživljanjem in doživljanjem, temveč edino za neposredni psihološki aspekt doživljanja, ki je pri tem doživljanju takšen, pri drugem drugačen. Semkaj spada namreč tista znana razlika med tako zvanim »spontanim« in »receptivnim« doživljanjem, ki jo ne nahajamo samo na polju stremjenja, temveč tudi ostalega doživljanja, tako n. pr. že na polju golega predstavljanja. Tako kažejo n. pr. baš vse »zaznavne«, namreč one naše predstave vnanje prirode, ki jih doživljamo, ko to prirodo »z odprtimi očmi« gledamo, »z odprtimi ušesi« poslušamo, se je »z lastnimi rokami« dotikamo itd., »receptivne«, t. j. takšen značaj, da se nam zde »vsiljene«; ko pa si najrazličnejše pojave predstavljamo edino s pomočjo svoje predstave »fantazije«, doživljamo po navadi predstave, ki kažejo »spontan«, t. j. takšen značaj, da se nam zde povsem nevsiljene in — »kavzalno proste«. Komu pa je še prišlo na misel, radi omenjenega različnega psihološkega aspekta na tem in drugem predstavljanju tudi v okviru slednjega govoriti o objektivni kavzalni svobodi izvestnega predstavljanja? Tako pa nahajamo tudi v okviru celokupnega stremjenja receptivno in spontano stremjenje, pri čemer je baš volja ono naše stremjenje, ki mu gre v najizrazitejši meri psihološki aspekt orisane »spontanosti«. Ta razlika v takšnem in drugačem psihološkem aspektu doživljanja samega pa se tam (n. pr. pri golem predstavljanju) kakor tukaj že načelno ne sme zamenjati z povsem drugačnim vprašanjem, v kakli objektivni relaciji stoji doživljanje z doživljanjem.

Tako pa pade sam ob sebi oni v začetku omenjeni drugi argument, s katerim skušajo indeterministi izkazati kavzalno nezavisnost volje tudi brez ozira na etična vprašanja. Ta argument znanstveno zato ni vreden niti ne piškavega oreha, kar zamenjava zgolj psihološki aspekt doživljanja samega, zgolj psihološko kategorijo orisane spontanosti z odpadom objektivne relacije doživljanja z doživljanjem.

Sicer pa lahko zdaj na kratko izkažem vprav analitično zavisnost baš onega stremjenja, ki se javlja kot »volja« ali »želja« v navadnem pomenu besede, od drugotnih činiteljev, namreč od pristojnega čustvovanja in mišljenja. O stremjenju te vrste velja namreč, da predpostavlja brezpogojno še prikladno čustvovanje in mišljenje, ne pa narobe, ker si vsaj načelno lahko mislimo subjekte, ki imajo pač miselno in čustveno, ali nikake stremiljske sposobnosti. Kdorkoli pa naj ima sposobnost, da po čemerkoli stremi ali da karkoli zavrača, mora vsaj v slučaju svoje želje ali volje sprčo tega, po čem v tem smislu stremi ali kar v tem smislu zavrača, tudi tako ali drugače čustvovati in še doživeti te ali druge misli o onem objektu takega svojega stremjenja. Pri tem je to njegovo stremljenje po svoji intenziteti na zakonit način odvisno od določene intenzitete pristojnega čustvovanja in mišljenja. Glede čustvovanja je na prvi pogled jasno, da stoji intenziteta onega stremjenja v razmerju direktne proporcije z intenziteto pristojnega čustvovanja, t. j., da je n. pr. naša želja ali volja, doseči te in druge uspehe, tem večja ali tem manjša, čim večje ali čim manjše je naše pristojno veselje sprčo onih uspehov. Nikakor pa ne velja isto tudi z ozirom na intenziteto pristojnih naših misli, kakor n. pr. da bomo te in te uspehe dosegli, da bomo morda jih dosegli itd., kar kaže jasno tale misel: V kolikor kdo denar, uspehe, sliko itd. faktično že ima, t. j. če se psihološko izrazim, v kolikor je kdo v posesti denarja, uspehov, slike itd. »maksimalno« prepričan, v toliko lahko pač doživlja še najintenzivnejše veselje, toda v toliko je zanj vnaprej izključena vsaka želja in volja, sploh vsako stremjenje po tem denarju, teh uspehih, tej sliki itd. Isto pa velja tudi na nasprotni točki, kjer je pristojno prepričanje »minimalno«, ozir. kjer je nasprotno prepričanje v istem smislu »maksimalno«. Tudi oni,

ki je maksimalno prepričan, da izvestnega denarja nikoli ne bo dobil, da izvestnih uspehov ne bo nikoli dosegel itd., lahko sicer doživlja najintenzivnejšo žalost, toda tudi zanj je vnaprej izključena vsaka želja in volja, vsako stremjenje po tem denarju, teh uspehih itd. Ta zakon se tukaj samo zato manj jasno vidi, ker ima človek baš v takem slučaju prav redko v strogem pomenu besede nasprotno prepričanje, n. pr. da izvestnih uspehov ne bo dosegel, temveč ker vsak človek baš v takem slučaju doživlja po navadi samo neko »večje« ali »manjše« prepričanje, da bo morda vendar dosegel one uspehe itd. Mislimo si pa človeka, ki živi v zadnjem štadiju tuberkuloze, ki ne veruje v nikake »čudeže« in ki je popolnoma poučen o svojem stanju, o neizogibni smrti, t. j., ki je v takem slučaju v istini maksimalno prepričan, da ne bo ozdravel in da bo kmalu umrl. Tudi ta človek lahko doživlja sicer najintenzivnejšo žalost, a zanj je zopet vnaprej izključena vsaka želja in volja po zopetnem ozdravljenju, vsako stremiljsko zavračanje njegove gotove smrti.

Tako bi lahko navedel še nebroj drugih primerov, ki jasno kažejo, da sloni vsako semkaj spadajoče pozitivno kakor negativno stremljenje na pristojnem pozitivnem ali negativnem čustvovanju in še mišljenju, da po svoji intenziteti v smislu direktne proporcije raste in pada z intenziteto pristojnega čustvovanja, da pa znaša njegova intenziteta vsekakor strogi minimum, t. j., 0, ako znaša intenziteta prepričanja bodisi strogi maksimum, t. j., 1 bodisi strogi minimum, t. j., 0.

Že s tem pa je izrečeno, da se premika »večja« ali »manjša« intenziteta semkaj spadajočega stremjenja edino med omenjenima krajnima točkama maksimalnega in minimalnega pristojnega prepričanja in da se torej vsakokratni intenzitetni maksimum stremjenja mora nahajati edino nekje med tema krajnima točkama. Ker pa že vemo, da stoji na drugi strani intenziteta stremjenja v razmerju direktne proporcije z intenziteto pristojnega čustvovanja, lahko takoj še dodamo, da je vsakokrat intenzitetni maksimum stremjenja količinsko enak vsakokratni intenziteti pristojnega čustvovanja. Ker pa znaša, kakor smo rekli, intenziteta semkaj spadajočega stremjenja strogi minimum prav na obeh krajnih in samo na obeh krajnih točkah maksimalnega ali minimalnega pristojnega prepričanja, je zdaj neizogiben sklep, da se dviga intenziteta stremjenja od teh krajnih točk nujno enakomerno edino proti sredini in znaša torej svoj maksimum, enak vsakokratni intenziteti pristojnega čustvovanja, edino na sredini med onima krajnima točkama, torej tam, kjer je pristojno prepričanje istovetno s tako zvanim »polovičnim« domnevanjem (da bomo ozdraveli, te in te uspehe dosegli itd.).

Tako pa stojimo, ako zaznamujem intenzitetno količino semkaj spadajočega stremjenja z s, intenziteto pristojnega čustvovanja s č, intenziteto pristojne misli pa z m in ako še dodam, da koleba slednja med 1 (maksimalno prepričanje) in 0 (minimalno prepričanje), z ozirom na najmarkantnejše poudarne točke (1, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, 0) omenjene miselne prehodne (kontinuitetne) črte pred sledečo analitično funkcijsko zavisnostjo količine s od količine m in č:

Ako znaša:	Tedaj znaša:
$m = 1$	$s = 0$
$m = \frac{3}{4}$	$s = \frac{1}{2} \text{č}$
$m = \frac{1}{2}$	$s = \text{č}$
$m = \frac{1}{4}$	$s = \frac{1}{2} \text{č}$
$m = 0$	$s = 0$

itd.

Podrobnejše sem gorenji zakon razvil v svoji monografiji »Elementarne enačbe človeške pozornosti«, Razprave »Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani«, 1923 (izide v jeseni); še podrobnejše pa v svoji že omenjeni »Etiki« (Učiteljska tiskarna).

Ako pa je torej intenziteta ali jakost vprav semkaj spadajočega stremjenja sama le analitična rezultanta dveh drugih intenzitet, namreč intenzitete pristojnega čustvovanja in mišljenja, je pač jasno, da o kakem stremiljskem indeterminizmu sploh ne more biti več nobenega govora. Tem važnejši je pa zdaj naš v prvem delu te študije podani izsledok, da je tudi etika kot posebna veda povsem nezavisna od vsake take zavisnosti ali nezavisnosti našega stremjenja.

Vselovod Mihajlovič Garšin:

Nadežda Nikolajevna.

Roman.

Nadaljevanje.

Spomnil sem se razgovora s Helfreichom na dan njenega prihoda; ko sem pogledal na njeno blede, mračno lice, so mi čisto zvenele v ušesih besede: »Ah, Andrej, Andrej, reši jo!«

Reši jo! Skoro ničesar nisem vedel o njej. Vedel nisem niti kje stanuje. Iz stanovanja, kamor jo je bil spremil Helfreich oni večer, ko smo se prvič sešli, se je preselila v drugo in Senja ni mogel izzbaviti iz nje, kam. Niti on, niti jaz nisva poznala njene rodbine.

Spominjam se, kako sem jo nekoč, ko je bil Helfreich odsoten vprašal o tem na seansi. Ta dan je Helfreich odšel v akademijo (nagnal sem ga, da naj hodi, četudi neredno, v razred za študije), in midva sva bila ves dan sama. Nadežda Nikolajevna je bila malo veselejša kot navadno in tudi malo zgovornejša. Opogumljen vsled tega sem se predrznil reči:

— Nadežda Nikolajevna, še vedno ne poznam vašega rodbinskega imena.

Navidez je preslišala moje vprašanje. Komaj vidna senca je izpreletela njeno obličje. Za trenotek je stisnila svoje ustnice, kot da jo je nekaj zabolelo, potem pa je govorila dalje. Pripovedovala je tedaj o Helfreichu, in videl sem, kako ji je bilo mnogo na tem, da pove kaj takega, kar bi me tako zavzelo,

da bi pozabil na svoje vprašanje. Slednjič je obmolnila.

— Nadežda Nikolajevna, — sem rekel, — povejte, zakaj mi ne zaupate? Ali sem mar s čim pokazal...

— Pustite to, — odgovori žalostno. — Jaz da vam ne zaupam? Zakaj bi naj vendar bila nezaupljiva? Kaj mi morete narediti zlega?

— Čemu pa potem nočete...

— Ker ni treba... Slikajte, slikajte, kmalu bo temno... reče in se sili, da bi govorila veselejše. — Tudi Semjon Ivanovič bo kmalu prišel; kaj mu boste pokazali? Naredili niste danes skoro ničesar. Saj nama itak ves čas mineva v razgovorih.

— Dospela bova... truden sem... Če vam je prav, stopite doli, oddahnite si malo.

Stopila je s svojega mesta in sedla v naslonjač, ki je stal v kotu. Jaz sem sedel na drugem koncu sofe. Polotila se me je strastna želja, da bi se porazgovoril z njo, da bi jo povprašal, a čutil sem, da postaja to od seane do seane težje in težje. Gledal sem, kako je sedela, nizko sklonjena, oprijemala s stisnjenimi rokami kolena in gledala nemirno v neko točko na tleh. Eden izmed Seničkinih mačkov se je mugal okoli njene obleke, ji prijazno gledal v obraz in prepeval svojo dobrodušno, tiho pesem. Ona pa je bila videti, kakor prikovana v tem položaju... Kaj se je godilo v tej ponosni in nesrečni duši?

Ponos! Da, ni mi šla izpod peresa prazna beseda. Že tedaj sem mislil, da je prišla njena pogibel vsled tega, ker ni hotela kloniti. Mogoče, da se je v čem pregrešila, ko je hotela živeti kot vse ostale: biti interesantna gospodična z »zagonetnimi očmi«

in se nato omožiti, potem se pogrezniti v morje brezcilnega društvenega življenja ob strani svojega soproga, ki bi bil zaposlen z velevažnimi posli v kakem uradu. Ona bi se lepo napravljala, prirejala jour-fixe, vzgajala deco (sina v gimnaziji, hčerko v »penzionatu«), bavila bi se z dobrodelnimi prireditvami, in ko bi prehodila pot, pokazano lejo po Gospodu, bi nudila svojemu možu priliko, prepričati po njeni smrti v listu »Novoje Vremja« svet o svoji »globoki potrtosti«. A vržena je iz sedla. Kaj jo je prisililo, da je zašla iz izvoženega kolovoza življenja poštene žene? Tega nisem vedel in sem se mučil, da bi razbral karkoli z njenega obraza. Ali bil je nepremičen in oči je v enomer enako upirala v isto točko.

— Oddahnila sem se, Andrej Nikolajevič, — reče nenadoma in dvigne glavo.

Vstanem, pogledam njo, potem platno in odgovorim:

— Danes ne morem več delati, Nadežda Nikolajevna.

Pogledala me je, hotela nekaj reči, a se zdržala in molče odšla iz sofe da se preobleče. Spominjam se, kako sem se vrgel v naslonjač in si pokrtil obraz z rokami. Žalostno, meni samemu nerazumljivo, čustvo se mi je vilo v prsa: nejasno pričakovanje neznanega in stranskega, strastna želja narediti nekaj, o čemer si sam nisem bil na jasnem, usmiljenje do tega nesrečnega bitja, skupno s čustvom bojazni, ki mi ga je vcepila s svojo prisotnostjo — vse to se je izlilo v eno samo dušeče razpoloženje.

Ko sem prišel k sebi, je stala pred mano, odeta v svojo obleko.

— Na svidenje!

Vstal sem in ji podal roko.

— Počakajte malo... Hotel bi samo nekaj povedati?

— Kaj? je vprašala vznemirjeno.

— Mnogo, mnogo, Nadežda Nikolajevna... Pridsedite tu vsaj enkrat, za Boga, ne kot model.

— Ne kot model? A kaj vam morem biti drugega? Ne daj Bog, da ne bi bila za vas model, ampak to, kar sem bila, ... kar sem, je hitro popravila. — Zbogom, Ali boste kmalu gotovi s sliko, Andrej Nikolajevič? — je še vprašala med vrati.

— Ne vem... Še dva ali tri tedne bi vas prosil, da prihajate k meni.

Ona je molčala, kakor da se ne bi mogla odločiti in mi povedati, kar je hotela.

— Vi bi nekaj želeli, Nadežda Nikolajevna?

— Morda bi bilo potrebno še komu — — — izmed vaših prijateljev — — — reče jecljaie.

— Modela? jo prekinem. — Pobrigal se bom za to, prav gotovo se bom pobrigal, Nadežda Nikolajevna.

— Hvala vam. Zbogom.

Nisem ji niti utegnili podati roke, ko je že nekdo pozvonil. Ona pobledi in se spusti na stol. V sobo je stopil Bezsonov.

X.

Vstopil je veselega in nepriljubljenega obraza. Izprva se mi je zdelo, da je nekoliko shujšal v teh par dneh, kar se nisimo videli; čez minuto sem pa pomislil, da se motim. Veselo me je pozdravil, se poklonil Nadeždi Nikolajevni, ki je ostala na svojem stolu, in izpregovoril zelo živahno:

Socijalna politika

Dvojna epidemija.

Ob času epidemij pomrje največ ljudi, ki se boleznimi preveč boje, ali pa katerih organizem je do skrajnosti izmožgan in izčrpan in nimajo več odporne življenske sile v sebi, da bi se uspešno branili pred boleznijo. Videli smo in vidimo dan za dnem, kako mrlo ljudje v najboljših letih, ki so z delom preobloženi in ki jih razum tega tarejo nesreče, beda, skrbi in pomanjkanje. Vsi ti ljudje nimajo nikake odporne sile v sebi, ki bi njih oslabil organizem obvaroval propadanja. Že pred koncem evropske vojne l. 1917 in že po vojni je v kratkem času umrlo veliko število duševnih delavcev po vseh deželah (tudi med Slovenci). Vzroki so bili: utrujenost organizma in trajna razburjenja, ki so ne prenehoma držale v napetosti živce, ki niso imeli dovolj zdravilne hrane in potrebnega počitka.

Jasno je: Kdor si dnevno čez gotovo mero svojih moči izčrpa svoje življenske soke, kdor več odda kakor mu organizem prenese in ne da dovolj hrane in počitka svojemu organizmu, da temu nenadoma odreče telesne moči in ga kratkotrajna bolezen strmoglati v prezgodnji grob.

In to je karakteristično za mnoge smrtnne slučaje našega časa med duševnimi proletarci. Razmere pa peto leto po svetovni vojni, namesto da bi se izboljšale, se še poslabšujejo. Skoro vsi stanovi so si kolikor toliko svoje materijalne prilike izboljšali, le iz stanu, ki mu sedaj pravijo — duševni proletarijat — nima mnogi, kam bi glavno položil, kaj bi jedel, kako bi sebe ženo in otroke oblačil. Le pri tem še traja to mizerno duševno razpoloženje vzporedno z gmohtnim vedno dalje in vedno hušje in ni nič manj nevarno kot ob času španske gripe. Ta epidemija je hušja od prve; ta vrta in grize in uničuje polagoma in razkraja naše duševne in telesne sile vztrajno in sigurno in pripravlja ugodna tla vsem vrstam epidemije, pa naj si jih že imenujejo državni in zdravniški s katerim si koli ime. Ta epidemija razkraja državo.

Oni, ki so sili, se lahko prerokajo in frazirajo o avtonomijah, republikah in federaciji in drugih praznih fantomih, ali lačnemu ljudstvu, ki hoče dela in jela, predsedata ta paroksizem lažnega fantomsitva in zavarovanja in izigravanja blagrapoedina kakor tudi državne misli in nositeljev skupne državne misli.

Naj bomo res izčrpana kljuseta, vprežena v državni voz ali pa tista molzna kravica, ki jo gazda Jovo ni imel s čim krmiti in je šel nad popa, da naj oznani sv. Jurja, da zažene lahko kravico na pašo? Toda kravica sredi zime ni bila laplandski los, da bi se od zmrlje travice redila. Naše zdravje, država, je tvoje zdravje — naša moč — tvoja moč, naša slabost — tvoja slabost!

Tvoj organizem brez naše zdrave duše ne more biti zdrav, kajti mi smo duša in možgani ogromnega organizma, ki se imenuje država!

Ce sta naša duša in telo zdrava, ni se niti nam niti državi treba bati nobenih epidemij.

Prihični vplivi iz daljine (Telepatija.)

Prijatelj! Zvečer si sedel z znanici v svoji sobi. Govorili ste o svoji sobi. Govorili ste o književnosti, upodabljači umetnosti in gledališču. Ocenjevali ste balade pesnika Tugomila in najnovejši roman Evgenija Strgulca. Za moderno književnost ste prečitali slikarstvo in za domačim slikarstvom gledališče. Ravno ste debatirali o zadnji uprizoritvi Cankarjevega »Kralja na Betanovcih«, ko si se hipno spomnil prijatelja Mirka. »Kaj je vendar z njim?« si se vprašal.

Častnik je. Pred letom so ga premeštili dol v Staro Srbijo. Po svojem odhodu je nekolikokrat pisal, potem pa je utihnil popolnoma. Menda se vendar ni pogreznil v zemljo?

»Hej, kaj je z Mirkom? Kdo vé, kaj o njem?« si zaklical med živahnim prerokanjem tovarišev.

Tovariši so dvignili glave in te začudeno pogledali. Neumevno jim je bilo, da spominja prijatelja o času, ko so vaše možgane polnile popolnoma druge misli. Toda glej, še predno so ti drug za drugim zanikajoče odgovorili, je — Mirko stopil v sobo.

Kdo bi opisal vaše, posebno tvoje začudenje, da je Mirko prišel v čas, ko si nehoti mislil o njemu? Radovedno si poslušal njegovo pripovedovanje, da je bil v neki praksi na državni meji ranjen v nogo in zajet od Albancev. Pred štirinajstimi dnevi so ga odsvolili iz bolnice. Radi bolehnosti mu je njegovo poveljstvo dovolilo daljši dopust. Sedaj je doma ter obiskuje prijatelje in znance. Njegove želje so ga posebno vlekle k tebi, da se prepriča, če si še živ in zdrav.

Po odhodu prijatelja in tovarišev si legel k počitku, a nisi mogel zaspati. Še dolgo časa si premišljeval svoj doživljaj. Med drugimi si se spomnil tudi narodnega reka, ki pravi: »Če o volku govoriš, volk pride!« ter si ga spravil v sklad s prihodom prijatelja. Dalje si vprašal sam sebe: »Zakaj občutim nekatere nevidne vplive, če nas v gledališču, pri koncertu ali na shodu kdo motri iz za hrbta? Zakaj se ozremo, če za namiznega gledalca, ki je šel mimo nas? Zakaj se prebudimo, kadar se tuje publike našemu ležišču?

Premišljeval si ta vprašanja ter naposled zavzel načelo, da je Mirko vsekako med potjo intenzivno mislil nate, zato je s

Pokojninske rente.

Letošnjega januarja tekem volilne kampanje in potem na občnem zboru delegatov Pokojninskega zavoda je javnost doznala prav nazorno, kako malo odgovarja pokojninsko zavarovanje namenu. Rente znašajo namreč letno naravnost smešne zneske.

Ne da bi se spuščal količjak v polemiko z argumenti, ki so jih posamezni kritiki — tudi korporacijski — iznesli kot vzrok nizkim rentam, si pripisujem pravico, da opozorim na bistvene, prave, a najbrž zelo neznane vzroke vladajočim razmeram. Kot nesporno suponorim, da izvrševalci socialnega zavarovanja, gotovo niso krivi, če je notranja vrednost denarja propadla, oziroma če ni ista kot l. julija 1914.

Pokojninski zakon iz leta 1906 je že ob uveljavljanju povzročal zelo neugodno razpoloženje, četudi teoretično ni bil baš slab. Dočim namreč bolniško zavarovanje, že takrat staro 30 let ni dobro avedeno, daje dajatve že po par mesečni karenci, dočim se torej tu vplačana premija v najkrajšem času spremeni v plačanega zdravnika, zdravila, tabico, i. d. čaka za pokojnino zavarovani kontorist najmanj 5 let, da ob invaliditeti sme upati na rento, ki znaša ca 27 odstotkov njegove zavarovane plače; črez 10 let dobi 40 odstotkov, a črez 40 let 75 odstotkov. Ni čuda, če se je udomačila že leta 1914 krilatica o »tatinskem zavarovanju«. Toda poglejmo raje, kako je bilo pred vojno razmerje zavarovanih plač napram dejanskim. Zakon se je postavil na stališče, da zavaruje največ dvojni znesek povprečne plače; kot tako je smatral plačo 1500.— kron letno. Mislim, da mi ne bo ugovarjal nihče, če trdim, da je ta cenitev bila, če ne leta 1914, pa vsaj leta 1909, pravilna, to se pa pravi, da je najmanj 80 odstotkov nameščenec imelo zavarovano svojo dejansko plačo. In če je postal nameščenec invalid, je po 5 letih dobil povprečno rento K 400.— po 10 letih K 600.—, a po 40 letih bi dobil relativno prav vzdržljivo rento K 1125 letno. Mislite si, da ni bilo vojne, ki je sicer ni napovedal pokojninski zavod, in predstavite si notranjo vrednost teh rent, pa sem prepričan, da bi bile vrednosti, ki odgovarjajo zneskom po Din 8000, 12000 in 22.500 prav lepe rente.

Torej vojna in z njo zvezana valutna deruta je prvi krivec, da smo ostali taki, kjer dandanes niti muh ni več. Po prevratu smo imeli še vedno iste dajatve kot na dan Viljemovega kronskega sveta; naravno, saj smo plačevali tudi še vedno iste premije, samo s to razliko, da smo jih plačevali vsi; to pa pomeni, da nihče več ni imel zavarovane svoje dejanske plače, ampak vedno manjši drobci, čim bolj je rasla draginja. S težavo se je doseglo od ministrstva in šele leta 1921, torej post festum — šestkratno povišanje premij. Ker pa minister ni hotel spremeniti zakon v stvar, oziur, je povišanje premij vplivalo le na rente, ki so zapadle po uveljavljanju te spremembe, in še to največidel le v malenkostni višini, kajti največidel del rente tvori osnovni znesek, ki se odmerja po razre-

du 9, in 10. leta zavarovanja. No, in baš današnji rentniki se rekrutirajo v ogromni večini iz takih zavarovancev, ki so 10. leto zavarovanja dosegli leta 1918. Drugič so se povišale — zopet post festum — premije julija 1922 na dvojni znesek iz leta 1921, torej znašajo od takrat dalje 12 kratni znesek leta 1909. Ali pa znašajo povprečne plače dandanes samo 12-krat več kot leta 1909?

Odgovor je jasen:

Tako-le — najraje bi rekel posmrtno — polovično izboljšanje ne vabi nameščenca, da se oklene svoje najdragocenejše institucije, kajti prvič plačuje neko premijo — ki jo smatra za davek, torej za previsoko, pa če je še tako majhna, drugič vidi na rentnikih, kaj so imeli ti od svojega zavarovanja, in sklepa iz tega, da čaka njega ista usoda.

Da je ta konkluzija napačna, bom skušal dokazati ob prvi priliki.

Kot rečeno, nimajo današnji rentniki ničesar od povišavanja premij. Ker vpliva to le pro futuro, dokler se ne spremeni pok. zakon, oziroma njegova znastvena podlaga. Ker bom v naslednjih vsticah skušal pokazati eno pot, kako vsaj nekoliko pomagati rentnikom, moram že vnaprej povedati, da abstrahiram od svojega zamisleka vprašanje kritja ter ga postavljam na golo spekulativno podlago, ker smatram položaj rentnikov za tako prekaren, da moram dati prav ideji, naj se uporabi zakon, ki se zove vis maior.

Višja sila narekuje misel, naj se povišanje premij uporablja tudi za nazaj, ne samo vnaprej, in sicer tako-le:

1. Renta naj bi se ne računala na osnovnem znesku, ki ga določa zakon, nego na osnovnem znesku onega razreda, ki je v zadnji veljavni tabeli razredov vsaj dvakrat*) bližji najvišjemu, nego je zadnji dejanski razred, v katerem je bil nameščenec zavarovan, oddaljen od najvišjega razreda takratne tabele. Če je bilo torej zavarovanje zaključeno v razredu

a (najvišji razred takratne tabele) y (prvi nižji razred od z) x (prvi nižji razred od y) v (prvi nižji razred od x) u (prvi nižji razred od v) t (prvi nižji razred od u) — itd, itd.

n (najvišji razred takratne tabele), bi se odmeril osnovni znesek po razredu a (najvišji razred veljavne tabele)

za razreda z in y b (prvi nižji razred od a) za razrede x, v in u c (prvi nižji razred od b)

za razrede t, s, r in p, tako da bi v praksi prišli v poštevedno le 3 do 4 najvišji razredi zadnje veljavne tabele.

Isto naj bi veljalo glede stopnjevalnih prispevkov za vsak prispevni mesec po 60, oziur. 120 prispevnem mesecu. V stilu zakona povedano bi se to reklo, da je bil rentnik skozi zavarovan v razredu a, b, c, in da mu torej pripada poprečnina po razredu a, b, oz. c.

2. V kolikor bi tako izračunana renta presegala zavarovano pravico, bi se diferenca smatrala za doklado k renti. Da bi bilo s takim računanjem dose-

ženo le skromno povišanje, naj pokaže tale primer:

N. N. je bil zavarovan 118 mesecev in je umrl 3. marca 1919, ne da bi dopolnil čakalne dobe 120 mesecev. Vdova in otroci imajo torej le pravico do skrajšane rente. Ker se vsaka renta računa iz invalidne, odnosno starostne rente zavarovanca, in bi NN strogo po zakonu dobil skrajšano invalidno takratnega IV. razreda v znesku letnih Din 60.—, dobiva vdova še danes letno Din. 30.—, t. j. 50 odstotkov, a otroci skupaj Din. 45.—, t. j. 75 odstotkov rente umrlega.

Če bi se pa postopalo na zgoraj navedeni način že od l. julija 1921 dalje, bi dobivali vdova in otroci do l. julija 1922 vdovsko rento in vzgojne prispevke IX. razreda (po tabeli 1921) s skrajšanimi letnimi zneski Din 556.25 oziroma Din 834.38, a po l. juliju 1922 vdovsko rento in vzgojne prispevke XIII. razreda s skrajšanimi letnimi zneski Din 1068.— oziur. Din 1602.—. Vsako nadaljnje povišanje premij bi prišlo zopet avtomatično v prid rentnikom.

Prepričan sem, da bi se minister ne br branil dovoliti takega pravilnika, četudi bazira na spekulaciji, da bo število rentnikov vsaj še 5 let majhno, in četudi bi razloženi način pomenjal posiljenje zakona, a le v formalnem pogledu! Zakaj v pokojninskem zakonu ni niti črke o tem, ali se plačujejo premije v papirju ali v zlatu. In za rentnike je bila vplačana dobra valuta. Če bi pred vojno kdo zahteval potrdila, da je vplačal premijo s cekinom, bi dandanes lahko iztožili rento v zlati pariteti.

Sicer pa: iz česa krije zavod rente, ko še ni prejel zanje nikake dejanske premijske rezerve in ko še niti ni znano, kaj bo prejel? Formalno jih krije iz »v principu priznanega« nominala teh rezerv in suponor, kot izgleda iz bilance, da je nominala jugoslovenski, a v resnici grede rente na račun avtohtonih zavarovancev. Ali ni v tem isti spekulativni moment, da si je formalno krit z mirovno pogodbo?

Dalje se ne sme pozabiti, da zavarovalno-tehnično kritje rent 4 odstot. obrestovanje imovine. Zato je dvomljivo, če bi ob ugodnejšem obrestovanju imovine gornji način provociral sploh kak deficit na premijski rezervi; v najugodnejšem slučaju bi pa deficit znašal največ 5 odstot. premijske rezerve, ki kot predestiniрана verjetnostna glavica za bodoče rente (ki bodo zapadle čez desetletja) ne figurira med pasivi zavoda in enako aktualnih vzrokov kot n. pr. akcijska glavica delniških družb v bilanci jih.

III. Sporedno z določitvijo lastnih rentnih doklad bi bilo treba vplivati, da bi se statut Pokrajninskega pokojninskega sklada v Ljubljani spremenil v toliko, da bi le-ta ne bil primoran ustaviti svojih doklad, če bi dokladi pokojninskega zavoda prekoračila sedajni maksimum za presojo potrebe. Tudi to more spremeniti minister na podlagi zakonitega pooblastila.

H koncu bi ob tem tako aktualnem detajlu socialnega zavarovanja omenil, da je prva potreba, če tudi na koncu

*) da se prepreči prehuda diferenciacija doklad.

** Čl. 275 saintgermainske pogodbe.

omenjena, če naj se taki problemi sploh rešijo, da se privatni nameščenec povspne do večje dalekovidnosti, do večjega zanimanja za socialna zavarovanja, zlasti pa za tipično njegovo pokojninsko zavarovanje, kakor se je do sedaj.

Z negativno kritiko, ki preplavlja našo, baje tako kulturno javnost, in s pasivnostjo se podira še tisto, kar je tu. Eno pa stoji: samo tisto, kar je tu, se da poboljšati.

Drobtine.

PEKEL, VICE IN NEBESA.

Listi iz Chicaga poročajo, da je sir Conan Doyle orisal svojim začudenim poslušalcem svet onstran groba, ki je zelo zanimiv.

Pekel, kakor si ga predstavljajo verniki, osebno katoličani, v resnici ne obstoja. Obstoja pa neki medzvezdatni prostor, kjer se znajdejo duše onih, ki so zagrešili v življenju res kako debelo, nadalje roparji in največji morilci. Nekateri ostanejo tam zelo dolgo časa in sicer od dveh mesecev do dolge večnosti. Seveda je ta čas mnogo daljši, nego na zemlji.

Največ ljudi pa je določenih za vice. Ravno iz vice pa dobivamo v resnici vesti o drugem življenju in sicer potem »medija«. Doyle je namreč vnet spiritist. Ko se vsede »medium« k mizici in pokliče neko znano prijateljsko dušo, jo nekdo izmed članov vice o tem obvesti. To se dogaja ravno tako kot na zemlji v kakem hotelu, kjer obvesti vrtar kakega gosta, da ga nekdo kliče k telefonu. Duša v vicalh torej gre nekako k telefonu in stopi v zvezo z »medijem« ter mu odgovarja na njegova vprašanja.

Vendar pa ne ostanejo duše dolgo časa v vicalh. Po gotovem času čiščenja od pozemeljskih misli, najdejo pot v nebesa.

Zivljenje v nebeshih skuša Doyle popisati po svojih najboljših možnostih. Vendar pa se dozdeva, da je o nebeshih nekoliko slabše informiran. Vsi ljudje baje, ki pridejo v ta sedmi prostor postanejo mladi. Moški so v dobi 35, ženske pa 25 let. Vsi moški so lepi kot grški bog Apollo in vse ženske se nazamejo lepote boginje Venera. Moški in ženske se razvrstijo po svojih posebnih nagnjenjih. Zakonca, ki sta živel z na tem svetu srečno, nadaljujejo svoje življenje tudi v nebeshih, oni pa, ki je bil na tem svetu nesrečen, si izbere svojo novo družico.

* Boljševiki in vprašanje odprave plodu. V Rusiji se odprava plodu dovoljuje ne samo iz zdravstvenih, ampak tudi socialnih razlogov. Dovoljenje dajejo oblasti predvsem materam v zrelejših letih, ki imajo že nekaj otrok in jih ne morejo zadostno preživljati. Dovoljenje se izda samo tedaj, ako ni plod starejši od treh mesecev, kar se mora dokazati z zdravniškim spričevalom. Oblast, ki to dovoljuje, je zavod za zaščito mater v Moskvi. Samo v Moskvi izdajo na teden približno 200 dovoljenj, kar pomeni na leto okoli desettisoč dovoljenj odprav. To število pa daje misliti tudi boljševikom in nekateri listi se že oglašajo proti temu postopanju. Vpoštevatni je treba tudi številne odprave, ki se ne izvršujejo v porodišnicah, ampak v privatnih zdravniških ambulatorijih.

* Ptice na Helgolandu. Kakor znano, so helgolandske pečine polne najrazličnejših gnezd. Tja priletijo ptice iz vseh krajev. Pred nekaj leti so tam pričele gnezdit tudi neke vrste papige, vendar pa jih je domače prebivalstvo ali pa tuji popolnoma pregnalo. Sedaj poročajo iz Helgolanda, da so prileleti na Helgoland neke vrste troprsti galetbi z najbolj severnih krajev, ki se niso še nikdar spustili tako nizko. Bijofoški institut je izdal na prebivalstvo in na tuje proglas, da jih pustijo na miru.

* Največja restavracija na svetu. Največjo restavracijo na svetu ima brezdvomno London in sicer v svojem Kornelu, ki je bil nedavno prenovljen. Restavracija obstoja iz iz petih nadstropij. Vsako nadstropje je urejeno v drugačnem stilu. Za časa obeda svira deset godb. Restavracija lahko naenkrat gosti 4500 ljudi.

Bolezni in zakon.

Pri vprašanju izbire zakonskega druga, bi se morali predvsem ozirati na telesno zdravje in šele nato na duševno harmonijo. Iz zdravja izvira veselje do življenja in z njim zvezane osebne sreče. Toda ne samo osebna sreča, ampak tudi sreča in ugodni življenjski položaj potomcev je v tesni zvezi z zdravjem staršev. In od teh je baje odvisna sreča in značaj bodočih rodov. V roki poedince je torej, da deluje za prosep človeštva in v to bi se moral živeti vsak, ki hoče stopiti v zakonski stan.

Pri duševno bolnih, naj se ne prepusti njim izbira soproga. Včasih so že majhne abnormalnosti znak bodoče duševne bolezni. Dobro je, ako se v teh slučajih ozre na dotično družino in pogleda, dali je bil kdo v družini na tem bolan, kajti jasno je, da človek marsikaj podeduje.

Zahteva po zdravniškem spričevalu, ki se vedno češče pojavlja, žal še ne more računati na skorajšnjo uresničenje. Radi tega je dobro, da vsak sam v lastnem interesu to zahteva.

Pri obstoječem alkoholizmu in drugih strasteh je dobro, ako se sklenitev zakona odsvetuje. Bolniki so navadno že vnaprej duševno manjvredni, nadaljno uživanje pa jih popolnoma spravi iz ravnotežja. Iste lastnosti bodo imeli tudi otroci.

Kar se tiče prave epilepsije imamo posla s psihopatičnim stanjem in jedva dobra petina otrok takih staršev je zdrava. Tudi tu zakoni mnogo reskirajo, kakor tudi pri hysteriji, ki se tu pa tam pojavlja tudi pri moških. V takih slučajih ni mogoče pričakovati mirnega družinskega življenja.

Predvsem pa se opominjajo k opreznosti jetični in spolno bolni, da gre za podedovano ali pozneje dobljeno bolezen. Jetika se sicer le redkokdaj podeduje, pač pa dovzetnost k tej bolezni. Znaki so navadno telesna slabost, opek prsnik ter dolga in vitka postava. Razen tega ima vsakdo zelo mnogo prilike, da se inficira; taki ljudje pa navadno zelo lahko podležejo.

Kar se tiče spolnih bolezni mora biti vsak zelo oprezen. V takih slučajih stori vsak prav, ako zahteva zdravniško spričevalo, ako noče uničiti sebe in izročiti hiranju in gotovi propasti tudi svojih potomcev.

Sicer pa se mladi zaljublenci le redkokdaj ozirajo na telesno zdravje svojega bodočega soproga. Nekaj pa lahko stori vsak in sicer, da se na to ozira, predno se ni zaljubil do ušes.

A. Z.

čenci. Ko je prvi priplezal po lestvi na krov, je Bruce vskliknil: »Tat je bil!«

Potzvedovali so in dogajali, da se pone srečenci nahajajo že tri dni na morju. Opoldne tretjega dne je Brucejev znanec zapadel globokemu spanju. Po prebujenju je povedal, da je v sanjah videl rešilno ladjo. Na željo kapitana je zapisal na drugi strani tablice besede: »Vozite severno, severno-zahodno!« Njegova pisava je bila popolnoma slična pisavi na prvi strani.

Sedaj pojdva korak dalje. Znano ti je, da naše ljudstvo veruje v »spomine«. Kadar oddaljena sorodna oseba umre, čuje človek zagonetno trkanje, ropotanje ali hojo, včasih vidi celo vizijo pokojnika. Glede pojave te vrste ti lahko navedem mnogo dokazanih slučajev.

Dr. Josip Vošnjak je svoječasn opisal v »Ljubljanskem Zvonu« doživljaj strica župnika.

Prikazal se mu je prijatelj golorok tisti čas, ko je ravno tako obleden umrl hipne smrti v župnišči sosedne fare. — Tistega večera, ko je v ljubljanski bolnici umrl Anton Askerc, so videli pesnika v njegovi sobi na Bleiweisovi cesti. — Nadučitelj S. mi je za trjeval, da je neke noči, ko je ležal v postelji nekdo segel v njegovo desnico z besedami: »Z Bogom, Janez!« Naslednjega dne je prejel poročilo, da je minole noči umrla njegova mati. — Ko je pred nekaj leti umrl moj sorodnik, znani šolnik S., sem slišal pred seboj po podu predsobe zveneče rožljanje in ropotanje, dasi je ta bila popolnoma prazna. —

Sedaj, prijatelj, nastopi vprašanje, kake sile delujejo v gornjih slučajih. Pojasnim ti zadevo v malem obrisu.

V vsemiru se nahaja neka neizmerna energija, ki napolnjuje vse stvarstvo, posebno pa človeka. V vsemiru ta sila nastopa v obliki svetlobe, toplote, glasu itd. dočim prihaja v človeku do veljave v vsem njegovem dejanju in nehanju, posebno pa v mišljenju. Nekateri to silo imenujejo astralni fluid ali perispit, drugi vitalna elektriciteta, tretji življenjski magnetizem ali od. Poslednji izraz je za nas še najpripravnější, ker je najkrajši, dasi je ime postranskega pomena. Glavno je, da sila obstoji, in da je tu, nam veda daje dosti dokazov. Glasovit učenci, med drugimi: Reichenbach, de Rochas, Flammarion, Blondlot, Charpentier, Crookes, Jodko-Narkiewicz, Okorowicz in Lombroso so znanstveno in potom fotografije dokazali njegov obstanek. Kdor ume opazovati sa-

mega sebe, bo o njeni eksistenci našel tudi v svoji osebi dovolj dokazov.

Človek, kadar misli, uporablja iz vse-mira prejeto silo ter jo odposlaja zopet nazaj v vsemir, kjer se pretvori v vznoze. Površna misel še ne povzroči daljnih posledic, pač pa misel, katero večkrat ponovimo, oziroma ki je prožeta z energično voljo. In taka misel postane takorekoč nekako inteligentno bitje, ki hoče v določenem pravcu doseči zaželeno.

Kako je misel prijatelja dospela do tebe, si instinktivno doglal sam, dočim so v slučaju krmilarja Bruceja poleg misli delovala tudi ostala psihična svojstva dotičnika. Ravno to se dogaja pri »spominih«. Umirajoči zaželi z vsi sili ljubljeno osebo v daljini. V tistem hipu bolnik umre, na kar se njegov od v zvezi z ostalimi psihičnimi svojstvi s hitrostjo misli, s katero se je bavil, pojavi na en ali drug način pri zaželeni osebi. Luč astralno telo razkrajja, zato so take pojave v noči mnogo značilnejše, kakor po dnevu.

Gurney, Myers in Podmore so v delu »Phantasm of the Living« navedli izredno veliko število dokazanih telepatičnih slučajev. Vsi tozadevni vplivi so prihajali pred smrtjo odposiljateljev, posebno če bolniki niso bili pri zavesti, ali ob času smrti, pozneje ne. Slučaji, v katerih se pokojniki pojavljajo po smrti, pa spadajo popolnoma v drugo skupino supernormalnih fenomenov. Ravno tako ne spadajo sem telepatični slučaji povzročeni namenoma.

* Zanimiv običaj. V francoskih vaseh ob Juri in ob Doubsu imajo mladeniči, ki so godni za vojaško službo, navado, da gredo prvo postno nedeljo in zlezejo na najvišja drevesa v okolici, koder so poprej zapalili kresove. Ogenj gori skozi ves »obred«. Mladiki korenjaki so si prejšnje tedne pripravili seznam vseh tamkajšnjih fantov in deklet, godnih za ženitev in možitve. Kdor drži seznam na drevesni krošnji, jame na vse pretege klicati: »Dam.« — »Koga daš?« odmeva od vršički do vršički. — »Dam Janeza Tridno.« se n. pr. glasi gromki odgovor vodnika. — »Komu pa?« se zaori na vse kriplje z vej. — »Mici Ponudi.« — zagrmí n. pr. klicar. Ako se oklicani mladenič strinja z izvoljenko, sproži strel iz puške ali samokresja. Ko je seznamek zaključen, grede vsi fantje na vas in kdor je streljal z drevesa, si poišče svojo bodočo v gostih množicah ali pa gre pod njeno okno. Prihodnjo soboto zvečer se vrši na dekletovem domu majhna pojedina, kjer se slavi nekakšna zaroka.